

PILDA VAMEȘULUI ȘI A FARISEULUI.

Intréga învățatură evangelică este plină de frumusețe și dulcătă. Ea este simplă, lesne de înțeles și potrivită pentru edificațiunea morală a tuturor. Singură acéastă învățatură, deși expusă într'o formă cu desăvîrșire nemeșteșugită, ea însă covîrșește, prin adevărurile ce cuprinde, orî-ce învățatură morală descoperită ómenilor, și nimeni nici odată, de când există omul și până astă-đi, n'a văđut și n'a cunoscut adevăruri mai înalte și precepte morale mai sublime, mai instructive și mai folositoare pentru om.

Și cum să nu covîrșască acéastă învățatură orî-ce învățatură morală ómenescă, când origina ei nu este de la ómeni, ci de la Dumneđeu? Cum să nu esceleze asupra tuturilor, când ea este predicată și descoperită ómenilor de Insuși Fiul lui Dumneđeu, Domnul nostru Iisus Christos?

Iar dacă învățătura evangelică luată în întregul ei, este plină de dulcătă și frumuseță, este instructivă și edificătoare în tóte timpurile pentru toți ómenii de tóte vârstele și treptele sociale, frumusețea și puterea ei didactică se extinde asupra tuturilor părților sale. Fie-care din acestea, chiar părțile cele mai mici și istorióarele, cari în aparență par a nu avea mai nici o însemnătate, tóte privite și examinate de aproape, cu credință și spirit de pietate,

tóte, până la una, uimesc pe credincioși prin adevărurile cele înalte mari și eterne, pe cari Domnul ni le-a descoperit prin ele. Tot omul, pot dice chiar și necredincioși,—de și aceștia nu voesc a recunoște și a mărturisi,—este cuprins de admirațiune când vede cum sub o formă de vorbire așa de simplă, ușoră și lesne de înțeles, se cuprind adevăruri sublime, mistre înalte, dogme ale credinței și învățături morale atât de clare, precise și sublime d'a pururea folositoare și edificătoare pentru omenire.

În deosebi însă un caracter didactic, propriu în genul său și foarte potrivit caracterului, inteligenței și curiosității orientalilor, îl au pildele spuse de Domnul Sf. Săi Apostoli și tuturor celor ce'l urmau. Ele se extind asupra tuturor adevărurilor credinței, căci Mântuitorul, prin ele a descoperit atât dogmele credinței, cât și povățuirii sau regule, precepte și povețe morale, asupra celor mai însemnate întâmplări ale vieții religioase și pioase a credincioșilor. Așa în cât, sfinții părinți și marii dascăli ai Bisericeii cu drept cuvânt au putut dice despre pildele Domnului, că prin ele «*El ne-a descoperit Dogmele credinței și regulele de morală pentru toate împrejurile vieții noastre*¹⁾».

Despre acest adevăr se poate convinge oricine, chiar numai citind pildele cuprinse în istoria evanghelică. Când însă reflectează asupra cuprinsului lor și vede explicările pe cari le-a dat Insuși Mântuitorul pildelor sale, căci pe toate le-a explicat, arătându-le înțelesul, iar pe alocurea chiar și scopul pentru care le-a dat, atunci rămâne cuprins de mirare și admirațiune, vedând cum, sub forme pe cât de simple și atrăgătoare, se expun adevăruri profunde și precepte morale foarte instructive.

Tóte pildele Domnului sunt deopotrivă însemnate. Biserica însă pentru edificarea morală a credincioșilor, a admis

¹⁾ Comp. Sf. Ioan Chrisostom omilia asupra pildei Vameșului și Fariseului.

în usul liturgic cu un deosebit ceremonial trei: *Pilda Vameșului și a Fariseului, despre care vom vorbi aci; Pilda fiului risipitor*¹⁾ și *Pilda despre judecata de apoi a Domnului*²⁾. Pe aceste trei pilde, foarte instructive pentru viața pioasă și morală a credincioșilor, Sf. Părinți au îngrijit a le cânta în deosebii și a face versuri foarte instructive asupra cuprinsului lor moral. Biserica la rîndul ei, pentru edificarea morală a credincioșilor a instituit chiar sărbători, zile însemnate, în cari să se cânte aceste versuri pentru a atrage și mai mult pe credincioși și a-i îndemna să reflecte cu dinadinsul la înțelesul și învățătura sublimă prinsă în aceste pilde și cântările ce le însoțesc; dar aceste sărbători în ritualul liturgic al Bisericeii sunt puse în fruntea saū la începutul Postului celui mare. Ele se încep cu acele frumoase cântări, și putem dice cele mai frumoase prin cari credincioșii sunt îndemnați a se pregăti moralmente către postire și rugăciune, spre a putea cu înlesnire petrece postul și a primi cu bucurie ziua cea mare și strălucită a Invierei Domnului.

Sărbătorile acestea, trei la număr, astăzi formeză începutul Triodului, adică a acelor trei mari însemnate și frumoase cântări saū ode bisericești, atribuite marelui imnograf sf. Cosma (secol. VIII), pentru a se cânta în zilele patimilor Domnului³⁾. Ele însă au fost complectate și înmulțite

¹⁾ Comp. Luca XV, 11—32.

²⁾ Mathei XXV, 31 - 46. Acesta din urmă, drept vorbind, nu este o pildă propriu zisă, desvoltată în toate formele sale. Ea are numai un început de pildă. De la imaginea păstorului, care desparte caprele de oi, și le pune pe unele de a stînga sa, iar pe altele de a dreapta, Mântuitorul, personificând prin capre pe cei răi și prin oi pe cei buni, arată care va fi sorta unora și a celor-l-alți, când el va veni întru mărire, ca să judece pe cei vii și pe cei morți.

³⁾ Dacă cele trei ode primitive ce se cântă și azi în zilele patimilor Domnului sunt ale sfîntului Cosma saū ale lui Andrei Critenul, († 713) este o cestiune pe care archeologia bisericească și imnografia încă nu a putut-o rezolvi. Fiind-că Andrei Critenul este anterior lui Cosma, este foarte probabil ca să fie ale aceluia; iar Cosma, ca mare imnograf și cu mare însemnătate în Biserică, să le fi refăcut și complectat pentru întreaga săptămână a patimilor Domnului, complectare, care în urmă din ordinul împăratului Leon s'a continuat pentru întreg postul mare.

în timpurile posterioare prin odele bisericești ale altor părinți imnografi, între cari un loc de onoare îl ocupă Teodor și Iosif (secol. IX) din Monastirea Studitului, și ast-fel au alcătuit Triodul actual al Bisericeii, ale cărui cântări se încep cu trei săptămâni înainte de marele post al Paștelui, și se termin în ziua cea strălucită a Invierei Domnului.

Cele trei pilde ce am amintit, Biserica a orînduit a se citi și a li se cânta sensul în trei anume Duminici cunoscute sub numele de: *Duminica Vameșului și a Fariseului*, *Duminica Fiului risipitor* și *Duminica lăsatului de carne* intru care se prăznuește aducerea aminte despre judecata viitoare, când Domnul va veni întru mărire cu sf. săi îngeri, pentru a judeca pre cei vii și pre cei morți. Acestor trei Duminici Biserica le a recunoscut o deosebită însemnătate și le-a legat cu sf. și Marele Post al Patimilor Domnului; și pentru această ritualul lor liturgic l'a pus înaintea sf. Post. Ele dar sunt cele trei Duminici ce preced Postul; iar cea întâiu între ele este Duminica Vameșului și a Fariseului intru care se citește pilda evanghelică cu același nume.

Evangelistul Luca este singurul dintre Evangeliști care ne raportă această pildă a Domnului. Ea face dar parte din părțile proprii ale acestui evangelist față de cei-l-alți două evangeliști Mathei și Marcu, cu cari în mod sinoptic tustrei istorisesc evangheliul Domnului, pentru care se și numesc sinoptici.

În capitolul XVIII al evangheliului său Ev. Luca ne spune că Domnul graia de multe ori în pilde și că, cu o ocaziune óre-care, a ȃis discipulilor săi și celor ce îl urmau: *că se cade a se ruga și a nu se lenevi*¹⁾; și îndată după aceste cuvinte le-a spus lor pilda despre judecătorul carele nu se temea de Dumneȃeu și nici de ómenii nu se rușina;

1) Comp. Luca XVIII, 1.

dar carele totuși așa fiind a făcut dreptate văduvei, care venea într'una la dînsul și îl ruga mereu. Domnul repeta Sf. Săi Apostoli și tuturor celor ce'L ascultaă că judecătorul cel nedrept nu a dat dreptate văduvei pentru că se temea de Dumneșeu său că se rușina de ómenî, *ci numai ca să scape de ea*. El raporta chiar cuvintele acestuia: *că nu pînă în sfârșit viind să'l tot supere*¹⁾. Iară asupra acestor cuvinte ale judecătorului nedrept, Mântuitorul atrage deosebita luare aminte a Apostolilor și a tuturor celor ce'L ascultaă și le ȳice: *«Auȳiți ce grăește judecătorul nedreptăței?»* Și în urmă adaugă: *«Dar Dumneșeu «aă nu va face izbăvire aleșilor săi cari strig către dînsul «ȳiua și nóptea, deși îndelung îi rabdă pre dînșii? ȳic »vouă că va face lor izbăvire degrab»*²⁾.

Se vede însă că fórté mult a impresionat pre cei de față cuvintele Domnului. Că la mulți din ei se cam potrivica morala pildei, așa în cât se simte nevoit a adăuga și a'i întreba: *«Insă când va veni Fiul Omului, óre va afla credința pre pămînt»*³⁾.

Aceste cuvinte ȳise generic către toți, dacă aă avut său nu vre-un respuns din partea vre-unuia din cei de față, Evangelistul nu ne spune. Se vede însă că ele aă produs óre-care turburare, și mulți din cei ce ascultaă, se credeaă că nu sunt ca judecătorul cel nedrept. Că ei se deosebesc și că sunt buni și drepti. Căci Evangelistul imediat după cuvintele mai sus ȳise, adaugă: *Atunci Domnul «a ȳis «cătrec óre-cari ce se nădeșduiaă întru sine cum că sunt «drepti și defăimaă pre cei-l-alti, pilda acésta»*⁴⁾, de sigur pentru a risipi tótă neînțelegerea și a'i face să înțelégă, dacă sunt buni, drepti și temători de Dumneșeu.

1) Comp. Luca XVIII, 5.

2) Luca, locul citat vers. 6—8.

3) Luca XVIII, 8.

4) Luca XVIII, 9.

«Doi ómenî s'aú suit în Biserică să se róge: unul fari-
 «seú și altul vameș. Fariseul stând așa se ruga întru sine:
 «Dumneđeule multămescu-ți că nu sunt ca cei-l-alti ómenî,
 «răpitori, nedrepti, precurvari, saú ca și acest vameș. Pos-
 «tesc de douė orî în Săptămână, daú zeciuială din tóte câte
 «căștig. Iar vameșul de departe stând, nu vrea nici ochiî
 «sėi la ceriú să'î ridice; ci își bătea pieptul sėú, đicėnd:
 «Dumneđeule milostiv, fii mie pėcătosului. Đic vouė: s'aú
 «pogorît acesta mai îndreptat la casa sa de cât acela. Că
 «tot cel ce se înalță pre sine se va smeri. Iar cel ce să
 «smeresce pre sine, se va înalță»¹⁾).

Este evident că pilda stă în cea mai strînsă legătură cu neînțelegera și turburarea ce a produs-o înțelesul pildei despre judecătorul cel nedrept, carele nu se temea de Dumneđeú și nu se rușina de ómenî, și mai ales că după ce i-a făcut atenți asupra cuvintelor judecătorului carele, deși nedrept, totuși a dat dreptate vėduvei.

Atunci de sigur, fie-care a început a se gândi la sine și a reflexa asupra stării sale morale. Și fiind-că mulți, în egoismul lor, ca și fie-care om, chîiar pînă în điva de astă-đi, se credeaú că sunt bunî și drepti, și că ei nu sunt ca judecătorul cel nedrept, Mântuitorul, pentru a-î face să reflecteze cu dinadinsul fie care asupra stării sale morale, le spune pilda instructivă a Vameșului și a Fariseului.

Mântuitorul terminând pilda adaugă: «Đic vouė: s'a po-
 «gorît acesta (Vameșul) mai îndreptat la casa sa de cât
 «acela (Fariseul). Că tot cel ce se înalță pre sine se va
 «smeri. Iar cel ce se smerește pre sine, se va înalță».

În aceste cuvinte avem nu numai explicarea pildei și risipirea orî cărei nedomiriri ce aveaú cei ce ascultaú cuvintele Domnului; dar ele și în special ultimile cuvinte: *Tot cel ce se înalță pre sine.....*, sunt principiul cel mare

¹⁾ Luca XVIII, 10—14

moral și etern în acelaș timp, pe care trebuie să-l aibă în vedere fie care creștin în viața sa. În adevăr.

Față de *cei ce se credeau pre sine drepti*, Mântuitorul spune pilda Vameșului și a Fariseului, cari amândouă veniseră la templu să se roge. Mântuitorul personifică, precum reese din ultimile cuvinte cu cari însoțește pilda, *prin Fariseu*, pre omul fățarnic, pre omul mândru, egoist și îngâmfat, pre acela carele nu este nici o dată în stare a'și cunoște adevărata sa stare sufletescă și morală. În mândria și egoismul se, unul ca acesta se crede tot d'auna mai grozav de cât cei-î-alți ómenî. Toți înaintea sa sunt nimic, numai el este și îi pare că excelază și covârșește pre toți cei-l-alți ómenî; și ast-fel cugetând și gândind despre sine, nici o dată nu'și vede greșelele sale; nici o dată nu'și dă séma despre adevărata sa stare morală, și necunoscând'o saū mai bine și înșălându-se pre sine, nici o dată nu se îndréptă, căci se crede tot-d'auna pre sine, bun, drept și chiar sfînt și fără păcate. *Prin Vameș*, din contră Mântuitorul ne represintă pre omul cel smerit și umilit. Pe acela care cugetând cu gróză la starea sa păcătósă, se smerește și se umilește, rușinându-se de starea sa sufletescă și ne îndrăznind a privi la ómenî, și cu atât mai puțin a'și ridica ochii seī către Ceruri, locul cel sfînt și înalt, pe care-l credem de locaș al Dumneđeirei. Unul ca acesta gândind șiua și nóptea, după cuvîntul Psalmistului, la starea sa păcătósă, își bate peptul seū în semn de căință și cere iertare de la Dumneđeū.

Dacă ast-fel de ómenî, ne spune Domnul prin pilda Vameșului și a Fariseului, ridicându-se la templu ca să se roge lui Dumneđeū, acela care și-a recunoscut starea sa păcătósă, căindu-se și umilindu-se pentru acésta, se reîntorce întru ale sale, la casa sa, îndreptat; iar cel-l-alt înșelându-se pre sine și voind să înșele și pre ómenî și pre Dumneđeū, nu dobândește iertare, nici se îndréptă; căci

nu și-a mărturisit păcatul său, nici s'a căit, și deci nu se mântuește.

Figura cuprinsă în această pildă, d'a se înțelege adică prin Fariseu omul cel fățarnic, mândru, îngâmfat și egoist, cu pretenții în acelaș timp de om drept și chiar sfânt; iar prin Vameși omul cel desprețuit, umilit și nebăgat în seamă, era foarte apropiată de priceperea și înțelegerea acelorora cari ascultaă cuvintele Domnului.

Fariseii și Vameșii erau foarte bine cunoscuți Evreilor. Cei dintâi, Fariseii, se socoteau pre sine ca singurii cunoscători ai Legei și a Profeților; singurii în drept a o explica și a învăța pre popor totă dreptatea și pietatea. Dar ei erau în acelaș timp tipul ómenilor fățarnici și prefăcuți. Locurile din S-ta Scriptură a Noului Testament sunt nenumărate în cari se descriu această prefacere și fățarnicia lor, care a rămas proverbială în totă lumea creștină, din toate timpurile, până în ziua de astăzi.

În Evangeliile, Mântuitorul ori de câte ori aminteste de ei, tot-d'auna îi desaprobă și îi deplânge ca pre niște ómeni cari se prefac și totă pietatea nu o fac de cât numai de ochii lumei. El îi condamnă ca pre ómenii cei mai răi și vinovați, cari schimbaă și falsificaă înțelesul cel adevărat al Legei și a Profeților. Netăgăduit că au fost în rîndurile lor și ómeni drepti și temători de Dumnezeu ca Iosif, Nicodim, Gamaliil și alții ¹⁾, dar în genere luați, ei și învățătura lor, erau desaprobați de Mântuitorul, căci nu căutaă la îndreptarea poporului, nici nu-i dădea adevăratele poveți de cari să se folosescă ²⁾.

În pilda această; Mântuitorul sub imaginea Fariseului, descrie tocmai această calitate de fățarnicie a lor și a tuturor acelor cari se asemănă, îi urmază și le imiteză faptele. Unii ca aceștia nu se îndreptă; căci nu'și cunosc sta-

¹⁾ Math. X\VII, 57; Ión III, 1; Faptele Apost. V, 34.

²⁾ Comp. Math. Cap. V și următ. Cap. XXIII, 13 și următ. etc.

rea lor morală și nici nu vor să o cunoscă din cauza perversității ce domnește în sufletul lor mândru și îngâmfat, cari nu îi lasă a se înjosi spre căință și umilință. Vameșii la rîndul lor erau iarăși foarte cunoscuți Iudeilor. Așa de cunoscuți; în cât în istoria Noului Testament, cuvîntul vameș se alternază cu păcătos sau acest din urmă cuvînt este pus tot-d'auna spre a explica pre vameș. Așa în cât se pôte dice că *Vameș, ori Păcătos*, la Evrei, după credința lor comună, era cam acelaș lucru. Vameșii erau considerați nu numai ca ómenii cei mai răi și păcătoși, dar socotiți chiar ca păgâni. Era ceva de care aveaü oróre ¹⁾.

Nu intru aci a cerceta în amănuntele sale causa pentru care vameșii erau ast-fel considerați și așa de desprețuiți de Iudei. Ceea ce se pôte spune este că în aceste timpuri Iudeea fiind sub stăpânirea Romanilor, vameșii ca funcționari erau sau Romani de origină, de și păgâni, și ca atari considerați ca necurați și necredincioși, deci păcătoși, sau dintre Iudei, cari se devotaü Romanilor, și aceștia față de conreligionarii lor erau mai răi și mai cruți de cât chiar Romani. Și unii și alții, deci tot ce era vameș ca aparținînd stăpânirei streine pe care Ebreii o consideraü ca abominabilă, era detestat și desprețuit de ei.

Mântuitorul în pilda Vameșului și a Fariseului ne pune înainte cele două extremități: Pre cel ce se credea pios, drept și temător de Dumnezeu (Fariseul) și pre cel ce se credea rău, nedrept și păcătos, ca și păgânii și cei fără de lege (Vameșul).

Fariseul care se credea bun, drept și sfînt. El era omul ce se pretindea că îndeplinește toate câte poruncea legea și pietatea religioasă. Dar care în realitate era departe d'a fi expresiunea fidelă a cerințelor adevărate ale legei. Una era în aparență și alta în realitate; starea sa reală și păcătósă

¹⁾ Comp. Mat. V, 46, 47. IX, 10; XI, 19, XVIII, 17 etc.

însă o ascundea, prefăcându-se că îndeplinește cu punctualitate tot ce ordonă legea. Ast-fel se presintă înaintea lui Dumnezeu și ast-fel se și rógă, lăudându-se cu fapte, pe cari dacă le făcea, nu le sėvırșă de cât de ochii lumii.

Vameșul, din contră fiind tipul ómenilor pe cari toți îi credeaũ de păcătoși și sórta lor una cu a păgânilor, este adus spre a pildui prin căința și umilința lui starea de îngâmfare, fățarnicie și prefacere a Fariseului.

Mântuitorul aduce ca modele în pilda acésta ca să arate, pe de o parte cât de greșiți sunt ómenii în aprecierile lor, iar pe de alta, ca se invite pre cei ce se credeaũ *bunți și dreptți*, pe aceea cari ascultaũ cuvintele sale, și se credeaũ mai bunți și mai dreptți de cât judecătorul cel nedrept, că ei nu trebue să fie ca Fariseii, cari se credeaũ ast-fel, căci atunci ei nu se îndrepta înaintea lui Dumnezeu și sunt mai răi de cât chیار Vameșii, pe cari tótă lumea îi crede de păcătoși.

Pilda în sine, din tóte punctele de privire este fórte instructivă. Simplă, dar fórte didactică. Fariseul representa pe omul nepocăit, vameșul, pre cel ce'si cunoște starea sa sufletescă și păcătósă și se smerește și pocăește. Și prin aceste tipuri atât de cunoscute Mântuitorul a voit să arate celor ce'l ascultaũ și se credeaũ dreptți, și prin ei nouă tutulor urmașilor sėi, în ce și unde sta adevărata dreptate. *In căința, umilința și smerenie*, iar nu în *orgoliu, iubiri de sine și îngâmfare*. Cuvintele Mântuitorului, cu cari închee pilda sa, și cari sunt resumatul moralei ce a voit să învețe pre toți prin acéstă pildă sunt clare. El dice: «*Tot cel ce se înalță pre sine se va smeri; iar cel ce se smerește pre sine se va înălța*».

Acest mare și etern principiũ moral expus cu atâta claritate și atât de lapidar, s'a dovedit d'a pururea și se dovedește pretutindenĩ ca adevěr etern descoperit ómenilor, pentru a se orienta în vieța lor la tot pasul și în tóte întreprinderile vieței lor.

În adevăr, cel ce cugetă despre sine numai lucruri mari, acela nu'și vede și nu'și poate cunoște nici odată adevărata sa stare, adevăratele sale forțe; nu știe, cu un cuvânt de ce este și de ce nu poate fi capabil. Se crede că poate totul și este capabil de toate, dar în realitate face numai greșeli și ast-fel ajunge în cele din urmă a fi desprețuit de toți, ajunge ca să întrebuițăm cuvântul Domnului, *să se smerescă*. Nu tot ast-fel este cel ce cugetă cu umilință și smerenie despre sine. Unul ca acesta tot-d'auna esită și această esitare îl face să'și vadă neputința și lipsurile ce le are, și ast-fel în fața oricărei întreprinderi sociale ce i se presintă, *se pregătește* și pregătirea îi dă tot-d'auna posibilitatea d'a duce toate lucrurile sale la bun sfârșit. Unul ca acesta progresază, ajunge a fi bine vădit, stimat și onorat de toți; el *se înalță*, după cuvântul Mântuitorului.

Ast-fel ca oricum se va lua și socoti înțelesul pildei, el nu este de cât edificător și de folos; căci este adevăr mare și etern, adevăr descoperit de Insuși Domnul, ca noi să știm cum să ne putem cunoște starea noastră sufletescă și care să ne fie regula și principiul după care să ne putem călăuzi la tot pasul și în toate întreprinderile vieții noastre sociale, pentru a ne putea deosebi de toți cei-l-alți oameni și a fi cu adevărat societate de drepti și sfinți și a lucra după voința Tatălui nostru cel din ceruri, carele voește să fim perfecti ca și El ¹⁾.

Iată înțelesul frumoasei pilde pe care Biserica o cântă la începutul Triodului, în Duminica a treia înainte de sfântul și marele post al Paștelui, în Duminica care este numită după această pildă: Duminică a Vameșului și a Fariseului.

D.

¹⁾ Math. V. 48.

RESPUNS

DOMNULUI C. AUNER

LA

ERORILE CUPRINSE IN CONFERINȚA SA, PRIVITÓRE LA ROMÂNII.

In jurnalul No. 1 anul al XII, *Unirea*, fóle Bisericească-politică, editată în Blaș, am cetit o conferință a unui Domn C. Auner, director studiilor în Seminariul Catolic din București, cu ocazia unei academii, date în onórea și la onomastica Escelenției Sale M.relui Xaveriu de Hornstein, Arhiepiscop latin în București, intitulată: *Origina schismeii la Români*.

Cu multă grabă și interes am parcurs conținutul acestei conferinți, așteptându-mă a găsi ceva nou și important pentru noi Români, mai ales când tratatul venea dela un strein și de neam și de limbă după cum se pare. Zadarnică însă mi-a fost așteptarea, perdându-mi ilusia chiar dela primele rînduri ale conferinței, când am început a o citi. Este o expunere vagă, fără metod, confusă, plină și de erori și de date și de fapte, cum vom proba. Autorul n'a avut în scop a ne expune în mod istoric și critic separarea orii schisma Bisericeii Române de către Biserica papistășască, ci a reduce în discuție, după datina papistașilor în genere, vechiul clișeu, că noi adică Români prin o eróre și prin ignoranță ne-am rupt bisericește de vechea tulpină *Roma* și ni-am alipit la Biserica schismatică Grecéscă, ca și cum ni-ar dice: *veniți iarăși la adevărata vóstră mumă Roma, după cum s'aũ reîntors o parte dintre voi—Uniții din*

Blaș—lepădând schisma și adumbrindu-se sub aripile blânde și mântuitoare ale Bisericei papistășești din Roma! Laud zelul înflăcărat al acestui nou propagator al tecriilor papismului, îl deplâng însă că ignoră, ori se preface că nu știe cu totul atât trecutul Românilor, cât și situația sa pe terenul Regatului Român. Aă trecut, cinstite Domnule C. Auner, de mult timpul, când popóarele se mână, ca turmele inconsciente, la pășuni spirituale necunoscute lor de către agenții oculte și aprigi ai papistășismului. Astă-đi grație culturei intelectuale și morale, acest păcătos și dăunător procedeű a dispărut. Fiind că nu toți cetitorii revistei «Biserica Ortodoxă Română» pot avea la îndămână jurnalul Unirea din Blaș, sunt obligat a le da un resumat din conferința D. Auner, cu tótă confusia ce presintă. Acel resumat ar fi următorul: După o introducere în care ar voi să susțină că Români—vechii coloniști Romani—ar fi avut în uzul liturgic limba latină la început și că sta sub circumscripția patriarhului de Roma și că aă fost *trași în desbinare din cauza dependenței lor óre care de patriarhul bizantin și din cauza ritului lor Grecesc. Deci nu părea să fi fost pentru aceea de nevoe, ție conferențiarul, ca ei să se desfacă de Roma în mod formal, saű chiar să scormonéscă un deferend dogmatic, după cum s'a întâmplat la Constantinopol.* Apoi susține că Biserica Românilor din Valahia s'a supus Patriarhatului Grecesc abia pe la mijlocul seculului al XIV, iar Moldova în al XV.

În fine se miră cum întâmpină *pe Români cu mult mai de vreme în schismă?* După acest prolog intră în cercetarea introducerei *germenului schizmei*, ce ție că s'a pus la începutul seculului al VII. Pentru a dovedi acest fapt refuge la situația teritorială a acestor locuri. În acéstă parte conferențiarul este fórté difuz, neprecis în expresiuni, dar cu tóte astea trage conclusi positive și decisive pentru D-sa, că *vechii coloniști Romani, aduși de Traian în Dacia, pe atunci țara cea mai auriferă, se amestecară de mai bine de un secul cu slavii și trecuseră ast-fel prin acelaș proces de generațiune, ca frații lor, prin amestecul cu Germanii. Ast-fel din contopirea de Români și Slavi se*

*formară aicea în Dacia poporul Român, a cărui Gramatică este cu totul latină, dar al cărui tesaur lexical conține multe rădăcini slave. Bravo Domnule Auner! Vă mulțămim că ne-ați descoperit originea noastră, despre care atâți istorici naționali ș'aū bătut și-și bat capul. Domnia ta printr'o singură trăsătură de condeiū ne-ai dat deslegarea enigmei. Apoi după ce istorisește cum se revărsaū Slavii valuri, valuri sub ochii Avarilor peste România de astă-zi, (ertați-ne de observare, nu Slavii, ci Bulgarii, cari nu sunt de origină Slavă, ci Hună, aū făcut acele invasiuni pe atunci), vine în urmă a ne spune consecințele acestor năvălitori, că adică: *efectul principal pentru tema tratată este acela al convertirei Romanilor din Dacia la creștinism*. Conchide iarăși: că *Romanii emigrați din dreapta Dunărei sunt acel factor, care la începutul secolului al VII, în era conversiunilor sub Grigorie cel Mare, a pricinuit creștinarea mai numerosă a locuitorilor țărilor Românești!**

Mare e și acésta a doua descoperire în adevăr, păcat că-i falsă și cu neputință de a fi documentată. Apoi se contradice singur mai în urmă dicēnd: *Desigur că numele lui Christos a resunat și mai de vreme în Dacia, și prizonierii Avarilor vor fi răspândit Religia Creștină între Români, tocmai ast-fel ca și prizonierii Goților între Goți*. În urmă mai adauge: *Dar conversiunea întregului popor Român anevoe se pôte explica fără de influență hotărîtore a Românilor emigrați, și vine la adaugiul: Din nefericire tînăra Biserică trebuie să priiméscă chiar atunci deja germenul schismei, după cum se va arăta în dată*. Ast-fel conferențiarul se furișază fôrte abil în a-și repeți dorul inimii sale—existența schismei la Români. Vom vedea intru cât are dreptate. Cu aceste idei își termină partea I-a a conferinței Domnul Auner.

În partea a II face istoricul peripețiilor poporului Bulgar, arată persecuțiile asupra creștinilor, ca adică *în anul 802 Bulgarii năvăliră în Tracia și aduseră de acolo o mulțime de prizonieri, între cari Episcopi și preoți. Spre mai multă siguranță captivii fură trecuți preste*

Dunărea în România și se vede că ei vor fi terminat opera creștinării în această țară, căci din cauza proselitismului lor izbucni în curând o mare persecuție a creștinilor, în care autocrații Bulgari omorâra patru Episcopi și 374 de creștini. Acest fapt s'ar fi întâmplat, după Domnul conferențiar, în România de astăzi. Noi ne permitem a'l ruga cu insistență să ne arate documentele pe cari să baséză, iar nu numai simple vorbe istorice, când avanséză asemenea fapte de mare importanță pentru Români, și i-am rămânea recunoscători. Vorbește apoi despre convertirea Bulgarilor și cari primiră liturgia slavonă în tot cuprinsul țerei bulgărești. Românii cari firește nu voéu să știe nimic despre o limbă, ce nu o înțelegéu, tură siliți cu forța să o priméscă în Biserică. Cărțile latine se arse și un edict special ordonă să se taie limba ori căruî preot, ce ar mai ceti latinește. Și pentru ca să nu se ivéscă vre-o reacțiune, Bulgarii nu deteră nici o dată Românilor vre un Episcop propriu. Ce serviciu însemnat ne ar aduce D-l C. Auner, când ar precisa timpul când, și locul unde și pe unde erau Românii în epoca despre care vorbește. Onórea 'l angajéză să ne spună. Ce mari surprinderi pentru noi, dacă D-l Auner ar bine-voi a publica documentele pe cari s'a rezemat în expunerea acésta! Până atunci însă ne abținem a'l crede. Noi Românii declarăm că din vécul al VII și până în al X-lea, din cauza nestatorniciei timpului, nu posedăm multe urme positive despre starea noastră și de dincóce și de dincolo de Dunăre. De aceea pe simple afirmațiuni gratuite nu ne putem sprijini și-l rugăm din nou a publica asemenea acte de mare preț pentru noi. Le va fi posedând óre?

In partea a III-a a conferinței tratéză istoricul desvoltării Imperiului Bulgari, luptele lui cu Imperiul Bizantin și în fine formarea Imperiului Româno-Bulgar sub Asaniđi. Apoi conchide că pe la 1235 Imperatorul Româno-Bulgar Ión Asan al II se alie cu împératul grec detronat Vatatzes împrotiva noului Imperiú latin din Constantinopol și se însură cu o principesă bizantină și supusă iarăși Biserica țerei sale patriarhieî grecești. Acésta fu însă ultima bătae de joc a nestator-

*torniceii Bulgărești cu Biserica Română. Deja cu patru ani mai în urmă țările Române fură coto-pite de cumplita năvălire tătară și după ce fioroșii barbari le cutreeră, ele se găsiră independente de Bulgaria. Și în această afirmare este iarăși ceva nou pentru noi Români. După această urmăzătoare o altă contradicere, ca adică din vechime exista probabil pe la Focșanii de astăzi o Episcopie Milcova, fondată se știe de Sf. Niceta în secolul al V, de și D-l Auner pune creștinarea Românilor când la începutul secolului al VII, când în al IX. În fine după ce enumeră câte-va fapte privitoare la invazia papistașilor asupra Românilor de prin secolul al XI până în al XIV, spre a-i scote din rătăcirea schismei, după disa Domnului conferențiar, dar care încercări, cunoscute nouă că au fost zadarnice, apoi vine la concluziune. Terminându-și diatriba sa Domnul Auner își resumează disele, enunțând principiile din întregul eveniment, așa: *Pe la 602 începe convertirea Românilor din Dacia la creștinism din partea fraților lor Români, emigrați din dreapta Dunărei și această convertire se poate socoti ca generală pe la anul 802. Apoi continuă: După desființarea Imperiului Bulgar prin Vasilie Bulgaroctonul, țările Române intrară în schismă, intrând în legătură mai strânsă cu patriarhia grecă. În fine ajunge la ultima concluziune, care-i dorul sufletului conferențiarului, zicând astfel: Când apoi în secolul al XVIII mișcarea cea falnică din Ardeal unii cu Biserica numai o parte însemnată a națiunii Române, atunci era prea târziu pentru a mai conjura destinul istoriei. În adevăr, dacă nu s'ar fi impus țărilor Române cu violență slavismul și schisma, dacă ele ar fi rămas pururea unite prin credința Sf. Petru cu occidentul, atunci ar exista astăzi pe locul Daciei celei vechi o mare țară latină, atunci și această țară ar fi un stat de cultură egală cu cea a țărilor surori. Această eventualitate o recunosc toți, ar avea tot cuvântul să-și dică: Ex fructu arbor agnoscitur. Așa se termină conferința D-lui Auner. Mai întâi declar că am resumat cu fidelitate spusese conferențiarului, așa că cetitorii sunt în curent cu ces-**

tiunea. Intrebarea este, ce urmărește Domnul Auner prin această diatribă, să ne lumineze pe noi Români în cestiunea convertirei la creștinism? La persistența orî nestatornicia noastră în legea creștină străveche? Orî să ne spună că noi suntem un amalgam Romano-slav orî bulgar? Nu, după părerea mea, aceste cestiuni îi servesc de mreje orî clișeu spre a ne convinge că noi Români prin o eróre orî póte prin silă am intrat în schisma orientală, adică înșalați și că ar trebui să ne desđicem, să renunțăm de la ortodoxism, să îmbrățișăm papistășismul, orî măcar sfînta unație, cum aũ făcut o parte din Ardeal, *acea mișcare falnică*, unindu-se cu Biserica papală. De ce n'o spuneai limpede acésta onorate Domn Auner, noi tot știam de mai înainte că-ți făceați profesiunea de membru al propagandei filei, instituită anume pentru Orient, spre a supune la picíóarele Papei pe oile rătăcite în ortodoxism ¹⁾).

Asemenea idei false, de rea credință și intenționate nu puteau rămânea fără un răspuns din partea noastră a Românilor ortodoxi, pentru aceea vă dăm doveđi contrare la toate afirmațiunile neprobate, arétându-vă că greșit ați procedat în desvoltarea tesei propuse, că cu conștiință ați expus fals faptele istorice, că ați lovit greú în sentimentul religios ar Românilor Ortodoxi, fără să fi fost provocat. Acésta purtare ne corectă ne-a indignat amar, mai ales când vine din partea unui óspe în țara noastră. Pentru mine în special răspunsul este acesta: Ἄνεγνω, Ἐγνω, κατέγνω—adică: am citit, am înțeles și am condamnat. Dar pentru cei ce nu sunt în curent cu diplomația iezuitică a propagandei trebuia o combatere a acestei conferinți. Pentru ca răspunsul nostru să fie priceput și primit de toți, chiar și de D-ta Domnule Auner, ca singurul adevăr probat istoricește, ne propunem a dovedi următoarele puncte: 1). Când aũ fost Creștinați locuitorii din Dacia Traiană și Aureliană. 2). Când și cât a stat Biserica Daciei sub jurisdicțiunea Romei vechi. Și al 3-lea de când și cum am rămas noi Români în legea ortodoxă străbună separându-ne prin schismă de Romanumă. Dacă vă vom răspunde cu doveđi la aceste trei puncte,

¹⁾ Veđi: Droit Canon, par le Dr. F. H. Vering. Vol. II. pag. 302

sperăm că toate aserțiunile din conferința D-vastră vor rămânea vorbe goale, seci de adevăr și nimic mai mult. Prin acesta vi se va demasca și intențiunea ce ați avut, dându-vi-se cărțile pe față. Să intrăm acum în dovedirea punctului întâiu: *Când aũ fost creștinați locuitorii din Daciile Traiană și Aureliană?*

1) Vestea despre predicarea unei noi Religii prin Apostoliul lui Iisus Christos s'a răspândit cu repeđiciunea fulgerului în totă lumea, foarte curind. De aceea întâlnim doveđi chiar din seculul întâiu că creștinismul a fost predicat în totă peninsula Balcanică, mai întâiu prin Sf. Apostol Pavel, iar apoi prin Sf. Apostol Andrei, care ș'a răspândit învățătura până la marginile Dunărei, mai ales în Scyția mică or Dobrogea de astăzi. Aghiografii ne spun că Sf. Apostol Andrei a lăsat și ucenici, acolo, cari aũ continuat opera lui în peninsula Balcanică¹⁾. Tot acesta ne spune și Maxim Episcopul Chitirilor²⁾. În timpul colonisărei cunoștem iarăși că s'aũ adus legeóne și cohorte romane de către Marele Traian din diferite regiuni ale Imperiului, pentru a lupta în contra Dacilor. Așa știm că aũ venit în Dacia din *Pergam, Siria, Pafagonia, Dolihe, Heliopolis, Tavia, Prusa* (Brusa), *Erisa, Palmira, Emesa, Adrasta*, toate din Asia. Apoi corpuri de armată, *cohors Itureorum* de lângă *Palestina, Palmirenorum*, din Palmira și *cohors Cypria*. Multe din cohorte aũ fost luate și din părțile de peste Dunărea, din *Tracia, Illiria, Dalmația*. Apoi aũ urmat și alte armate și cohorte din *Italia, Spania, etc., etc.* Totă această populațiune a stat ani și unii aũ rămas pentru tot-d'auna în garnizónele din Dacia, plus populația adusă din totă lumea Romană, cum spun istoricii Romani. Aceștia de bună sémă cunoșteaũ creștinismul și de sigur că mulți dintre ei eraũ chiar creștini. Contactul între ambele maluri ale Dunărei, pe acele vremuri era foarte frecuent; prin urmare am putea cu cuvint susțineea că Coloniștii lui Traian aũ cunoscut creștinismul de'ndată or odată cu colonisarea, lucru ce e foarte probabil. Dar fiind că nu avem doveđi zdrobitóre, veți đice, asupra acestuĩ timp, ci numai puține indice, nu ne

¹⁾ Veđi Nicodim Aghioritul. pag. 168, vol. II.

²⁾ Veđi βίολι άγιών pag. 139.

veți îngădui să ne bazăm numai pe ele și să scótem concluziuni positive, de aceea le anunțăm aceste spre știința D-Vóstră. Doveđi positive despre vechimea creștinismului în Dacia mai avem întâi în Tertulian, care a trăit între anii 160—240. Acest scriitor bisericesc, în tratatul său contra Iudeilor, în capitolul VII ȕice: «.....Christo vero Deo subdita et Sarmatorum et Dacorum et Germanorum et Scytarum....., in quibus omnibus locis Christi nomen, qui jam venit regnat ¹⁾». Acest autor ne spune că creștinismul a fost răspândit între coloniștii lui Traian din Dacia imediat după colonizare. Șincai nemuritorul, în cronicul său la pag 13, vol. I, anul 174 ne spune: «Că Marele Aureliu filosoful s'a sculat cu războiú asupra Iazigilor, de acesta nu departe de Pojon fu încunjurat cu tótá óstea și întru atáta primejdie adus, în cât de n'ar fi dobândit ostași cei creștini prin rugăciunile lor plóe și învingere, acolo ar fi perit». La acest fapt pozitiv, cunoscut în istorie, Șincai face urmátórea reflexiune: «Nici te minuna că pe vremea acésta mulți ostași erau creștini, pentru că ostași, în războiele acestea mai cu sémá erau din Dacia și din părțile cele de prin prejurul ei», după care aduce citatul amintit din Tertulian. El împărăți la 161, era creștină.

Nicifor Grigoras în cartea a VI, cap. I ȕice: «ca unii dintre Mesageți în anul următor trimit pe ascuns o deputație, adică cei de peste Dunărea, din Dacia lui Traian în cetatea împărátéscă etc». La acésta pericopá eruditul Le Quien, în opera sa Oriens Christianus tom. I. pag. 1348, dá explicarea urmátóre: «Niciforus Grigoras, testatur, Messagetarum qui trans Istrum habitabant à Byzantinis Vulgo Alanos appellari, τινάς τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον Μεσσηγετῶν Ἀλανοὺς κοινῇ καλεῖ διάλεκτος, *qui jam olim Christiani errat*, Scytarum vero tarannide premebantur; sed in ejus textum mendam irrepsisse, ac pro Ἀλανοὺς legendum esse Βλάχους, vero similimum mihi quidam videtur». Aicea ni se spune dar ca acești Alaní-Vlahí erau de mult toți creștini.

Să vė cităm și un martir măcar din epoca din'ainte de trecerea peste Dunărea a legiunilor și cohortelor Romane sub

¹⁾ Consultă și Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ὑπὸ Κ. Κοντογόγου pag. 105—110, idem Histoire de l'établissement du Christianisme tirée des seuls auteurs Juifs et Païens, par l'abbé Bullet.

Aurelian. În toate martirologiile Grece și până acum, la 25 ale lunii Noemvrie se serbează amintirea sf. Martir Mercurie, ce a suferit pe la anul 255. El era un Scyt romanizat și învățase creștinismul în casa părinților săi în Dacia Traiană. Ajuns general în armata Romană asupra legiunei numită a Martensilor (*Μαρτυσιων*), apoi dovedindu-se că este creștin sub împăratul Decie a fost martirisat și din Dacia Traiană, a fost transportat în Cesaria Capadociei de temă de sigur să nu se revolte armata comandată de el, și acolo a fost decapitat¹⁾.

După stremutarea autorităților și a armatelor Romane din Dacia Traiană sub Aurelian, din cauza năvălirii Goților, poporul baștinaș și mulți din coloniștii lui Traian, cari erau legați de pământ și aveau proprietățile lor, n'au trecut peste Dunăre, ci s'au retras în locuri întărite și mai ales în munții Carpați și cari în urmă au fost în tot-d'auna în comunicație cu frații lor de peste Dunăre și cu Biserica ortodoxă Creștină din ambele Mysii și din Mysia Ripensă, ba și din Scythia minor ori Dobrogea. Acesta se probază prin fapte foarte multe, ce ni s'au păstrat, cum vom proba. Îndată după trecerea peste Dunăre întâlnim în comunitățile creștine o ierarhie a lor în toate orașele mari, mai ales în cele de pe malul drept al Dunărei. Așa întâlnim 1). Episcopia Abritului ce era oraș în Mysia de jos și care au avut de Episcopi pe un Marcian și pe un Ursu, despre care le Quien spune că: *nomen Ursu hominem latinae lingue significet*²⁾. 2). Episcopia Novelor, *Novae, ad Novas*, era un oraș tot în Mysia de jos. Și aicea între Episcopi întâlnim pe un *Petrus* Episcopus civitatis *Novensis*, iar pe la anul 449 mai cunoștem pe unul *Secundinus*, apoi pe un partizan al lui Nestorie din *Novae*, anume *Pretonius Episcopus*. 3). Episcopia Nicopolului, oraș situat la revărsarea Iatrului în Dunărea. Dintre Episcopii săi cităm numai pe *Marcelinus episcopus Nicopolis*, 4). Episcopia Odisului (Varnei) și cu episcopul ei *Dittas episcopus civitatis Odisiae Moesiae*. 5). Episcopia Apiariei, situată tot în Mysia

1). Vezi Νικοδήμου Ἀγιορείτου Συναξαριστής, τομ. IV. pag. 160, idem Dositeiū, Prológele vol. I. pag. 170.

2). Vezi Petru Maiores Istoria Bisericească a Românilor pag. 173 și 174.

de jos și cu episcopii Martialis episcopus Appiariensis și Lupicin—λευκῖνον 6). Episcopia Comei cu episcopul ei Marius Comensis. 7). Episcopia Dorostorului, Dristra sau Silistra, oraș ce există până astăzi și în care mulți creștini au fost martirizați. Dintre Episcopi cităm pe Monofilus episcopus civitatis Dorostori, Dasii episcopus Dorostori în Mysia și pe la 381, pe Ἰάκωβος Δοροστόλου. 8). Episcopia Marcianopolului cu episcopul ei Pistus Marcianopolitanus. Credem că sunt îndeajuns datele citate până aicea spre a se proba că în Bulgaria de astăzi, începând dela Sirmiu și până în Marea Neagră și Balcani ori Munții Epirului, există o Biserică Creștină organizată în secolul al III și al IV-lea și care era compusă în mare parte din populația retrasă peste Dunărea din Dacia Traiană sub Aurelian. Aceste Biserici își au ființa cu mult înainte de secolul al VII-lea. Cu înființarea Bisericii Patriarhale a Iustinianeî Prime, în Navea a XI cetim: că între orașele supuse jurisdicției sale intrau și cetățile creștine de peste Dunărea ca *Viminaciul* Racidua și Liderata, quae trans Danubium sunt, care's peste Dunărea. Dar să lăsăm pe creștinii dintre Dunărea și Balcani, pentru că Domnul Auner va pretinde să-i cităm numai fapte din Dacia Traiană. Pentru acest cuvint să ne întorcem iarăși privirile asupra Daciei Traiane, și să vedem ce se petrece acolo pe timpul stăpânirei Goșilor, în respectul religios. Să știe că Goșii năvălind asupra Constantinopolului s'au răspândit *în Asia și în Galatia și au ajuns până și în Capadocia și au luat mulți Sclavi și între alții și din cei enumerați în cler. Și după mult jaf sau întors acasă. Apoi mulțimea sclăvită și religioasă conviețuind cu barbarii nu pe puțini dintre ei i-au convertit la religiozitate și i-au pregătit a cugeta cele ale creștinilor în locul părerei păgâne. Și între cei sclaviți a fost și strămoșii lui Ulfila, Capadocieni de nēm în apropiere de orașul Parnas, din satul numit Sadagoltina. Acestea ni le spune Filostorgiū în Epitome de Photii. Prin urmare Sclavii aduși din Asia de către Goși au introdus creștinismul la Goși¹⁾.*

¹⁾ Veđi C Erbiceanu, Ulfila, viața și doctrina lui, sau starea creștinilor în Dacia Traiană și Aureliană, București 1898.

Istoricul Socrat în capitulul IV. § 33 și 34. a istoriei sale bisericești după ce arată cauza disbinărei Goților în Ostrogoți și Visigoți, conduși de cei doi șefi Fritigern și Atanarih, care ocupați teritoriul Daciei Traiane, apoi dice, că Ulfila a convertit la creștinism nu numai pe Goții de sub Fritigern, care locuiau în Valahia de astăzi, probabil în Oltenia, ci și pe varvarii supuși sub Atanarih îi învață creștinismul, din care cauză acesta a pornit o persecuție furioasă asupra creștinilor de sub guvernământul său. Sub imperatorul Valens din cauza invasiunii Hunilor toți Goții au trecut în imperiul Roman, peste Dunărea¹. Sozomen istoricul, în cartea a VI. § 37. ni se spune aproape aceleași fapte ca și Socrat, apoi adaugă respectiv de persecuție asupra creștinilor de către Atanarih: *Deci întru cât mai toți barbarii cugetau cele ale lui Arie, motivul a fost acesta: În acel timp mulțime din cei de sub Fritigern mărturisind pe Christos au fost omorâți. Căci Atanarih și cei supuși lui indignându-se pe Ulfila, ce-i convingea să se creștinească și că prin acesta se inovază în religiunea națională, pe mulți la multe schingiuiri i-au supus, și pe unii aducându-i să dea socotelă, s-au prezentat cu bărbăție în credință, iar pe alții, nici cuvânt dând, i-a ucis*². Aceste persecuții au loc pe teritoriul Daciei Traiane, Domnule Auner, notați bine. Deasemenea și Istoricul Teodoret, în cartea a IV §. 37 dice: «Pe timpul acela Ulfila era episcopul lor (Goților) și pe care mai ales îl ascultau și cuvintele aceluia le luați ca legi nestrămutate». Tot pe timpul Goților ne istorisește Epifanie: că un oare-care Audeu au suferit exil în părțile Scythiei, pentru că ațită poporul și a fost raportat de Episcopi împăratului. Acolo mai cu seamă petrecând un timp de ani, nu știu cât, și înainte mergând și până la părțile, cele mai interioare ale Goției—εἰς τὰ πρόσω βαίνων καὶ εἰς τὰ ἐτώτατα τῆς Γοθίας—a catihizat pe mulți dintre Goți (de ai lui Atanarih), când s'a făcut și mo-

¹). Vezi traducerea completă a acestor capitule în lucrarea Ulfila de C. Erbicenu.

²). Vezi pericopa din Sozomen în opul citat.

*nastiri în acea Goție și duceau monahii o viață, o curățenie și o ascesă nu întâmplătoare». Acest Audeu era un eretic și în contra învățătorei lui a luptat prin apostolii săi mult Ulfila¹. Tot acest părinte al Bisericei ne povestește că Audeu avea o Biserică organizată între Goții lui Atanarh, având Episcopii ei, ca Uranius, și Siluan, dar în urma cumplitei persecuții, a două, din partea lui Atanarh s'a împrăștiat această eresie și s'a nimicit și Biserica lor. Apoi ne spune tot Epifanie: «Căci din Goția aă fost alungați cei mai mulți, nu numai ei, ci și creștinii noștri de acolo—ἀλλὰ καὶ οἱ ἡμέτεροι ἔκει Χριστιανοὶ—pentru că s'a ridicat persecuție mare de Regele păgân și care a fost înfricoșată și tot némul din acia s'a îndrumat spre ocrotirea Romanilor, pentru că împărații Romanilor erau creștini»²). Cine să fie respectate domnule Auner et Compania, acei creștini din Dacia Traiană pe cari autorul Epifanie, aprópe contemporan, îi numește—ἡμέτεροι ἔκει Χριστιανοὶ—creștinii noștri de acolo? Óre nu trebuie să înțelegem că în Dacia era o Biserică creștină, compusă numai din localnici, și cunoscută părinților Bisericești, iar nu cea formată curind de către Ulfila și care era caracterizată de Semi-ariana? Bunul simț așa interpretă aceste cuvinte. În uitați, vă rugăm că sîntem abea spre jumătatea seculului al IV, și creștinismul era bine înrădăcinat între locuitorii vechi ai Daciei Traiane. Acésta ni-o confirmă indirect și sf. Ión Chrisostom în Epistola sa a XIV către Olimbiada³) și sf. Marele Vasilie în epistola sa 164, cătră Asholiu, (volumul XXXII ediția Migne) dice respectiv de persecuția creștinilor din Dacia Traiană: «In istorisirile tale vėd rezistențele lor atletice, corpuri ciuntite pentru credință, mânia barbară disprețuitoare a celor ne'ndurați la inimă, felurile schingiuiri ale persecutătorilor, suferințele luptătorilor în tóte, lemnul, apa, instrumentele distrugătoare ale martirilor...» Iar în epistola 165 tot către Asholiu (opera citată), mulțămindu-se sufletește că i s'a trimis corpul Sf. Sava, martir din Dacia Traiană, dice: *Mar-**

1). Veđi opera Ulfila citată, pag. 17 și 18.

2). Veđi Ulfila. citat pag. 19.

3). Veđi Tom. III. Veneția, pag. 600.

turul acum de curând luptându-se pe pământul barbar vecin vouă, l'ai cinstit cu cinstirea cuvenită, ca un agricultor recunoscător celor ce dau sămînța, trimițînd primițiile din fructe...» Sf. Sava a suferit martirul pe la 372.

Goții trec Dunărea în trei rânduri și se așază în pământul Romanilor, în Bulgaria de astăzi; mai întîi la 355. când se refugiază și Ulfila, din cauza persecuției cumplite a lui Atanarîh, apoi la 370 când a fost din nou persecutați și ortodoxii și ereticii tot de Atanarîh, în fine la 375 când fug cu toții în mase din'aintea invasiunii Hunilor și se stabilesc temporal în Tracia. În acest restimp, pe la 388 mîre și Ulfila în Constantinopol, după cum ne spune ucenicul seü Auxentiu, episcop în Dorostol (Silistra). Hunii să știe că aș primit cele întîlă semințe ale Creștinismului tot în Dacia Traiană; de la cine ore, de nu de la populația baștinașă remasă în vetrele lor prin Munții Carpați? Nu vë mai espun și ralația Bisericii din Goția cu Biserica *mumă* din Cesaria Capadociei tot pe timpul Goților și care ni s'a conservat, document autentic, de neprețuită valóre pentru existența Creștinismului în seculul al III și al IV în Dacia Traiană¹).

Acum ne veți îngădui să vë cităm și câte-va nume de martiri, ce aș suferit pe timpul persecuțiilor provocate de Atanarîh.

1). Nichita Romanul, dis și Românu în cărțile nóstre ritualistice. Martirologiul latin dice că a fost *Dacorum Episcopus* și adauge: *codem die santi Nicetae Gothi qui ab Athanarico ob Catholicam fidem iusus est in igne comburi*. Iar Martirologiul grec ne spune că se afla dincolo de fluviul Dunărei, pe timpul lui Constantin cel Mare la 330, prin urmare în Dacia Traiană. Citez datele și faptele martirilor din Martirologiile: Roman din 1661 ediția de Paris, a lui Augustin Lubin, și după Acta Sanctorum, iar din Martirologiile grece după Metafrast și Nicodim Aghioritul, iar acésta pentru ca să se convingă d-nul Auner că nu înșirăm verđi și uscate, ca în diatriba d-sale, spunêndu-ne că se bazază pe istoricii noș-

¹). Veđi Acta Sanctorum. Vol. XI în apendice. pag. 2. extras după manuscriptul din Vatican.

trii A. Xenopol, Onciu și Iorga, cari nicăiri, declarăm, că n'aũ spus asemenea neexactități. 2). Mercurie despre care am vorbit. 3). Sava Stratilatul, martirizat tot în Dacia Traiană sub Atanarh, înecat în riul Museu Μουσῆιον (Buzeu?) (consultă, Ulfila, de C. Erbiceanu, unde sunt estrase toate numele martirilor din ambele Dacii, până în secolul al VI, din Acta Sanctorum pe luni pag. 76—81), Aicea daũ numai un catalog de nume de ale martirilor până în secolul al VI, spre a vè convinge înși-vè, din numirile ce pòrtă că marea majoritate a lor aũ fost de gintă Romană or Romanizați și că fòrte puține numai sunt grece și barbare, Gotice, Dace or Trace: Așa găsim:

1). Numiri latine: Maximinus, Acutionis, Vitus, Acutus, Tobias, Eugenda, Iucundus, Leonis, Ioannis, Gabrielus, Sionius Bretonianus, Sinerius, Sineretus, Rutilus, Rubius, Aeterius, Capitonis, Leonica saũ Leuncula, Secundus, Sergius, Optatus, Maxima, Syla, Mamyca, Vircus, Bonignus, Cristus, Rufus, Patricius, Moderata, Romana, Secundus, Florentius, Germinianus, Saturnus, Maximus, Quintilianus, Florianus, Quirilus, Quindeus, Crispionus, Aquilinus, Victoris, Iulius, Martialis, Servalus, Quirinus ect. ect. Cred că ajung aceștia spre a forma convingerea cuiva. Ei sunt sute conservați și de bună samă că vor fi mił de mił în realitate, pentru-că în cele douè mari persecuții din Dacia Traiană de sub Atanarh nu ni s'a conservat de cât câte-va nume, căci nimeni dintre scriitorii nu putea strèbate pe atunci în aceste localități și a ne da relații despre numèrul martirilor. Acești martiri citați sunt mai ales din partea drèptă a Dunărei, din orașele Axiopol, Istropol, Dorostor, Sirmiu și Tomi. 2). Am întimpinat și martiri cu nume grecești: ca Hermentis, Timontheus, Anastasius, Niceta, Georgius, Antigonus, Efremus, Basileus, Eugenius etc. etc. 3). Deasemenea și numiri de origină streină ca: Artaxus, Herisus, Ratitis, Tatia, Rogat, Dandus, Danda, Sotrasi, Verca, Batusis, Arpila, Arbela, Hagna, Rhyia, Egatrace, Hescus, Sigetza, Sucrila, Suimpla, Filga, Baridis. Dada, Colcorus, Soderia, Gotia, Speis, Spiritus etc. etc. Ulfila știm că ș'a răspândit predica sa în limbele grécă, latină și gotă. Iată ce ne spune Auxențiu, ucenicul seũ despre Ulfila:

88 Eo ita praedicante et per Christum cum dilectione Deo

patri gratias agente, haec et his similia excoquente, quadraginta annis in Episcopatu gloriose florens, apostolica gratia Graecam et Latinam et Gothicam liquam sine intermissione in una et sola ecclesia Christi predicavit ¹⁾.

Credem că sunt suficiente probele aduse contra aserțiunelor false ale d-lui Auner, că adică noi Români am fi creștini abea între anii 602—802. Judice acum or ce om imparțial și sper că se va pronunța cu totă convingerea, că a existat în tot-de-una Creștini în Dacia Traiană, începând cel mult propagarea creștinismului în ea după jumătatea a doua a secolului al II a erei Creștine.

Acum să trecem la punctul al doilea.

Când și cât a stat Biserica Daciilor Traiană și Aureliană sub jurisdicțiunea Romei vechi. Este fapt recunoscut de toți Canonisții că pînă la proclamarea Creștinismului prin Marele Constantin, ca Religione a statului Roman, nu pôte fi vorba de o diviziune sigură recunoscută între Patriarhate, Metropoliatate și chiar Episcopate, pentru-că acésta era imposibil din cauza situațiunei politice. Asemenea divisiuni, pe unde erau se țineaŭ secrete, de téma persecuțiilor. Imperiul Roman era ținut a'și apăra Religia lui în Stat și prin urmare Creștinismul fiind persecutat nu putea să 'și desvolte administrația sa ierarhică în mod oficial Urméază dar că numai în mod convențional, intern, recunoscut numai de către reprezentanții Creștinismului se pôte admite existența unei divisiuni de circumscripțiunii Patriarhale. Când Creștinismul a fost proclamat ca Religie de Stat în Imperiu! Român, atunci Biserica în genere a admis, pentru administrarea ei divisiunile civile din Imperiu Așa a fost cu diecesele, așa cu sub divisiunile în Provinciile etc. După aceste date sigure ne putem întreba, unde sub ce jurisdicție cădea Biserica Coloniștilor lui Traian? Răspunsul este hotărîtor, conform situației Bisericeii Creștine în genere. Biserica din Dacia Traiană în cele trei secole primare n'a stat sub îngrijirea numai a unei Biserici, ci a mai multora; sub nici o jurisdicție hotărîită însă. La sinodul a II-lea Ecumenic din Constantinopol la anul 381, prin Canonul III, se recunoște că Constantinopolul este adoua Romă nouă și că

¹⁾ George Waitz Über das Leben und die Lehre des Ulfilas § 36

Episcopul ei are prerogativele de onore între Patriarhi, imediat după cel al Romei-vechi. Până atunci exista o mai estinsă libertate între Biserici în respândirea și lățirea Creștinismului, ce se făcea de or ce Biserică parțială, prin predicatorii orî apostolii ei. Așa sf. Marele Vasilie în epistola 165 ¹⁾, dice către Asholiu Episcodul de Tesalonic, respectiv de predica acestuia la popórele din Daciă:.... „*Bucurie multă ni-a pricinuit nouă, nu numai pentru-că tu ești de felul acesta, precum te presintă mărturia tuturor, dar și pentru-că bunurile în tine sunt fala Patriei noastre, căci precum o ramură frumos înflorită, din rădăcină pornind îmbelșugată, așa și tu ai umplut de fructe spirituale pământul vecin. În cât pe drept Patria noastră se veselește de vlăstările ei proprii. Și când ai îndurat luptele pentru Credință, ai mărit pre Dumnezeu, auzind noi că s'a păstrat în tine buna clironomie a părinților*“. Aicea sf. Vasilie, în secolul al IV, laudă zelul lui Asholiu pentru predica Creștinismului, deși sf. Vasilie era din Cezaria Capadociei-Asia; iar Asholiu Episcop în Tesalonic Acest Sf. Episcop se ocupa mult de starea Bisericeii din Daciă, de sigur pentru-că în ea erau mulți Creștini Capadocieni, sclaviți de Goți din Patria lor și aduși în Dacia, cum am văzut. Acest loc se înțelege mai bine dacă-l comparăm cu următoarea pericopă din Epistola Bisericeii Gotice trimisă Bisericeii din Cesaria Capadociei ²⁾... „*Apoi Scoțându-l (pe martirul Sava) din apă ucigătorii, l'aŭ lăsat neîngropat și s'aŭ dus, dar nici câine, nici alta care-va fiară nu l'aŭ atins, ci de mâinile fraților s'a ridicat și s'a îngropat rămășițele, cea ce Iunius Soranus, prea strălucitul Duce al Scytiei (Dobrogei) cinstind pre Dumnezeu, a trimis ómeni credincioși și l'aŭ strămutat din pământul barbar în cel al Romanilor și hărăzindu-l Patriei lui, dar de cinste și fruct glorios al credinței și l'a trimis în Capadocia la noi cinstitorii de Dumnezeu... apoi adauge la urmă:.... „amintiți-vă de frații din depărtare (din Dacia Traiană), ca în tótă Bi-*

¹⁾. Veđi Migne tom. XXXII pag. 637.

²⁾. Veđi Acta Sanctorum Vol. XI. pag. 2.

serica Universală și apostolică să se săvîrșescă bucurie“... Ast-fel se constată că Biserica din Capadocia se îngrija de buna stare religioasă a Bisericii din Dacia, persecutată de Atanarich gotul. Într’o altă Epistolă tot a Sf. Mareluî Vasilie și tot către Asholiu ¹⁾ cetim între altele:... „*Dar cu toate acestea sufletele noastre au revenit la acea veche tericire, fiind-că ne-au sosit scrisori din pământ depărtat (Dacia), înflorite cu trumusețea iubirei, și ne-au adus nouă martir dintre barbarii de dincolo de Dunărea, predicandu-se prin el curățenia Credinței, ce se mărturisește acolo...*“ Sf. Ión Chriostom în Epistola către Olimpiada sora sa, dice: *Vă rog ca acea ce vă voiți spune să nu treceți cu vederea ci să arăți mare îngrijire despre acestea. Mi-au vestit mie monahii Marsi—Goții, unde tot-de-una se ascundea Episcopul Serapion, anunțându-mi Diaconul Moduariu, că Unila (Ulfilă) renumitul acela Episcop, pe care l’am hirotonisit mai înainte și s’a întors în Goția (Dacia Traiană), multe și mari lucruri săvîrșind, a reposat. Și a venit aducând scrisori de la Regele Goților, cerënd să li se trimită lor Episcop. Deci fiind-că nu ved nimic alt, respectiv de ruina amenințătoare să contribue la îndreptare de cât îngrijirea și amînarea. Pentru-că nici li este cu putință a veni acum la Bostor, nici la părțile aceea. Prepara-î dar să se amâe lucrul (alegerei Episcopului) pentru Iarnă însă nu trece ușor cu vederea acésta...*» ²⁾. Din dovețile aduse rezultă decisiv că Biserica Daciilor era ajutată și administrată și de orientali, cari făcea hirotoniile în ea, pentru cuvîntul că nu erau pe atunci determinate circumscripțiile Patriarhale. Mai cunoștem că Sirmiul era un centru însemnat bisericesc și că acolo sub Constantie au avut loc două sinóde semi-ariane, la 350 și 351. Apoi știm că sfărâmându-se de Huni acest oraș s’a stabilit acea autoritate tocmai în Tesalonic³⁾. Metropoliții și Episcopii Bisericii Daciilor au participat mai la toate sinó-

¹⁾. Veđi Migne vol. IV. pag. 637—638.

²⁾. Veđi tom. III. Ediția Veneția din 1734, pag. 600.

³⁾. Veđi introducerea din Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei, de C. Erbiceanu 1888.

dele Ecumenice și la multe locale, mai ales la Sardica și Sirmiu¹⁾. Nu cunoștem nici o îngrijire particulară din partea Bisericii Romei vechi asupra Bisericii Daciei, Traiane nici hirotonii sevârșite, nici serii de Episcopi ori Mitropoliți numiți de acolo, nici alte dispoziții canonice; din contră din partea Bisericelor Orientale avem destule dovezi în această cestiune. Că atunci limba locuitorilor, mai ales a Coloniștilor, era limba oficială cea latină, acesta-i adevărat, ba noi susținem încă că în Biserica Daciilor ritualul se servise în limba latină, pentru-că populația pe atunci numai această limbă o înțelegea. Auxentiu cum am văzut, ne spune hotărâtor că Ulfila și decii și cei după dînsul au predicat în diferite limbi, latină, grăcă și gotă. Acesta-i o realitate. Mai însemnă această că predicatorii pronunțau învățăturile credinței creștine popórelor în limba acelora, adică se acomodaū trebuinței poporului.

Limba latină a fost limba oficială a Bisericii Dacice până și după timpul lui Iustinian²⁾. În Sinodu din Halcedon la 451, prin canonul XXVIII se hotărăște, că Biserica din Dacia Aureliană ca și din cea Traiană, numită acesta în canon *cea dintre barbari*, să fie îngrijită canoniceste de către Patriarhul de Constantinopol. Textul din acest canon privitor la Biserica Daciei Traiane sună așa:«Ἐτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς Ἐπισκόπους τῶν προειρημένων διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας..... «Încă și episcopii cei dintre locurile barbare a amintelor diecese să se hirotonescă de către preasfințitul dis tron al preasfintei Biserici din Constantinopol....» Sub cuvintele τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς trebuie să înțelegem pe cei de preste Dunăre, pentru-că pe timpul Sinodului din Halcedon Hunii ocupaū aceste locuri. Așa au interpretat aceste cuvinte și Canoniștii Zonara și Balsamon:» Daū (sinodiștii) celui al Constantinopolului și hirotonia episcopilor celor dintre popórele barbare, care sînt în amintitele diecese, precum sunt Alanii etc.» Noi am văzut că sub Alanii Le Quien înțelege pe Vlahii³⁾. Aristen

¹⁾ Veđi opera citată—Introducerea.

²⁾ Veđi practicalele Sinodului al VI în Harduin.

³⁾ Veđi Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, ὑπὸ Πάλλη καὶ Μ. Ρότλη. vol. II, pag. 281 și 283.

spune precis că «se supunea numai Mitropoliei cei ai Pontului și ai Asiei și ai Traciei și vor fi hirotonisiți de el (cel al Constantinopolului). De asemenea și episcopii cei din ast-fel de administrații ale Bisericii barbarilor. Căci Macedonia și Ilyria și Tesalia și Atica și Peloponezul și tot Epirul și administrația bisericeii popórelor era sub cel al Romei pe atunci»¹. Despre Dacia nu se spune absolut nimic, că ar fi fost când-va sub jurisdicția Romei. Sub Iustinian la 535 se înființază un nou Patriarhat sau Diecesă, în peninsula balcanică cu numele de *Iustiniana Prima*, în onórea amintirii născerei sale în acea localitate. În anul citat 535, luna April, se dă o Nuvelă clasificată a XI, prin care se dispune, ca Bisericele din Dacia Mediterană, Dacia Ripensă, Moesia a doua, Dardania, Prevalitana, Macedonia a doua și o parte din Panonia a doua, în care era și cetatea Bacense, le supune jurisdicției Iustinianei Prime. Tot în această Nuvelă mai citim că i s'a supus jurisdicției ei și cetățile creștine de preste Dunărea: Viminaciul, Riciua și Liderata ori Litterata²). Izambert, acest scrutator al faptelor lui Iustinian dăce: că Viminaciul ar fi în fața Semendriei, sur la rive gauche du Danube—pe malul stâng al Dunărei; iar Riciua—ce pourrait être Moldova—acesta ar putea fi Moldova; cât despre Liderata sau Litterata dăce că era—sur le même rive—pe acelaș mal și conchide, că aceste trei orașe au trebuit să aparțină Daciei lui Traian³). Pentru a vă convinge pe deplin vă citez numai pericopa următoare din Nuvela a XI: «..... *Fiind-că acum cu ajutorul lui Dumnezeu, Republica noastră s'a mărit întru atâta în cât amândouă rîpile Dunărei sînt populate cu cetățile noastre și atît Viminaciul, cât și Riciua și Litterata, care sînt dincolo de Dunărea se află iarăși supuse stăpânirii noastre, am socotit de cuviință a așeza în prea fericita noastră Patrie cea prea glorioasă Prefectura, care era în Panonia, de óre ce Panonia secundă nu este atît de departe de cea Mediterană*»⁴). Iată dar, probat cu dovezi con-

¹) Veđi opul cit t, pag. 286.

²) Veđi M. Izambert Histoire secrète de Justinien, pag. 695.

³) Veđi opul citat a lui M. Izambert

⁴) Veđi Magaz. Istorie vol II., pag. 103--107

temporane faptelor, unde am stat noi Români, sub ce jurisdicție bisericească adică de la 451, Sinodul din Halcedon și 535, de la înființarea Iustinianei Prime până la căderea Iustinianei Prime, prin înființarea Imperiului Bulgarilor ș'apoi al Româno-Bulgarilor. Atunci, la 535, am fost cedați Bisericii înființate de Iustinian—Justiniana Prima—și n'am mai fost un restimp sub Jurisdicția Patriarhatului de Constantinopol. Evenimentele din Peninsula Balcanică de la 600 am putea dice și până la 1200 au fost foarte schimbătoare și cestiunile bisericești au oscilat după situațiile politice a acestor locuri. Când strămoșii noștri Români, înfundați în munții Carpați, în nordul Moldovei, în stepele din josul Basarabiei și pe malurile Dunarei, au vădut că s'a scurs șuvoiul nesfârșit al barbarilor de pe teritorul Daciei Traiane, atunci, dic atunci ei au reocupat vechiul pământ, Patria noastră. Iar în cestiunea Bisericească, ca uni ce eram creștini vechi, și de ore-ce pe acele vremuri Iustiniana Prima se slăvizasă, Patriarhul ș'a reluat drepturile sale jurisdicționale asupra Românilor. Așa s'au petrecut faptele, prin urmare ce vă curiositeză D-le Auner se vă exprimați cu atâta ușurătate, ca adică noi Români abea prin secolul al XIV și al XV-lea ne-am supus Jurisdicției Patriarhatului de Constantinopol. Mare eróre, nu știm dacă intenționat ați comis-o sau prin ignoranța faptelor. Apoi mai vedeți în ce contradicere cădeți; așa se întâmplă în tot de-una, când cine-va nu urmăzează faptelor cunoscute, ci voește ca faptele să-i servescă spre a dovedi cu ele o idee preconcepută. Iată acéstă mare contradicere: In diatribă ori conferință spuneți că noi Români am fost creștinați între anii 602—802, ș'apoi vorbiți despre Iustiniana Primă, ca adică am fi stat sub jurisdicția ei, acésta se chiamă *anacronism* comis cu știință. Dar să vă lăsăm în pace, pentru-că în totă conferința n'ați debitat de cât fapte și date false. Unde găsiți dar că noi am stat când-va sub jurisdicția Bisericii Romei? De bună sémă atunci, când nu erau circumscripțiile determinate, când bisericile erau de sine și trimiteau predicatori în toate părțile, când Biserica Romei vechi, până a nu se înființa Patriarhatul de Constantinopol, se întindea în totă Europa; dar acéstă vagă și nedeterminată situație, a Bisericilor din secolii primari, nu ne pôte servi de basă

întru nimic în dovedirea faptului ce urmărim, cum am văzut. Sperăm că vi s'a probat suficient și punctul al doilea. Noi n'am avea nici un interes să tăgăduim jurisdicția Bisericii Romei vechi asupra Daciei Traiane, dar dați-ne dovezi. Noi v'am demonstrat care era situația Bisericii Daciei Traiane. Dacă Coloniștei Daciei Aureliane aș fluctuat în timpurile de nestatornicie când spre Roma când spre Constantinopol, acesta-i privește. Noi știm atâta: că din fapte accidentale și repezi trecătoare nu se pot trage concluziuni hotărâtoare.

Trecem acum la punctul al treilea:

De când și cum am rămas noi Românii în legea străbună Ortodoxă, separându-ne prin schizmă de Roma-mumă?

În dezvoltarea acestui punct avem puține de spus, în urma faptelor citate în cele două puncte precedente. Noi Românii tot-de-una am fost fii credincioși a adevăratei învățături creștine stabilite prin decisiunile Sinodelor Ecumenice. Dacă a existat când-va semi-arianism între Goți și apoi s'a ereditat și de unii dintre locuitorii Mysiilor, acea eresie a dispărut, prin scurgerea barbarilor din aceste locuri și prin ocuparea lor în urmă de Sârbi și Bulgari, cari apoi sa-au slavizat. Aceștia fiind păgâni până în secolul al IX-lea, Creștinismul la Români n'a fost bântuit de nici o eresie, esceptând pavlicianismul, ce s'a răspândit între Bulgari și apoi și între noi, tot între ei numai. Ast-fel D-le Auner noi am rămas ceea ce am fost la început și continuăm a fi și vom rămânea în Credința noastră dreaptă și Universală, în care a fost totă Biserica până în secolul al IX. Până când dorința de predominare, ambiția deșartă de slavă lumescă nu s'a arătat în Biserica lui Christos, până atunci Biserica era Una, Sfântă, Sinodică și Apostolică. De când vermile neadormit a tot ațîțat mereu pe unii Papi de a supune stăpânirei ei pe întreaga Biserică, ceea ce este o caracteristică a Gintei latine de a domina, de când Patriarhii din Orient aș înțeles și simțit ce urmărește papalitatea, de atunci l-a stat în protivă, și acesta este iarăși o caracteristică a Grecilor orientali, de a nu suferi jugul Roman, ce'l purtasă deja seculi întregi, de atunci se vârl încercări, mai ales în apus de a se separa Biserica din Roma, de cătră cea din Constantinopol. Mult a conlucrat la acesta și situația politică a Statelor din Oc-

cident și Orient. Orientalii creștini țineau morțiș la dezvoltarea libertăților creștine și în Biserică și în Stat, prin sinodalitate, Occidentalii tindea din contra la o administrare teocratică sub puterea Papei. Ast-fel întâlnim mai multe puncte doctrinale și mai ales disciplinare dezvoltate în Biserică apusului, pe cari nu le avea mai înainte și de care se fereau Orientalii. Acestea au avut loc în decursul secolului al VI, VII și al VIII. Cu ocazia convertirii Slavilor la creștinism se ivi certa între clericii Greci și Latini, cărei jurisdicțiuni adică aparțin Bulgarii, Romei ori Constantinopolului? Acesta-i mărul de certă. Grecii susțineau că ei întâiu au predicat Creștinismul la Slavi, Latini susțineau că ei. Mult au contribuit la înăsprirea relațiilor bisericești în această cestiune și starea politică de pe atunci a Statelor. Faptele cum s'au petrecut sunt cunoscute, noi vă trimitem să consultați practicele sinódelor din Constantinopol la 861, în Biserică Sf. Apostoli și 879 în Biserică Sf. Sofii, de unde vă veți convinge cari sînt adevăratele cause a schismei din Biserică lui Christos. Vă mai trimitem să citiți și Enciclica Patriarhului Fotie, în care sînt enumerate inovările Bisericei latine față de doctrina și disciplina primită în Biserică Universală. Noi Români pe atunci n'aveam nici în clin nici în mînică cu aceste certuri, ne căutam de viața noastră strâmtorată de barbari. Dacă sub Ioniță Români de preste Dunărea, pentru cause curat politice au oscilat când spre Orient când spre Occident, pentru a se folosi cu ceva politicește, acesta-i privea pe ei. Ce complicați pe toți Români din Dacia Traiană în asemenea cestiuni, ce nu i privesc? Când Ioanițiu a constatat că de cătră politica occidentală era tras pe sfóră, cum se dice, atunci le-au întors spatele ș'a rump-o pentru tot-de-una cu Biserică papală.

Iată cum s'au petrecut lucrurile Domnule Auner, iar nu cum încerci a le fabrica D-ta. Nu interese pur religiose au prestat la rumperea relațiilor Bisericei lui Christos, ci politice și ambițiuni omenești de predominare. Acesta-i adevărul. Acum când imperiul din Orient au început a slăbi prin năvălirea barbarilor dela Dunărea, prin estinderea musulmanismului în Asia, Grecii bizantini au încercat în câte-va rînduri să măgulască pe papi, în scop de a fi ajutați materialicește spre a combate pe vrăjmașii ce amenințau

Imperiul de Orient; dar și aceste încercări au fost mai mult o logomahie și diplomație, voind a se înșela unii pe alții și la urma urmei separarea între Biserici a rămas adânc înrădăcinată până astăzi. Nu am amintit despre cucerirea Constantinopolului de către Latini, în timpul ultimei cruciate, pentru că acesta numai onoare nu face Occidentului, de asemenea am omis a trata formele prin care s'a declarat separarea Bisericilor, fiind pentru noi cești bisericești lucruri cunoscute. Prin urmare în zădar vă încercați a susține ca noi Români am fi fost prin înșelăciune de Slavi trași în cursele *Schizmei*. Am a mai răspunde încă la o cestiune; înainte de a termina, care-i următoarea: că falnica mișcare în secolul al XVIII din Ardeal făcu ca Români să se unescă cu Biserica mamă, și că la această mișcare ar fi luat o parte însemnată a națiunii Române. Amar vă înșelați, creștând a amăgi și pe alți Români după cum i-ați înșelat pe acela ce-i cântați fericiți. Naivitatea ș'a făcut timpul. Ați rumpt prin intrigi ș'ați înstreinat dela *Muma* adevărată, pe o samă din fil României, să vă fie de bine! Ei vor sta în rătăcire până se vor lumina. Noi cunoștem jocul fals al Irodiadei ce lați jucat, pe acele vremuri. Cunoșteți, credem, lucrările ulterioare în cestiunea Unirei, prin care se probază falsificarea chiar a actului Unirei; iar rezultatele Unirei cântate de D-ta le am dezvoltat altă dată, în un răspuns dat Revistei Catolice, editată în Baia-Mare. acesta la 1890.

Termin resumând cele espuse anterior în următoarele: Români din Dacia Traiană au primit creștinismul după a două jumătate a secolul al II a erei creștine, cum am probat. După trecerea autorităților Romane și a unei părți din populația fluctuantă preste Dunărea sub Aurelian, în Bulgaria de astăzi, creștinismul s'a dezvoltat acolo foarte mult, organizându-se în Episcopate și Metropoliat, cum iarăși am probat. Populația rămasă în Dacia Traiană sub Goți, retrasă în locuri sigure, ș'a conservat Religia sa, apoi prin creștinarea Goților de sub Fritigern și a unora din cei de sub Atanarh s'a lătit iarăși Creștinismul în Dacia Traiană. Persecuțiile săvirșite de Atanarh asupra creștinilor au avut de rezultat încununarea multor martiri și refugiul altora în țările transdanubiene și peste Carpați. Creștinii din Dacia Aureliană iarăși a suferit persecuții și martirizări

mai ales în orașele de pe malul drept al Dunărei până la Marele Constantin. Cu năvălirea Hunilor în Dacia Traiană Creștinismul a mai stagnat. Biserica din această parte era cultivată și îngrijită de către Biserica soră de preste Dunărea, cum am văzut. Sub împăratului creștin de Orient până la invasiunea Bulgarilor ea a fost în liniște și a înflorit luând parte membrii din ierarhia ei la sinódele Ecumenice și locale. Ast-fel Creștinismul a fost propagat și stabilit la Coloniștii lui Traian și în Dacia Aureliană cu mult înainte de 602 cum spune Domnul Auner.

Cât despre situația Bisericilor din Dacia la ce jurisdicțiune aparțineau ne pronunțăm: că în cele trei secole primare ne fiind cu puțință o împărțire oficială în Biserica creștină Universală, din cauza persecuțiilor, nu cunoștem cărei jurisdicții aparțineau cu stricteță cutare ori cutare Biserică, cu atât mai puțin pentru Biserica Daciilor. Cunoștem alte dispozițiuni luate prin canóne în sinódele locale pentru administrarea Bisericilor și care se prevăd în canónele lor, dar respectiv de circumscriptiunile jurisdicționale nu cunoștem de cât canonul VI din Sinodul I Ecumenic, care spune: «că să se țină obiceiurile vechi, cele în Egipt în Libia și Tendapol, așa că Episcopul din Alexandria să aibă autoritate asupra tuturor, pentru-că este obicinuit acesta și Episcopului Romei...» Acesta însemnă că după cum era împărțit imperiul Roman, aceleași împărțiri au fost primite și în Biserică, probabil că și înainte de Marele Constantin. Nu cunoștem însă nici o prescripțiune canonică, prin care să se constate că Daciile în special cea Traiană aparțineau canoniceste sub jurisdicția Romei. Declarăm iarăși că nu cunoștem nici o hirotonie și nici o dispoziție administrativă de a Bisericei Rome privitoare la Dacia Traiană, precum nici din partea vre unui reprezentant al ei până în secolul al VII. Până la înființarea Primei Iustiniane, Bisericile din Dacia au fost sub jurisdicția Patriarhatului din Constantinopol, conform canonului XXVIII din Halcedon, anul 451; iar până la această dată au fost îngrijite când de frații lor de preste Dunărea, când de Constantinopolitani, unde a fost hirotonit și Ulfila, când apoi de Biserica din Capadocia și de cea din Tesalonic. Atât cunoștem pozitiv, nici o urmă însă de păstorie din partea Romei. Dela 535 și până la căderea Iustiniane Primei am stat sub jurisdicția acestei Biserici, ce era independentă.

Timpurile de nestatornicii și de zbuțumări ale Bulgarilor și Sârbilor și chiar ale Românilor din Imperiul Româno-Bulgar de preste Dunărea, nu le putem lua de norme în stabilirea cestiunei noastre, pentru-că acele împrejurări erau trecătoare; pentru acest cuvânt lăsăm la o parte faptele sporadice. Intinderea circumscripției juridiciale a Bisericii papale în Orient variază în timp, după cum sunt schimbate marginile orii confiniile Imperiului Bizantin în Peninsula Balcanică. Cam tot acesta-i și marginea ortodoxismului față de Catolicism, pe acele timpuri. Acesta-i și cauza pentru care în definitiv, Papa n'a putut isbuti să-și supună jurisdicției sale nici pe Bulgari, nici pe Români mai apoi, pentru-că interesele politice locale reclamară ca acele popoare să se țină de vechile lor datine și vetre. Cât despre afirmațiunea ne probată a D-lui Auner, ca poporul Român de astă-zi ar fi un mixtum compositum din Români și Slavi, noi o respingem cu indignare. Dacă D-sa ar fi citit lucrarea D-lui Petriceicu Hașdeu *Strat și substrat*, și dacă ar cunoște că în aceste Țări elementul predominant, după scurgerea șuvoiului barbarilor, a fost acel Roman și când împrejurările le-au permis au revenit din toate părțile Româniii împrăștiați de barbari și s-au reocupat vechile lor țări, n'ar fi cauzat asemenea neexactități istorice. Las că nu există nici un popor cu sînge curat, dar în neamul nostru predomină limba, obiceiurile și datinele Romane. Cuvintele slavone sunt venite din contactul cu Slavii Ortodoxi, iar cele Rusești, din dese invasiuni recente. Aceste evenimente se întîmpină și la alte popoare. Cât privește *Schizma*, noi Ortodoxii suntem mai politicoși, nu vă mai gratulăm cu titlul de *eretici*, ceea ce ați merita, după inovările ce ați făcut; ci vă spunem numai: Că noi Români am fost suntem și vom rămânea în legea strămoșilor noștri, care-i cea Ortodoxă. Credem cu tărie că ne putem mântui sufletește și fără a primi inovările papistasăști. Noi ne ținem strîns de ȳicerea din sf. Scriptură: «Fățarnice». *Scóte mai întii bârna din ochiul tǎu și atunci vei vedea să scoți ștercul din ochiul fratelui tǎu.* (Matei c. 70. 5).

C. Erbiceanu.

O MICĂ ESCURSIUNE

ASUPRA

NUMĂRULUI CĂRȚILOR CANONICE ALE VECHIULUI TESTAMENT.

Vești Bis. Ortodoxă Română No. 9 anul XXV.

Cei 12 Profeti mici 'i socotește ca o carte și puindu-i alături cu Iesaia ȳice: «Numai acest Profet (Iesaia) dar și alții 12 la număr ($\alpha\lambda\lambda\alpha$ και $\alpha\lambda\lambda\omicron\iota$ δωδεκα τὸν ἀριθμὸν) au făcut acesta»¹⁾. In alte locuri el se folosește de cărțile lor și 'i numește espres profeti. Așa despre *Obadia* ȳice, că el «care era *profet* în Samaria» a declarat că poporul va fi dat în mâna vrăjmașilor pentru că Dumneȳeu era mâniat contra lui Iuda (II Cronic. cap. 28²⁾. Asemenea în cartea XI c. IV § 5 și § 7 numește pe *Zacharia* și *Ageu* profeti³⁾. Pe *Iona* de asemenea 'l numește profet și afirmă, istorisind cele profețite de el, adevăritatea profețiilor lui⁴⁾.

Cronica a folosit'o Iosef de la c. a VII-a până la a X-a a archeologiei sale. sp. es. lib. VIII c. XII § 4 tom. I pag.

¹⁾ Lib. X (Antiq) c. II § 2 pag. 515 tom. I.

²⁾ Antiq. lib. IX c. XII § 2 tom. I pag. 502.

³⁾ Tom. I pag. 557.

⁴⁾ Antiq. lib. IX c. XI § 3 tom. I. p. 501 sq.

453 este II Cron. XIV 8—lib. VIII c. 15 § 1, 2 pag. 466 este II Cr. XVIII c. 7 etc.

Esra, Nehemia nu numai le întrebuintează în cartea XI a arheologiei dar voește a determina și timpul când s'aũ întâmplat cele ce se istorisesc în ele. Așa istorisind despre *Nehemia* ȃice cã «acestea s'aũ întâmplat în timpul regelui Xerxe». Iar despre *Esra* ȃice cã era amicul regelui Xerxe ¹⁾.

Esther o considera ca cea mai târziu compusă. El se servește de ea sp. es. lib. XI c. VI. Antiq. § 1 este *Esther* cap. I; § 6 *Esther* cap. III; § 8 *Es.* IV etc.

Psalmii 'i numește imne spre lauda lui Dumnezeu (veđi pag. 20); iar în cartea a VII c. XII § 3 numește pe *David* autorul *odelor* și *imnelor*, pe cari el le-a compus în timp de pace ²⁾. *Solomon* a compus cărți de *ode* și cântece (alții traduc «poesii» ³⁾) nu are însă nici o citațiune din ele (veđi Eichhorn. I. c).

Numai cartea *Iob* nu o găsim nicăeri Hornemann susținând părerea exprimată de *Aucher* ȃice în «de canonica autoritate libri Esterae» (p. 34) cã istorisirea din cartea *Iob* a fost socotită de Iosef ca adevărată (narationem de Jobo provera historia a Iosepho habittam fausse) (p. 64).

D-l *Onciu* susține cã Iosef vorbește de *Iob* în cart. I contra Apion § 8. eũ am citit în traducerea latină făcută de Mangey întreg § 8 și nu am găsit nimic. Toți cercetătorii lui Iosef susțin cã el a pus'o între scrierile profetice și a considerat'o ca o istorisire adevărată. Dacă resumăm cele ce am găsit în scrierile lui Filo și Iosef Flaviu avem:

La *Filo* găsim:

5 c. Moisi.
Iosua.
I Samuel (I Regi).

La *Iosef Flaviu* găsim:

5 Moisi.
Iosua.
Judecători.

¹⁾ Lib. XI cap. V § 1, 2 pag. 560 si § 8 pag. 566 (tom. I).

²⁾ Tom. I pag. 401.

³⁾ Antiq. lib. VIII c. II § 5 p. 419, veđi și nota de acolo.

La *Filo* găsim:

I Regi (III Regi).

Esdra.

Profeții

Isaia.

Ieremia.

Hosea.

Zacharia.

Psalmi.

Solomon.

Judecătorii.

Iob.

Nu citează.

Nehemia.

Ruth.

Esther.

Cronicile.

Daniil.

Pl., lui Ieremia.

Ecclesiastul.

C., cântărilor.

La *Iosef Flaviu* găsim:

Ruth.

2 Samuel.

2 Regi.

2 Cronica.

Esra și Nehemia.

Esthir.

Isaia.

Ieremia.

Pl., lui Ieremia.

Ezechiil.

Daniil.

Profeții mici.

Psalmi.

Proo., lui Solomon.

C., cântărilor.

Ecclesiastul.

Ne citat:

Iob.

Deci aceia ce nu găsim la unul ne dă cel-l-alt. Ei le dau o autoritate divină. Modul cum *Filo* vorbește despre aceste cărți l'am văzut deja la pag. 14; cât despre *Iosef* el le numește când «scrieri sfinte» când «scrieri vechi» sau «scrieri ale Ebreilor»; dovedește autoritatea lor și adevăritatea istoriei ebraice de la *Moisi* până la *Artaxerxe* tocmai prin faptul că ele sunt scrise de profeți, accentuând că de la *Maleachi* spiritul profetic a dispărut și de aceia scrierile de la *Artaxerxe* sunt de mai puțină valoare. Și ce este important pentru noi este că el nu da autoritate divină de cât tocmai scrierilor *ce noi ați avem în canon*.

Dacă el, care în privința canonului nu spune de cât părerea coreligionarilor și contemporanilor săi, ar fi avut o altă părere și ar fi socotit vre-o carte de necanonică, s'aŭ ar fi socotit de canonică vre una necanonică nu ar fi spus el nimic? Nu ar fi adus el probe pentru părerea lui? Acesta eŭ o cred imposibil. Mărturiile acestor doi scriitori ebrei sunt pentru noi de cea mai mare importanță. Unul ne pune

înainte tradițiunea alexandrină, altul pe cea din Palestina. Ei erau bărbați învățați și cercetători de frunte ai literaturii poporului lor și nu-i putem acusa de ușurință în ce privește părerile ce le exprimă cu privire la cărțile V.-Testament. Cum ar putea admite cine-va pronunțarea cu ușurință asupra unor cărți unde se coprindea religiunea, istoria întregă a poporului, cărți cari le aduceau aminte strălucirea de odinioară și îi făcea să fie mândri că Iahwe le-a fost în tot-d'auna în ajutor? Dar să pătrundem puțin în însuși sufletul poporului de atunci. Să-l examinăm psihologiceste. Distrus ca popor, răspândit pretutindenea aștepta cu o nerăbdare de nedescris venirea salvatorului lor. Cu sufletul plin de durere se rugau la Iehova să le trimită mai curînd pe acel ce va zdrobi imperiile ce adîi i apasă și le va reda mărirea lor națională, le va rezidi templul și nu vor mai avea nevoie să trimetă numai pe unul dintre ei ca să sacrifice în Ierusalim. Și ei erau convinși că Iehova le va trimete pe acel salvator. Oare nu i-a scăpat Iahwe în tot-d'auna de pericole? Nu mai ținea Ebreii minte cele ce au avut să sufere pe timpul judecătorilor? Și cine i scăpa? Numai Iahwe. Dar unde se coprindeau aceste promisiuni mîntuitoare? Unde se coprindeau dovețile că Iehova i-a scăpat în tot-d'auna de pericole? În cărțile ce Filo și Iosef Flaviu le numește «sfinte» «vechi» «ale Ebreilor».

De aceia e consider părerile acestor doi ca ceva decisiv pentru noi. Numai dacă cunoștem părerile lor putem înțelege expresiunea lui Iisus «Lege și profeți» (vedî mai departe) și ast-fel putem ști ce cărți anume Iisus înțelegea sub această numire.

Urmărirea mai departe a literaturii Ebraice presintă pentru noi mai puțină importanță de cât cea de pîna acum, căci o istorie a canonului la Iudeii de mai târziu nu găsim. Cel mult dacă s'a schimbat ordinea cărților. Totuși pentru mai multă claritate și spre a fi în această scurtă ex-

punere cât se pôte de complet vom urmări și mai departe pe Ebrei.

Atențiunea ce aveaŭ la început pentru cărțile lor se manifestă și mai târziu. Așa de și Isus Sirach ȝice că și el este inspirat (24, 34, 35) totuși cartea lui nu a fost primită în numărul cărților canonice, căci «la Iudeii din Palestina se făcea deosebire între literatura veche sfântă și între cea nouă profană»¹⁾.

Acéstă atențiune a Iudeilor de mai târziu ne face să punem preț și pe ȝisele *Talmudului*.

Talmudul a cărui compunere a fost începută în sec. 3-lea și terminată în al 4-lea consideră aceleași cărți ca sfinte. Dacă uniŭ dintre Talmudiști luând motive din coprinsul scrierilor, cari deja erau recunoscute ca autentice, au atacat pe unele din ele, acésta nu a făcut alt-ceva de cât a întărit și mai mult credința în autenticitatea cărților. Părerile acestor Rabini talmudiști²⁾ nu trebuiesc considerate ca semne că Iudeii illa

¹⁾ Compară Keil. Einleitung in's Alt. Test. p. 501 și Oehler-Berliner Jahrbücher p. 222.

²⁾ Câte-va locuri unde se pare a se ataca autenticitatea cărților ne vor lumina. Așa în Mass. Jadajim III. 5 găsim: Omnes libri ss. *inquinant manus*, etiam Canticum Cant, et koheleth inquinant manus. R. Iuda a ȝis: Ecclesiastul însă în contraversia est..... Rabi Iose a ȝis:..... Cantar. Cant. in controversia est..... R. Simeon a ȝis: Discipoliŭ lui Șanaai judecaŭ mai ușor Eccles., de cât discipoliŭ lui Hillel.... R. Achiba însă ȝicea că *nimeni* dintre Israiliți nu s'a îndoit despre C. Cântărilor....., tôte Aghiografele sunt sfinte. dar mai ales este sfântă C. Cântărilor. Dacă pôte (ceva) a fost discutat (contestat) despre Ecclesiast disceptatum est Surenhusius (Mischna sive totius Hebraeorum Juris, ritum antiquitatum ac legum..... Amsterdam. p. 487 tom. 6). Aceste locuri unde se ȝice că cărțile sfinte *inquinant manus* și că unele din ele *in controversia sunt* nu trebuie a se înțelege alt-fel de cât așa cum Delitzsch (Talmud. Studien. Rudebb. und Guer's Zeitschrift 1854 p. 280) și keil (Einleitung p. 641) l'au înțeles adică că după ce s'au atins aceste cărți nu trebuie să se mai atingă הַיָּדַיִם (darul adus altarulni) fără a se spăla pe mâini. Așa dar aveaŭ de scop de a păđi cărțile de pericolul necurăteniei și de a nu fi atinse după ce s'a atins Theruma spre a fi mâncate de șoreci, aceia ce fórte bine se putea întâmpla, de ore ce ele fiind socotite ca sfinte de multe ori se puneau

aetate circa quorundam librorum auctoritatem canonicam incertos fuisse. Ele erau numai păreri singuratice ale unor Rabini, cari nu înțelegeau canonicitatea unora dintre cărți ¹⁾. Auctoritatea cărților V. Testament era foarte mare pentru Rabini și expresiunile ce ei întrebuintează pentru ele ne dovedesc un mare respect ²⁾.

Cel mai însemnat loc din Talmud este pentru noi cel din tractatul «Baba Batră» foco 14—15 b. Aci găsim vorbindu-se numai asupra autorului ³⁾ și timpului compunerii, dar

alături de Theruma. Erau Rabini cari voiau să *ascundă* și cartea Proverbilor. Alții și mai ales pe timpul înfloririi școlilor lui Hillel și Șamai. (In timpul lui Anania lui Hischia) puneau la îndoială chiar unele părți din Ezechiil, dicând că ar fi în contradicere cu legea.

¹⁾ Chiar expresiunea בקשו לגנון (גנון = ἀποκρύπτειν = a ascunde) ce întrebuintează, presupune deja existența lor ca cărți canonice. Ei voiau să le *ascundă* așa dar erau deja cređute ca autentice comp. Wette Über die Entstehung des alttest. Kanons Tiib. Theolog. Quartalschrift 1855 pag. 81. Același verb גנון (de unde גנוזים) se întrebuintă și pentru cărțile sfinte, cari trebuiau ținute secret, pentru cele ce se puteau întrebuintă numai privat și pentru Manuscriptele greșite ce trebuiau lăsate la o parte (veđi Ochler. Real. Eneyel. Herzog p. 251 (Baud VII) 2 Auflage) Nota.

²⁾ Compară keil. l. c. p. 642 și Pferffer „apendix ad thesauru hern. p. 597 sq.

³⁾ In notițele ce vor urma voiți da aceia ce, din ce am putut găsi ici și colea relativ de modul cum se exprimă Talmudul asupra scrierilor V. Testament. Pentru legea lui Moisi nici nu citez nimic căci nici nu este nevoie.

Iosua era considerat ca urmașul lui Moisi, ca mai departe conducătorul poporului și observatorul împlinirii prescripțiunilor mosaice (Aboth c. 1: „Moses accepit legem de Synai, tradidit eam Ichosehnae, Ichosehna vero senioribus, Seniores Prophetis“ Surenhusino op. cit. tom. IV pag. 409). (comp., relativ de Iosua: Ta'anit 20 a) traducere de Strachun, pag. 114 (1883. Halle) asemenea și Baba Bathra l. c.). Cartea *Judecătorilor* după Baba Bathra fila 14-le este scrisă de Samuel. Istorisirea din cartea *Ruth* este considerată în consonanța cu Ruth 1.1 („în zilele când guvernau Judecătorii“) că întâmplându-se în timpul Judecătorilor. Autorul este Samuel). ספרו שוכעים ורות שמואלכתב = Samuel a scris cartea sa, Judecătorii și Ruth. Baba Bathra 14). Cărțile lui *Samuel* sunt scrise de el, *Regii* de Ieremia (Baba Bathra 15-a) *Iesania* are lângă alții cel întâlău loc, și profețiile lui sunt inspirate (B. Bathra l. c.) *Ieremia* anunță reaua sórtă a lui Israel (Berachot 57-le „Cine vede cartea Regilor are să se aștepte la demnitate....., și *Ieremia*

și caracteristică scrierilor și afirmațiunii că ele sunt cărți inspirate. Urmărind cărțile V. Testament până la Talmud cred că nu este rău dacă voiți da și câte-va exemple de

are a se teme de pedepsă“. Traducere de Ioh. Rabe, Halle) și cartea lui a scris'o singur (וּכְפַר מַלְכִים וְקִינֹת יִרְמְיָהוּ כְתָב סְפָרוֹ) = Ieremia a scris cartea lui, cartea Regilor și plângerilee Baba Bathra 15-a). Cartea lui *Ezechiil* este una din cele 3 mari cărți profetice (Berachot 57-le. Cine „vede pe Profetul Ezechiil are să se aștepte la înțelepciune“....., „dintre Chetubim sau Hagiografe au 3 mari însemnătatea lor“ (Ies. Ier. Ezechiil (Trad. de Rabe). Cartea lui *Daniil* este redactată după Baba Bathra 15-a de colegiul Hiskia. Sub colegiul Hiskia se înțelege o societate de bărbați formați pe sfârșitul sec. 8 înainte de Chr. și care înoindu-se mereu a existat mai multe secole îngrijind de propășirea literaturii ebraice—veți mai pe larg. „Der kanon des Alten Testamente nach den Veberlieferungen in Talmud und Midrasch“ de Fürste pag. 75 sq., și 78 sq). Tot asemenea și asupra profetilor găsim locuri în Talmud. *Hosea* este socotit ca cel întâiu între profetii timpului său (Amos, Isaia, Micha) (Baba Bathra 14-b) *Iosel* este autorul cărți și istoria cuprinsă în cartea lui este bine cunoscută (veți Ta'anit 5-a trad. de Straschun). Tot așa de multe locuri găsim și pentru fie-care din ceilalți profeti, pe cari locuri pentru scurtime nu le mai dau aci. Iată câte-va: Asupra lui *Ageș* veți Megilla 3-a (traducere de Rawiez. pag. 5). Asupra *Maleachi* veți Megilla 15-a (Rawiez. l. c. pag. 48) unde este confundat când cu Mardocheu. când cu Esdra. (comp. Megilla 3-a). *Psalmii* erau considerați ca scriși sub inspirațiunea divină și autorii lor se vor bucura în tot-d'auna de o resplată divină. Psalmii erau în număr de 147 după numărul celor 147 de ani ai lui *Iacob* și *Israel*. Ei număra Psalmii ast-fel: $\frac{1}{2} = 1$ (veți Berachot 10-a unde se spune că acești Psalmi se unesc în unul căci ps. 2 sfârșește cu aceleași cuvinte cu cari ps. 1 începe (אֱשֶׁרֵי הָאֵשׁ) veți trad. de Moisi Schivab. Paris pag. 259). Psalmii $\frac{9}{10} =$ în unul singur. pag. 42 se unește cu 43 așa că ps. 44 era ps. 42. etc. Psalmii în cari apar cuvîntul aleluia: ps. $\frac{114}{115}$ } ps. $\frac{116}{117}$ } formând doi, unul ps. 118 'l împarte în două (1 — 4); (5—9). (veți și Berachot 9-le. Schwab. b. c. p. 259). *Cronica* formeză o singură carte. Ea este scrisă de Esdra. („Esdra a scris cartea sa și דְּבָרֵי הַיָּמִים“ Baba Bathra 15-a). Ca mod de comentariu pentru cronică veți Megilla 13-a. (Rawiez. p. 40) unde voinde se explice I Cr. 4, 18 identifică pe Bitia fata lui Faraon cu fata lui Faraon din Exodu c. 2; Iered, Heber și Iecutiel erau nume simbolice ale lui Moisi, fiul adoptiv al Bitiei. *Proverbiile lui Solomon* sunt adunați de colegiul Hiskia (Baba Bathra 15-a) și așa găsim toate scrierile canonic ale V. Testament cu aceiași însemnătate, care li se dedea înainte. (Cine voește a cunoște mai pe larg chestiunea se găsește material la Strack (art. Kanon. Real-Euegel. Herzog., și la Fürst in opera mai sus citată).

modul cum bibliile ebraice vechi precum și diferiți colici ebraice numără cărțile V. Testament. Din aceste citațiuni vom vedea dacă cărțile apocrife au căpătat sau nu la Iudeii de mai târziu vre-o autoritate óre care ¹⁾.

La *Masoreții*, cari au numărat și versurile din fie-care carte găsim următoarele cărți: Gen. 1534, Exod 1209; Lev. 859; Num. 1288; Deut. 955; Ios. 656; Iudic 618; Sam. 1506; Regii 1534; Isaia 1295; Ier. 1365; Ezech. 1273; XII Profeții mici 1050; Ps. 2527; Prov. 915; Iob 1070; C. Cântărilor 117; Ruth 85; Lament; Eccl. 222; Esthir 166; Daniil 157; Esdra 688; Cron. 1763.

Ordinea din *Talmud* (Baba Bathra fol. 14-le 15-a) Genesa și cele-l-alte; *Profeții* 8: Ios. Iud. Som. Regii, Ier. Ezech. Isai, 12 Profeți mici; *Hagiografie*; Ruth. Poal; Iob; Prov; Eccl.; C. Cântărilor; Lamentațiunile, Daniil, Esthir, Esdra, Cronica.

Aceiași ordine și număr are și *Maimonide*. Alți Rabini au același sumar așa în Bibliotheca sancta Sextii Seneusis se află: Gen. etc. *Prof., priori* Ios. Iud. Sam. Reg. *Prof. posteriori*: Isai, Ier. Ezech. XII profeții mici. *Haghiografe*: Psal. Prov. Iob, Dan. Esdra (cum Nehem) Chron. Ruth, Esther, Eccles, C. Cântăr. Lamentațiunile—(veđi și col. 8 din Hodus).

În *Biblia Bombergiană* ²⁾ se află: Isaia, Ier. Ezech. XII Profeții mici ³⁾; Psal. Prov. Iob, Dan, Esdra (cum Nehemia).

De asemenea în biblia hebraică *Pisauris* (1494); în *Biblia bombergiană* tipărită în Veneția după unii la 1511/271 după altu la 1518/278; în Biblia tipărită la 1534 în Basel de *Seb. Munster*; în Biblia tipărită de *Robert*

¹⁾ Pentru citarea acestor biblii 'mi servesc 2 opere vechi „De Bibliorum testibus originalibus“ de Humphredus Hodus (1705) și „Bibliotheca hebraica“ de I. Chri. Wolf.

²⁾ Editată pentru ultima óră în Brescia 1494, Reuchild afirmă că a mai fost editată și la 1506.

³⁾ Cărțile până la Iesaia lipsesc. Hodus spune ca și Wolf că nu au putut să vadă tomul întâiu al Bibliei.

Stefan în Paris (1543—44); în Biblia tipărită de *Io de Gara Hutteri* (de mai multe ori tipărită; 1547; 1568; 1587 și 1618); în Biblia lui *Manase Ben Israel* (1635) și altele, pretutindenea nu se copriind de cât numai cărțile canonice; cari le-am scos din scrierile lui Filo și Iosef Flaviu. (Mai pe larg și cu ordinea în care sunt citate cărțile veđi Hodius op. citată la sfirșit unde are 150 de colóne, cari copriind ordinea cum se citéză cărțile biblice la Ebrei, și Părinții bisericești până în timpul seú. Asemenea Wolf op. cit.).

Același lucru constatăm dacá vedem codicií ebraici. Nicăeri nu se află și apocrifele. Ordinea în care le are este diferită în fie-care codice. (Acești codici sunt adunați de Buxtorf și Walton, de Rossi etc. Veđi asupra lor și Hodios pag. 645 și Wolf. p. 291). Pentru că doveđile din Noul Testament și părerile părinților bisericești asupra numărului cărților V. Testament sunt mult mai importante, de aceea am trecut așa de repede asupra Talmudului, Bibliilor Ebraice și codicilor vechi. De alt-fel Bibliile vechi și codicií ar forma un studiu aparte destul de important și care nu se póte trata în 10 rinduri. În trecát amintit numai de *Rossi* a scris 4 volume și nu are de cât puținí codici între 700—800 (?).

B) *In creștinism. Noul Testament.* Un mare rol jócă pentru noi cuvintele lui Iisus. Ele sunt decisive și nimeni nu trebuiește a le pune la îndoélă. În N. Testament unele din cărțile V. Testament se întrebuintéză pentru dovedirea adevérurilor religiose. (Moisi, Iesaia, Ieremia, Psalmii); altele pentru lámuriri și altele ca paralele. (Aci se pot numéra cele-l-alte cărți ale V. Testament afară de Judec. Eccles C. Cântărilor, Esthir, Esra și Nehemia de cari nu se face nici o întrebuintzare). Iisus Christos socotește V. Testament ca isvorul descoperirei. Aparițiunea lui era «împlinirea scripturei». El deosebește «tradițiunea» Fariseilor de poruncile divine ale Scripturei. Tradițiunea lor și învătătura lor era ceva omenesc. (ἐντάλματα ἀνθρώπων) Math. 15. v. 3 sq., și

v. 9). El numește V. Testament $\alpha\iota\ \gamma\rho\alpha\phi\alpha\iota$ (Math. 21, 42; 22, 29; Mark 12, 24; Ión 5, 29) sau $\eta\ \gamma\rho\alpha\phi\eta$ (Ión 10, 35, 17 12) sau $\delta\ \nu\acute{o}\mu\omicron\varsigma$ cu deosebire în opozițiune la N. Testament (Ión 10, 34, Math. 12, 34; 15, 25) sau $\delta\ \nu\acute{o}\mu\omicron\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \omicron\iota\ \pi\rho\sigma\phi\eta\tau\alpha\iota$ (Math. 11, 13) sau numai $\omicron\iota\ \pi\rho\sigma\phi\eta\tau\alpha\iota$ (Luca 18, 31) Luca 24, 44 ne arată că Is. întreg V. Testament 'l recunoște ca inspirat căci dice că trebuia să se împlinescă toate ce sunt scrise «în lege, profeți și psalmi» cari după Luca 24, 27 erau « $\pi\acute{\alpha}\sigma\iota\ \alpha\iota\ \gamma\rho\alpha\phi\alpha\iota$ sau $\alpha\iota\ \gamma\rho\alpha\phi\alpha\iota$.

Apostolii dic că Chr., trebuia a muri căci așa este scris în Scripturi (cor. 15, 3, 4). Paul predică Evangelia lui Christos pe care el a promis'o «prin Profeți în sfinta scriptură» (Rom. 1, 2).

Locuri din V. Testament găsim foarte multe în N. Testament. Un studiu asupra lor ar fi foarte important pentru a stabili pe base sigure relațiunea dintre V. și N. Testament. Iată aci câte-va citate:

<i>V. Testament.</i>	<i>N. Testament.</i>
Iesaia 7, 14.	Math. 1, 23.
„ 40, 3.	„ 3, 3.
„ 8, 23, 9, 1.	„ 4, 15—16.
„ 53, 4.	„ 8, 17.
Genesa 2, 24.	Math. 19, 5.
Exod. 20, 13—16. }	„ 19, 18.
Deut. 5, 17—20 }	Mar. 10, 7—8.
Gen. 2 24.	Math. 21, 16.
Ps 8, 3.	„ 21, 42.
„ 118, 22 sq.	Ión 6, 31
„ 78, 24.	Fapt. Ap. 7, 42—43.
Amos 5, 25—27.	Luca 7, 27.
Mal 3, 1.	2 Timot. 2, 19. Veđi mai pe
Num. 16, 5.	larg „Die altestamentliche citate ins
	N. Testament von. Ed. Böhl“ unde
	este dată și literatură comp., și Olariu
	p. 321 No. 1.

Până aci am căutat ca din expresiunile lui Iisus și Apostolilor și din modul cum ei întrebuintău V. Testament să dovedim valoarea și canonicitatea cărților. De alt-fel aseme-

nea cercetări nu sunt de cât pentru întărire, căci este destul să ne facem următoarea întrebare spre a înlătura orî și ce îndoelă ce ar plana asupra tradițiunei privitoare la canonicitatea cărților ce noi ađi avem. Vechiul Testament era *πεδαγόγος εἰς χριστου* deci cum am putea noi admite că *Iisus Christos* ar fi recomandat pentru întărirea discipolilor și siguranța credinței, orî și ce scriere, care coprindea învățături nedemne de a fi considerate ca pregătitoare pentru pozețile lui divine? Eū cred că, dacă Christos nu scapă nici o ocașie și în tot-d'auna arăta învățăturile Fariseilor ca nefolositore, cu atāt mai mult ar fi făcut el pentru cărțile ce formaū sufletul, ca să mă exprim ast-fel poporului Ebreū, pentru cărțile pe cari el însuși le explica și despre care ȃicea: «citiți în Scripturi».

Desbrăcați pe Iisus de majestatea lui divină, priviți-l *ca pe un mare învățat*, luați-l puterea de a face minuni, cum face Harnack (profesor de Ist. Bis., în Berlin) și tot nu putem admite că el ar fi lăsat și chiar întărit tradițiunea care domnea între Ebrei în privința cărților V. Testament. Acéstă tradițiune o vedurăm la Filo și Iosef Flaviū și acele cărți trebue să socotim noi sub «Lege, profeți și psalmi, saū și «cele-l alte». Dar să lăsăm puțin N. Testament și să studiăm psihologicește starea primilor Creștini și a Iudeilor din timpul lui Christos. Primii Creștini erau din Iudaism. Ei aū găsit că «Moisi din némurile cele de demult, prin tóte cetățile are pe cei ce-l propoveduesc pe el, citindu-se ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατου». (Acta 15, 21 Iosif Fl c. Ap. II, 17). Acest obiceiū (comp. Luca 4, 16 și Acta 13, 15, 27) unit cu cāntarea și cu o predică instruitoare l'aū păstrat și ei. (I Timot. 4, 13).

În tot V. Testament însă se predică un viitor Mesia, pe care Iudeii tocmai în acel timp 'l așteptaū cu mare nerăbăre. Acéstă *prezicere* de un viitor Mesia daū V. Testament din douē părți, mare însemnătate în ochii celor de

atunci. *Intâi* recunoșterea lui Iisus ca Mesie era recunoșterea împlinirii *profețiilor* (accentuez profețiilor) din V. Testament. El era mântuitorul promis. De aci acel simțimint că V. Testament era pregătitorul celui Nou; că imperiul ceresc ce se vestea acum nu era de cât continuarea legăturii vechi dintre Iehova și poporul său, continuare însă în un grad mult mai înalt, mai ideal. Este nevoie să mai arăt cât de mare însemnătate câștiga aceste cărți în ochii tuturor? Al *doilea*. Iudeii așteptau pe Mesia ca pe un împărat biruitor, care cu sabia în mână avea să reînființeze vechiul regat al lui David și Solomon. Dar acum ei ved că acest Mesia le predică pacea, să se supue autorităților. Mai departe el ȳice: «n'am venit să stric ci să plinesc legea». Atunci cum se împacă speranța lor cu realitatea? De aci cercetarea Scripturilor să vadă ce se ȳice acolo. Să ne aducem aminte de ce a făcut *Irod* când a auȳit că s'a născut Christos și atunci vom înȳelege marea însemnătate ce o avea V. Testament.

Deci și pentru *Creștini* și pentru *Iudei* era mare simlinȳă și studiul Scripturilor. Cum se face că Iudeii, de și vedeaũ idealul lor distrus, totuși nu contestaũ pe un Iesaia și pe un Daniil etc? Tot de o dată însă putem noi admite că *Creștinii* ar fi suferit să se dea vre unei din aceste cărți așa de mare influenȳă, dacã ar fi știut că nu meritã?

Ei bine tôte acestea le cunoștea *Iisus* și de aceea el ȳicea: «citiți Scripturile» cu alte cuvinte cărțile vóstre, ce voi aveți în fie-care ȳi înainte, feriți-vă însă de învățaturile Fariseilor căci ele sunt ἐντάλματα ἀνθρώπων.

Resumat. De la Moisi și până la Christos cărțile acestea aũ fost obiectul unei deosebite atenȳunii, căci în ele se coprindeau *religiunea* și *istoria* unui popor, în ele se oglindea viața unei naȳiuni, care era alésã de Dumneȳeu pentru *continuarea planului providenȳei divine*, în ele se vestea eliberarea omului din *sclavia diavolului*, prin un *trimes ceresc*. Acel trimes a venit Dar ce în-

vață? Este óre cel ce ni s'a fãgãduit de Dumneđeũ? De aci 2 *tabere*: Unii rãspund cã el este; alții ñic se mai așteptãm, cãci cel promis va veni, *cãci așa este scris în profeți*. De tot ce se ñice în acele cãrți este adevãrat.

Acum se pãșim ceva mai departe și sã ne aruncãm o privire și asupra restului lumei, adicã asupra *pãgãnilor*.

Sã vedem ce pozițiune aveaũ ei fața de creștini cãci din pozițiunea pe care *eĩ* și *Iudeii* o aveaũ fața de creștinism vom înțelege mai departe dacã cãrțile sfinte mai formaũ obiectul discuțiunii generale sau se negligeaũ cu desãvãrșire. *Negligența* sau *grija* ce se purta cãrților ne va arãta și nouã prețul ce trebuie sã punem pe pãrerile *pãrinților bisericestii*—*Christos* venise. Religiunea însă pe care el o aducea și invãțatura ce el predica transforma lumea tãtã. Predica lui distrugea *speranța Iudeilor*, și sfãrîma cu desãvãrșire tãte *ideile religioase* pãgãne. Toți se întrebaũ: cine este acest rãsvrãtitor? Cel prezis de Profeți, odrasla lui David, cel ce va stãpãni marginile pãmîntului, este implinitorul *legei*. Fãrte bine. Dar care este *legea*, care sunt *profeții*. Atunci toți vrãșmașii lui încep a cerceta Scripturile. *Unii* spre a se arunca la piclórele lui ñicẽnd «mãntuește-ne»; *alții* spre a spune cã este un *rãsvrãtitor*, cãci Mesia va veni mai târziu, și în fine cei de al *treilea* îl negaũ cu desãvãrșire puterea lui divinã. Iatã-ne deci *trei partide*. *Iudeii* 'l numeaũ *rãsvrãtitor*, dar nu puteaũ nega adevãritatea profețiilor ci spuneaũ cã nu s'aũ implinit. *Pãgãni* însă nu aũ stat pe loc. Vãðẽnd cã acest Nazarinean le lasã templele idolești góle, încep pe de o parte a persecuta pe *creștini*, iar pe de alta daũ la luminã scrieri eretice pe cari însă le atribuiaũ scriitorilor sfinți, voind prin acãsta sã inducã pe creștini în eróre și sã-i facã a crede cele ce eĩ scriaũ.

(Va urma).

Ioan Popescu.

ANDREIŪ ŐAGUNA.

Veđi Biserica Ortodoxă Română No. 8. anul XXV.

Să vedem acum cât se póte de pe scurt Ői activitatea desfășurată de Șaguna pe terenul politic. Mai întâi trebuie spus de la început, că nu e un moment din viața politică a poporului român de peste munți la care să nu fi luat el parte. La oră ce mișcare el era în frunte! Șaguna ocupă scaunul episcopal în mijlocul fierberii politice de la 1848. Tóte privirile Românilor erau îndreptate spre el, ca Ői către un adevărat Mântuitor. La 3 Maiu 1848 se ține marea adunare națională de pe câmpul libertății de lângă Blaj, la care au luat parte peste 40,000 de Români. Șaguna ia Ői el parte la acéstă adunare, pe care o Ői presidéză împreună cu episcopul român unit Leménji. Cu acéstă ocaziune ține poporului o fórte frumoasă cuvântare, în care spune următoarele despre el Ői Leménji: «Sunt frați nu din vre-o fățarie, ci frați în Christos, frați români, cari provócă pe tot Românul a uita oră ce neplăceri trecute Ői a se privi cu toții de frați, precum sunt ai lor episcopi». Frumóse Ői românești cuvinte! Românii neuniți sau ortodoxi suferiră

fórte mult din partea conducătorilor Românilor uniți saũ greco-catolicĩ și cu tóte acestea Șaguna, când e vorba de unirea tuturor pentru căștigarea de drepturi politice, pentru schimbarea unei situațiuni intolerabile, el îndemná pe Români să fie strinși la un loc, să se considere adevărați frați! Știa el prea bine că cu puteri unite să căștigă mai cu înlesnire drepturi pentru mult oropsitul popor român.

Cum s'a purtat Șaguna în acéstă mare adunare națională? Cu mult tact și cu multă înțelepciune. Delegații guvernului o mărturisesc acésta în rapórtele lor. Iată ce ne spun ei: «Asemenea avem dregătoria a Vă înștiința cu umilința și despre aceea cum că cursul cel pacinic de până acum al acestei adunări, *mai că numai* popularității celei fórte mari, fără distincțiune de religione și altmintrelea înțelepciunii episcopului Șaguna se póte atribui.....¹⁾».

Inainte de a se duce fie-care la casa sa, adunarea alege un comitet, compus din câți-va bărbați de încredere în frunte cu Șaguna, să presinte Impăratului un memoriũ, în care erau consemnate tóte dorințele poporului român din Transilvania și Ungaria. Delegații presintă memoriul Impăratului în *Insbruck*.

Românii și Ungurii se uraũ de mórte. Era témă de o rěsbunare a Săcuilor contra Românilor. Șaguna îndată ce sosește la Sibiũ și se informéază de acésta, intervine la comandanții militari, ca să i-a măsurile ce vor crede de cuviința pentru ca să apere pe Români de furia Ungurilor.

In timpul acesta Impăratul Ferdinand se retrage de pe tron și în locul seũ vine *Francisc Iosif I*. Șaguna convócă în Sibiũ o adunare compusă din fruntașii români. Acéstă adunare alege o deputațiune în frunte cu Șaguna, care să mérgă la noul Impărat și să-i presinte omagiile poporului român și împreună cu delegați români din cele-l-alte provincii

¹⁾ Papiu Ilarian: Istor. Rom. Tom. II.

austriace sã stãruiascã la Impãrat pentru *unirea tuturor Romãnilor din Monarchie într'un corp naŕional*.

Romãniŕi Ői Saŕii nu erau mulŕamiŕi cu puŕinile trupe austriace din Transilvania, de aceea aũ hotãrit sã cheme în ajutor pe Ruŕi. Romãniŕi aleserã de mijlocitor al lor tot pe Őaguna. În puterea Iernii plecã Őaguna din Sibiũ pe la Turnu Roŕu. Cu mari greutateŕi ajunge în Bucureŕti. Aci fu fõrte bine primit de Mitropolitul Nifon Ői tratat ca un adevãrat frate în Christos. Era însã rãu vãduŕ de guvern, cãci se credea cã e în legãturi cu liberalii revoluŕionari. În Bucureŕti se prezentã generalului trupelor ruseŕti Lũders Ői îl informã despre dorinŕa Romãnilor Ői a Saŕilor. Generalul 'i spune, cã va comunica Impãratului rusesc acãstã dorinŕã Ői sperã, cã le va putea da ajutorul cerut! Din Bucureŕti trimite Őaguna circulari consistoriului ortodox romãn din Transilvania, clerului Ői poporulul romãn ortodox Ői comitetului naŕiunii romãne. În tõte le spune ce a fãcut Ői 'i indẽmnã sã aibã tact, înŕelepciune Ői credinŕã în Dumnezeu, cãci biruinŕa va fi a lor. El declarã în circularia cãtre cler Ői popor «cã voiũ face tot, ce'mi va sta în putinŕã pentru binele Ői fericirea nẽmului nostru, nepuind la uitare jalnica stare a plãngẽndeii nõstre patrii Ői marele nõstre jertfe, care le-a fãcut naŕia nõstrã pentru susŕinerea tronului impãrãtesc».

Din Bucureŕti Őaguna se duse prin Cernãuŕi la Olmũtz, unde se afla Impãratul. Aici Őaguna fu primit fõrte bine de Impãrat Ői i-a dat asigurãri bine-voitoare pentru poporul romãn. Pãnã în Tõmnã el a stat cãnd în Olmũtz, cãnd în Praga, cãnd în Viena. Pretutindenii lucra pentru binele poporului sãu; pretutindenii lua informaŕiune de cele viitoare; de pretutindenii trimetea corespondenŕe intimilor sãi din patrie.

În tõmna anului 1849, Őaguna se întõrce spre casã tot prin Galiŕia, Bucovina Ői Romãnia. Romãniŕi din Transilvania

I-aŷ făcut o primire entusiastă! De la Braşov până la Sibiŷ a fost dus în triumf.

În timpul guvernului absolutistic, care a ţinut mai bine de 10 ani, Şaguna a avut de purtat mari lupte naţionale. Toţi fruntaşii Românilor, cari luaseră parte la mişcarea din 1848 — 49 erau urmăriţi şi întemniţaţi. Şaguna, singurul bărbat român cu trecere în acele vremuri, trebuia să intervină în toate părţile în favoarea lor. El trebuia să fie neadormit!

O mare pedică se puneă însă în calea lui Şaguna şi acesta prin intrigile duşmanilor nemişcării româneşti. Pedica acesta consta în neînţelegerile dintre Sibiŷ şi Blaj, dintre Şuluţ şi Şaguna, dintre românii uniţi şi cei neuniţi. Şi Dómnice, mare nenorocire e neînţelegerea dintre fraţi! Atunci duşmanii pot să-şi ajungă scopul, pot să-şi facă treburile!

Şaguna, bărbatul cu vederi de om superior, cu inimă curat românească nu putea să sufere o asemenea situaţie. De aceea căuta ocaziunea ca să restabilească bunele relaţiuni dintre fraţi, cu toate că el nu era vinovat întru nimic de încordarea produsă. Ocaziunea se presintă în 1859. V. Z. Pop a fost înaintat de ministerul de justiţie ca consilier de secţie. Şaguna a întrunit cu această ocaziune întreaga inteligenţă română din Sibiŷ de ambele confesiuni (uniţi şi neuniţi). Cu acesta s'a restabilit pacea, şi-a întins frăţeşte mâna pentru o luptă comună. Pop a declarat cu acest prilej: «Escelenţa Ta, Şaguna, ai spart peretele cel despărţitor între români, Escelenţa Ta eşti restauratorul păcii».

De aici înainte Şaguna iar se pune în fruntea acţiunii comune pentru binele poporului românesc. Atât în senatul imperial, cât şi în diferite adunări naţionale se luptă el pentru drepturile poporului său. Studiul meu ar deveni prea lung, dacă aş reproduce aici din patrioticile şi româneştile lui cuvântări. Spun numai atât, că guvernul imperial că însuşi Impăratul ţinea socotelă de dreptele lui cereri. De alt-fel Şaguna era un

aderent infocat al tronului. Impăratul trebuie să fie *steaua* la care să privescă tot Românul din monarhia Austriacă. De aceea și Șaguna era foarte bine vădută la curtea imperială. Și spre a da dovezi despre această reproduc aici diploma împăratăscă din 1850 prin care a fost decorat cu Crucea de comandor al ordinului Leopoldin. Iată ce se spune: «Am hotărât, ca Ție iubitului și credinciosului episcop diecesan al bisericei răsăritene în Ardeal, AndreiŪ Șaguna să-ți dăm crucea de comandor al ordinului Ces. Austr. Leopoldin al Nostru întru prea grațioasă recunoștință a neclătitei tale credințe și alipiri sub cele mai grele împrejurări către Noi și casa Noastră și zelosei tale conlucrări în interesul cel adevărat al *statului* și al *națiunei române* în Ardeal în deobște, apoi mai de aproape prin faptul, că Tu în adunarea națională din Blaj cu rară înțelepciune și îndemânare te-ai silit a însufleți întru credința statornică către regimul legitim pe Români, la cari prin virtuțile și multele tale merite și-ai știut câștiga cea mai intimă venerațiune și cu deosebire ai făptuit, *ca națiunea această*, pe lângă toate năpăsturile ce a suferit în epoca revoluționară, cu abnegare și sacrificii și-a păstrat neclintit înăscuta sa alipire către Noi și întreaga patrie».

Cred, că din studiul pe care l'am făcut asupra lui Șaguna în colónele acestei reviste, am putut dovedi, că acest bărbat a fost un adevărat trimis al lui Dumnezeu, pentru Români de peste munți. Că în deosebii Români ortodoxi, tot ce au câștigat ei pentru biserica lor, nu se datorește de cât lui Șaguna. Am mai accentuat cu fapte, că dacă n'ar fi fost Șaguna în fruntea Românilor în acele sbuciumate timpuri, nu se scie ce s'ar fi ales de poporul român de peste munți!.

În Iunie 1898 s'aŭ împlinit 25 de ani de la înórtea lui Șaguna. Spre a vedea cetitorii pe cine aŭ perdut Români de pestă munți și în deosebi cei ortodoxi, reproduc aici din cuvîntările ce s'aŭ ținut în diferite centre locuite de Români cu acéstă ocasiune, cum și din ziarele românesci.

Iată, cum 'și termină erudita cuvîntare ținută în Sibiŭ, D-l Dr. D. P. Barcianu, profesor la Seminar.

Voi, preoților, cari evangelia lui Christos a propovedui chemați sunteți, Voi mai ales pildă vie să'l aveți pururea în lucrarea vóstră și de pildă să'l dați și credincioșilor voștri!

Voi, învătătorilor, cari inimile mlădiților fragede ale nemulului pentru primirea seminței tuturor virtuților aveți să le pregătiți, când de fapte mari le veți vorbi, ale *Iuși* în lumină strălucitoare a le pune, să nu Vă leneviți!

Voi, mamelor și surorilor române, când inima mai cald vă bate, gândind la viitorul și fericirea copiilor și fraților voștri, asupra faptelor și virtuților *Iuși* a arăta, de sfîntă datorie să Vă țineți!

Mai ales însă Tu, tinerime, pentru care *e/* cu atâta dragoste a muncit, Tu mângâerea noastră în mult posomorita vreme de acum, și nădejdea noastră pentru vremea, ce are să vie, inspiră-te Tu din a lui lucrare frumoasă; pune Tu tótă a Ta ființă în serviciul binelui obștesc, când chemată vei fi spre acésta, nu prin vorbe pompoase, nu din poftă după mărire deșartă, nu din interes material, trecător și adese omoritor al avânturilor nobile; ci, cu lepădarea de sine adevărată, care tot-de-una binele caută, cu stăruința, care nu cunoște obosélă, cu energia, care nu se dă nici când îndărăt înaintea pedicilor, cu mintea luminată, care «nu bate vėzduhul», cu inima caldă, care e capabilă a primi și a sălășlui în sine *idealuri*, Te nevoește a servi biserica, de care Te ții, nemul din al cărui sin ai eșit, patria, careia și până acum cu toții credința i-am păstrat și atâtea jertfe i-am adus.

Dar și *noi toți*, lăsați-ne pururea îndemn să luăm din faptele și virtuțile *Iuși*, ca asemenea *Iuși* să trăim, să muncim, să jertfim, folos obștei să aducem!

Și, ca firea noastră omenescă, care spre slăbiciune se

plécă, să nu ne abată dela împlinirea acestei frumoŕe hotărîri, îndură-Te Tu, Dómne, de noi! Trimite-ne harul Těu, întăreŕte Tu voința noastră, ca să ne putem înălța *acolo, unde Tu, care a ne ridica Te-ai milostivit, ai voit să ne ai.*

«Duch drept înnoeŕte întru noi, Dómne», ca să înțelegem că, dacă Tu prin trimisul Těu *AndreiŪ Őaguna* ne ai scos iarăŕi la lumină, nu a Ta voe póte fi *să ne mistuim puterile în lupte deŕerte ŕi să ne istovim ființa în sfășieri lăuntrice*; să cunoŕtem că greutățile, ce în cale le întimpinăm, numai încercări sunt, cari să ne oțeléscă, că din pricina lor *rugina descurajării nu e îngăduită să se aŕeđe pe sufletele noastre, că neizbânda clipitei de acum, nu trebuie să ne facă să părăsim, ci mai ales să sporim munca bărbatéscă pentru dobîndirea de bunuri nóuă ale vieței noastre obŕteŕti.*

«Inimă curată», Te mai rugăm «zideŕte în noi, Dumneđeule bune», pentru ca, depărtând dela noi ura ŕi zavistia ŕi aplecarea spre cértă; să se póta sălășlui între noi éráŕi buna înțelegere, frățietatea adevérată ŕi acea bunătate a inimei, care ce e bun ŕi frumos ŕi adevěr, ori de unde ar veni, primeŕte; ca ast-fel să ne putem înălța spre *idealuri căci numai avênd ŕi închinându-se la idealuri un popor, ca ŕi un individ, se póte ridica din nomolul miseriilor vieței de tóte đilele spre a rívni către lucruri înalte ŕi înălțátóre.*

În sfîrŕit fă, Dómne, ca dacă la anul 1873 triŕti, obidați, îngrijați ne-am adunat în jurul sicriului arhiepiscopului ŕi metropolitului *AndreiŪ*, de aci înainte să ne adunăm în mângâetórea ŕi înălțátórea încredințare, *că din acest sicriŪ vor rêsări pentru noi neperitóre îndemnuri pentru tot ce e bun, frumos ŕi adevěr, pentru tot ce duce spre a bisericei mărire ŕi spre a némului înălțare, fericire ŕi strélucire.*

D-l *AndreiŪ Bârsan*, profesor la gimnasiul românesc din Braŕov în frumoŕa sa cuvîntare ținută acolo spune între altele «că vieța unui bărbat ca Őaguna se póte asemăna cu acel isvor cu apă vie din poveste, din care gustând ci-

ne-va, întinerește din nou, se simte dintr'o dată mai puternic și mai plin de viață și este în stare a da piept fără teamă cu toți smei și cu balaurii, ce-i stau în cale. Privirea ei înaltă, întărește, nobilizează sufletele și le face roditoare de fapte bune». Și mai departe «că Șaguna a fost un bărbat epocal, că el a îndeplinit fapte uriașe pentru nemul său și pentru biserica sa și că dacă s'ar fi întâmplat să lipsească din mijlocul nostru multe din întocmirile noastre cele mai prețioase ar fi rămas fără ființă și că nava poporului nostru ar fi rătăcit fără cârmă timp de un pătrar de vec și poate că astăzi ar fi și mai stricată și mai expusă primejdiilor de cum este în realitate.

În *Tribuna Poporului* din Arad din 13 Iunie 1898 într'un articol de fond citim următoarele:

«Cunoștem, Părinte, acum, pe cine am pierdut, că sufletele noastre arse de durere tânjesc după tine și pe tine te chemă dorul nostru de înaintare și fericire. Suntem orfanii și pe tine Te plângem amar, că vedem ce mare tu ai fost și noi ce mici și ce păcătoși suntem. Numai amintirea vieții Tale este mângâiere sufletelor noastre și nădejde, că duhul tău va prinde viață nouă în vre-un ales al Domnului, la rugăciunile Tale cerești, și așteptăm cu răbdare pe soțul tău, ca să ne mântuască din jugul, în care cei răi și cei proști iarăși ne-au băgat.

O viață are omul în lumea acesta și acesta una și singura viață Andrei Șaguna ni-a dat-o întreagă nouă. Deci din tot sufletul nostru aducându-ne astăzi aminte de el să plecăm genunchii noștri înaintea mării lui; precum el ne-a iubit pe noi, așa să ne iubim noi înșine uni pe alții, precum el a voit binele nostru, așa să ne împreunăm și noi întru binele urmașilor noștri, să ne unim în gândul de a face, ca nemul nostru să ajungă cât mai curând la starea visată de dînsul, că așa va fi între noi sfîntă și vecinică pomenirea lui».

BIBLIOGRAFIA GREACĂ.

(Urmare. Veđi Biserica Ortodoxă Română, anul XXV, No. 9).

XI) Τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτι εὐσεβούς Νομοφύλακος Ἰωάννου διακόνου τοῦ Εὐγενικοῦ, λόγος ἀντιρρητικὸς τοῦ βλασφήμου καὶ ψευδοῦς ὄρου, τοῦ ἐν Φλωρεντία συντεθέντος κατὰ τὴν πρὸς λατίνους σύνοδον. Ἐκδοθεὶς δὲ παρὰ ἱερομονάχῳ τινὶ καλουμένῳ Ἰωακὲμ. Μεταγραφεὶς ἐκ διαφόρων πρωτοτύπων, διαρθρωθεὶς τε καὶ διαιρεθεὶς εἰς κεφάλαια καὶ τμήματα παρὰ Δοσιθέῳ Πατριάρχῳ Ἱεροσολύμων. Ἐτυπώθη παρὰ Δημητρίου Παδοῦρι ἐν Γιασίῳ Μολδαβίας, κατὰ μῆνα Ἰούνιον 1694. in octavo.

«Cu harul lui Dumnezeu a evseviosului Nomofilax Ioan diaconul Eugenie, cuvînt combătător a hotărării blesfemice și minciunose, compus în Florența, în timpul Sinodului de cătră latină, s'a compus de un ieromonah óre-care numit Ioachim, transcris din deosebite manuscripte, îndreptat și împărțit în capitule și părți de Dositeiŭ Patriarhul Ierusalimului. S'a tipărit la Dimitrie Pădure, în Iașul Moldovei, în luna lui Iunie 1694».

De aici rezultă că la acest an, era o tipografie greacă în Iași, dirijată de Dimitrie Pădure, de sigur Român.

XII) Ἐγχειρίδιον. Περὶ τινῶν ἀποριῶν καὶ λύσεων, ἢ περὶ ἐξετάσεως καὶ ἐπιβεβαιώσεως ἀναγκαίων τινῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων.

Πονηθέν μὲν παρὰ τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου διδασκάλου Κυρίου Ἰωάννου Καρυοφύλου, μεγάλου λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Κατὰ αἴτησιν τοῦ πανευγενεστάτου καὶ λογιωτάτου ἄρχοντος Κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Καντακουζινῦ. Καὶ ἀφιερωθέν τῷ ὕψηλοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἡγεμόνῃ, Κυρίῳ Κυρίῳ Κωνσταντίνῳ Μπασαράμπα, βοεβόδα πάσης Οὐγκροβλαχίας. Ἀρχιερατένοντος τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου Κυρίου Κυρίου Θεοδοσίου.

Ἐτυπώθη ἐν τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ Συναγόδου, ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ 1697.

«Manual, despre unele nedumeriri și deslegări, sau despre cercetarea și întărirea unor dogme necesare Bisericeî. Compus de prea înțeleptul și prea învățatul dascal, Domnul Domn Ioan Cariofil, a mareî Bisericeî a lui Christos. După cererea prea nobilului și prea învățatului boer Domnul Domn Constantin Cantacuzin. Și afierosit prea Înălțalului și prea piosului Domnitor, Domnul Domn Constantin Basarabă, Voevod a totă Ungrovlahia, pe când era Arhiereu Preasfințitul și alesul de Dumneșeu Metropolit Domnul Domn Teodosie.

S'a tipărit în respectata Monastire Znagovul, la anul de la Christos 1697».

Pe contra pagină este imprimată marca țarei corbul, cu insigniile domnești, sabia și buzduganul. Iar deasupra următoarea inscripție:

«Ioan Constantin Basarabă, Voevod cu mila lui Dumneșeu, Domn și Egemon a totă Ungrovlahia». După acesta urmază o dedicație a cărței cătră Domnitor, scrisă de Ivireanul tipograf, în următoarea cuprindere:

«Prea piosulul, prea strălucitulul, prea luminatulul și de Dumneșu păzitulul Domn și Egemon a totă Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarabă Voevod, mântuire, bună-vieșuire, bună sortire de la Dumneșu și desăvârșită fericire. Nu vor lipsi se șice, soldașii, luș Dumneșu, trebuitori Bisericeș; (Sinesie Epist. 5) adică n'aș lipsit și nici vor lipsi vre-o-dată în ori-ce timp soldașii ai Impărăției Cerești, apărătorii Sfintelor Biserici a luș Dumneșu și apărătorii zeloșii ai adevărului, și în contra a totă falanga eretică și contra ori-cării altei păgânești și a înșelăciunei ateești învingători și triumfători, nu numai cu arme spirituale și cu mărturii din Scriptura sfintă și însuflată, dar și cu șocinșii logice și omenești șigure și necombătute. Având în toate refugiuș și apărare însușii adevărul, care ș'a așezat să fie tot-de-auna cu credinșioșii și ortodoxii până la șfirșitul vécului, după hotărșirea acea evangelică: Și iată euș cu voi șint, în toate șilele până la șfirșitul vécului (Mat. 25. v. 28).

Fiind-că fără de ajutorul luș Dumneșu nimic nu se desăvârșăște, după cum ne încredinșază însușii Domnul în Evangeliș, ca fără de mine (șice) nu puteșii face nimic. Dupre cum și în timpurile năștre ș'aș aflat și să gășesc de ast-fel de apărători și luptători ai mărturisirei și ai credinșei năștre Ortodoxă; de aceea după pronia luș Dumneșu prea învăștatul și prea piosul între boeri, marele Stolnic Constantin Cantacuzin, vășdând pe unii credinșioșii și ortodoxii în adevăr, însă necerșăii și neinvăștașii, pôte că și pușin învăștașii, cari scandalisindu-se de unele dogme păgânești, ca de exemplu se șicem: Șorta și norocul, și mai ales despre predestinarea atee și calvinică, și despre alte întrebări necesare, aș voit să pună la ostenělă pe prea înșțeleptul, prea învăștatul și prea cinștitul marele logofet a marei Biserici a luș Christos, Domnul Ioan Cariofil, care se afla pe atunci în București, după o economie dumneșeescă, ca se respundă la ast-fel de întrebări cu înștelepciunea și știinșa ce

î-a hărăzit'o Dumneșeu, comform hotărtrelor sfinților părinți și după socotința sigură și negreșibilă a sfintei noastre Biserici Universale, spre încunoștințarea ortodoxilor și spre rușinea și combaterea ereticilor și necredincioșilor; și mai ales în limba aplă, ca să se facă tuturor înțelėsă deslegarea unor asemenea nedumeriri și întrebări.

De aceea și prea înțeleptul acesta profesor, primind această bine venită cerire a amintitului boer, având în vedere mai ales folosul ce va avea societatea creștinilor de aicea, cum și deslușirea, a pus multă îngrijire și ostenelă la această învățatură. Și pe de o parte învățăturile deșarte ale protivnicilor și suptilitățile cu multă precisiune și pe scurt, ca pe o pânză de paénjen, le-a deslegat și le-a împrăștiat; iar pe de altă socotința sfintei noastre Biserici și hotărîrea și judecata adevărului evangelic foarte puternic le-a lămurit și le-a întărit.

Care scriere întâmplător ajungând în mâna mea și citind'o cu multă punere și judecată și vedând'o că-i foarte de folos la orî ce ortodox, spre combaterea dogmelor contrare și spre întărirea și confirmarea învățăturilor și sentințelor a însuși adevărului, am dorit cu mult dor, mișcat și însuș de ardórea dumnezeescă ca se o tipăresc, spre obștesca fericire a neamului și mântuire sufletescă și spre neștersă amintire a celor ce s'aũ ostenit și a prea înțelepților acestora eroi, carii îndată aũ apărat cugetarea Ortodoxă.

N'am îndrăznit însă, prea Înălțate Dómne, să o tipăresc fără corectare și judecata și a altuia din cei ce aũ deajunsă experiență în dogmele drepte ale Bisericeî. De aceea am și rugat pe prea înțeleptul și prea învățatul Domn Sevastos Chimenitul din Trapezunda, care este nu numai cunoscător desăvirșit a dogmelor Ortodoxe, dar și un călduros zelos a piosității și foarte religios în cele cătră Dumneșeu și mai ales ca obștesc profesor a renumitei școle de aicea, pe care Înălțimea ta prea piósă cu cheltueli îndeajuns de în

destulătore, cu iubirea de Dumnezeu, ai așezat-o spre obștesc folos a localnicilor și a străinilor iubitori de învățătură. Iar Domnia sa bine și înțelept făcând, nu numai a îndreptat multe din ea, cele trecute cu vederea prin grabă și uitare, dar și pe cele grele de înțeles le a lămurit și a adaus câte erau de trebuință spre o mai bună explicare a nedumeririlor. Pe acesta o și afierosesc, ca serv recunoscător; sub acoperemîntul și adumbrirea luminărei vóstre cei de Dumnezeu întărite și piósă, a căria pre religiósă măreție va fi fala și sprijinul unei ast-fel de cărți de suflet folositore, spre lauda și înălțarea Ortodoxilor, rușinea și căderea protivnicilor. Care deși este mică ca cantitate, dar ca calitate este mare. De aceea dar cu bună-voință primește-o prea strălucite și de Dumnezeu mărite Dómnice, și bine-făcător a acestui present manual de suflet folositor, neprivind atât la cantitatea pe cât la calitatea sa; mai ales pentru bunăvoință și din inimă recunoștință a servilor tăi, pentru multe și nenumăratele bine-faceri de care dîlnic neîmpărtășim din partea vóstră. Pentru aceste daruri ce le reverși cu îmbelșugare cătră noi, rămănem pururea datorî să ne rugăm neîncetat milei cei fără margini a lui Dumnezeu și bună-tăței Sale ca să vă țină, să vă păzască și să vă acopere pe strălucirea Vóstră cea de Dumnezeu cinstită sub prea puternica sa dréptă și sub umbrirea aripelor ei, mai presus de orî ce lovire a protivnicului și să vă întărescă în prea înalțatul vostru tron întru fericire în totul, până la cele mai adânci și unse bătrănețe, spre desăvîrșirea plinirei cei cu numele de Christos, ce vi s'a încredințat spre mărirea, renumele și fala Ortodoxilor de pretutindenî. Amin.

Al strălucirei tale cel mai mic rugător între ieromonahî, Antim Ivireanul Tipograf.

Din această dedicație cunoștem însemnătatea școlei Domnești, pe care a înzestrat-o Constantin Brâncovénu cu cei mai buni profesori ai timpului, marele cheltueli ce făcea

cu întreținerea sa și în care studia atât Românii, cât și străinii; apoi editarea marelui număr de cărți tipărite de Antim Ivireanu, atât la București cât și la Znagov. Din acestea rezultă evident că era între Români pe acele vremuri un grad însemnat de cultură și educație socială.

Cartea despre care ne ocupăm este dovada cea mai tare despre starea de progres ce era pe atunci. În ea se desbat cestiuni de cea mai înaltă știință a timpului. Și cine sînt cei ce provocă aceste discuții științifice și caută ale da o deslegare cât mai bună, resolvînd fie-care cestiune aparte. Boerii țării, ca Constantin Cantacuzin, fratele Domnitorului Șerban Cantacuzin, iar cel ce deslăgă nedumeririle este unul dintre bărbații cei mai erudiți de pe atunci, Ioan Cariofil. Că în societatea Românească să se discute asemenea cestiuni, despre τύχη—noroc—sörtă, εἰμαρμένη—destin, προορισμός—predestinațiune, πρόνοια—providență, deosebirea între προορισμός—predestinație și πρόγνωσις—preștiință ect. etc. toate în număr de 16, aceste cestiuni tratate în această scriere, însemnă că există o clasă cultă și care se interesa de ași da socotelă de credințele lor. Asemenea cestiuni aș fost discutate mai ales între Calvinii, iar acesta mai însemnă că cărturarii Români erau în curent cu toate cestiunile ce se desvoltau și discutau în Occidentul Europei. N'a fost dar pe pămîntul Românesc un pustiū întins al neștiinței, cum ar vrea unii, nici deșertul Saharei în care călătorul să nu întîlnescă un om cult. Monumentele ne staū de față pentru a îndupleca la convingere și pe cel mai prevenit dintre indiviđi, care ar susține că am trăit în timpurile vechi într'o crasă ignoranță. Aceste individe nici nu știū și nici nu voesc să cerceteze trecutul și monumentele vechi ce ne-aū rămas, spre ași schimba ideile greșite preconcepute, de cari sînt stăpâniți. Eū afirm, cu doveđi scrise și cu monumente pe cari le cunosc, că între strămoșii noștri aū fost și ómenii

culți și că în trecutul nostru, de pe la jumătatea secolului al XVII, 1650—1821 am avut școle de valórea cea mai mare din tot Orientul și în care erau cunoscute și se profesa ideile cele mai înaintate și cunoștințele positive cele mai noi inventate, în tótă puterea cuvintului. Dacă aceste școle nu era în limba Românească, acesta a provenit din împrejurările timpului, ș'apoi știința n'are a face cu limba în care se propune, a putut ca limba grăcă se fie daunătoare desvoltărei limbii noastre românești pentru un timp, dar știința ca știință a fost cunoscută la Români în tóte timpurile acestea. Din acele școli ne-aũ rămas manuale de tot felul de studii literare și științifice, după cari se predau acele cunoștinți în Academiile Domnești. Numai repulsiunea noastră contra grecilor celor abusivi și cari ne aũ alterat mult moravurile noastre sociale și politice, ne aũ pornit cu atât ura ș'am desprețuit și mistuit și distrus multe monumente de însemnătate mare pentru istoria Culturei generale la Români în genere. Astă-dí umblăm se găsim măcar urmele unora, iar câte ni s'aũ păstrat le datorim Bibliotecelor publice și private. Multe cărți imprimate și manuscripte și mai multe aũ dispărut, iar lipsa lor se va simți mult pentru timpurile viitoare, când vom voi a spune lumii culte, cine am fost, cum am trăit, ce cultură am avut în trecutul nostru, spre a le dovedi că avem dreptul nediscutabil de a trăi și a ne mări ca popor civilisator. Proverbul românesc dice: «Ai carte ai parte», noi carte am avut, o putem dovedi aprópe an cu an, prin urmare trebuie să avem partea ce ni se cuvine, după tótă dreptatea, cu tótă demnitatea.

Strângeți dar Români tot ce găsiți vechiũ pe pãmîntul românesc, în orĩ-ce limbă ar fi scris, pentru că acele monumente aparțin neamului nostru, și numai din ele vom ști cu siguranță cine am fost.

Dar să revin acum la cestiune. Autorul care a deslegat cestiunile din cartea acésta se numește Ioan Cariofil. El

era dintr'un sat numit Caries (Κρυαίς) din Eparhia Dercelor, de unde venind în Constantinopol a încercat la început să învețe arta aurăriei. În urmă însă plăcându-i învățătura s'a datat cărței ș'a avut de profesor în Constantinopol pe vestitul Teofil Coridaleu, și în curând a devenit unul dintre cei mai distinși ai timpului, fiind prin firea lui talentat. Dimitrie Cantimir, în Istoria împăraților Otomanî la pagina 144 dice despre el, «că era un teolog escelent și un mare filosof. Dar spiritul seü inventiv și doctrinele lui Coridaleu l'a atras în erorile teologilor luterocalvinî, atacând dogma transubstanțiației», pentru care era să fie caterisit sub Partenie al II-lea, Patriarhul Constantinopolului, și din care încurcătură l'a scăpat un unchiu al seü, om cu multă greutate morală în Constantinopol.

Pe la 1645 anatematisind învățătura sa falsă a fost numit director la școla din Constantinopol, unde a stat 18 ani, 1646—1664. Și a fost și mare logofet al Bisericeî patriarhale. Dar om neastâmpărat cum era, tot profesat pe ascuns doctrina sa Calvinistă și surprins a fost chemat sub patriarhul Calinic Acarnan de a se presenta din nou la Sinod spre a se apara, acesta pe la 1691. El s'a purtat și acum ca și altă dată, a scris hotărîrea Sinodului ș'a scăpat de condamnare. Din acest timp n'a mai putut sta în Constantinopol, ci a venit în Valahia unde a stat în relație cu toți boerii și învățații timpului. Cartea lui Cariofil este și un fel de cercetare ori examinare a credințelor sale de cătră Constantin Cantacuzin, pentru că n'ar fi putut căpata nici intrare, nici ospitalitate în țară când s'ar fi constatat că el încă tot profesază doctrinele luterocalvinistice. Domnitorul Constantin Brâncovănu era apărătorul cel mai aprig și mai devotat al Ortodoxismului și n'ar fi putut suferi pe Cariofil să'și propage printre Români erezia sa. Din cuprinsul cărței să constată că Cariofil a deslegat întrebările privitoare la Calvinism cu totul ortodox și în spiritul Ortodoxiei,

precum și resolvirea celor-l-alte cestiuni ce i s'a propus. Pentru aceea el a fost bine-primit în București și a trăit până la mórtea sa aicea în țară, unde este și immormintat.

Patriarhul Ierusalimului Doseteŭ a scris o carte întregă, combătând părerile greșite a le lui Cariofil, a cărui titlu este: 'Εγχειρίδιον κατὰ Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου—Manual în contra lui Ioan Cariofil—și care carte a fost imprimată în Iași, la 1694. Din tóte acestea urméză că teatrul orî arena unde se discută cu largeță și unde se hotără Ortodoxia eraŭ pe atunci țările Românilor. Cariofil pe lângă acéstă scriere, căci cele cu erori aŭ fost nimicite, a mai lăsat și un număr de biografii de a le sfinților contemporani, dintre anii 1650—1683, în număr de unspredece.

XIII) Ἀνθολόγιον τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ λίαν πλουτιώτατον πάντων τῶν νῦν εὕρισκομένων Ἀνθολογίων. Περιέχει γὰρ οὐ μόνον τὰς ἐν τοῖς εὕρισκομένοις Ἀνθολογίοις Ἀκολουθίας, ἀλλὰ καὶ ὄλον τὸ ψαλτήριον μετὰ τῆς Ὀκτοήχου, Ὁρολόγιον τε καὶ Πεντικοστάριον. Ἐτι δὲ καὶ τὸ ψυχοφελέστατον Τριώδιον, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν πᾶσαν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ σῶαν καὶ ανελειπῆ. Ἐτυπώθη δὲ ἐν τῇ περιφήμῳ καὶ περιφανεστάτῃ Ουγκροβλαχίᾳ, ἐπὶ τῆς ἐκλαμπρόττης ἀρχῆς τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐνδαξοτάτου τε καὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἡγεμονος καὶ αὐθένδος πάσης Ουγκροβλαχίας Κυρίου, Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα βοεβόδα. Εὐθύνοντος τὸν ὕιακα τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Ουγκροβλαχίας τοῦ πανιεροτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου Κυ. Κυ. Θεοδοσίου. Σπουδῆ μὲν καὶ δαπάνῃ τοῦ πανευλαβεστάτου ἐν ιερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς πατρᾷσι Κυρίου Γαλακτίωνος τοῦ Βιδάλη, τοῦ ἐκ τῆς περιφήμου νήσου Τινου, καὶ πρώην καθηγουμένου τῆς μεγίστης μονῆς λαύρας τοῦ ἀγίου Ὁρους τοῦ Ἄθωναι καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου Κυρίου Πανχυιώτου τοῦ Συνωπέος, ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῆ τῶν Εἰσοδείων τοῦ Συναγώβου, παρὰ Ανθίμου ιερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1697, κατὰ μῆνα Ἰανουάριον. in quarto.

«Antologiŭ peste tot anul, fórte bogat dintre tóte Anto-

logiile ce se află acum; căci cuprinde nu numai serviciile cele din Antologiile ce să află, dar și totă Psaltirea cu Octoihul, Orologiul și Pendicostarul. Încă și Triodul cel prea de suflet folositor, și în genere ȳicând tot serviciul de preste an, complet și fără lipsă. S'a tipărit în renumita și prea măreța Ungrovlahie, pe timpul prea strălucitei guvernări a prea gloriosului și prea mărețului Egemon și Domn a totă Ungrovlahia Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, conducând frânele preasfințitei Metropoliî a Ungrovlahiei Preasfințitul și de Dumneȳeu alesul Metropolitan D.D. Teodosie. Prin îngrijirea și cheltuială prea evlaviosului între ieromonahî și părinți duhovnicești Domnul Galection Vidali, din renumita insulă Tinu și fost egumen a marelui Monastirii Lavra din Sfintul Munte al Atonului și prin corectarea prea învățatului Domnului Panaghiot Sinopeu, în respectata Monastire a Intrării în Biserică, Snagovul, de Antim ieromonahul din Iviria. În anul mântuirii 1697, în luna Ianuarie.

Despre acest însemnat imprimat, am tratat pe larg altă dată în Biserica Ortodoxă, analisându-l și arătându-i importanța lui.

Acéstă carte are două prefete și este imprimată mai ales pentru Bisericile din Orient, care erau lipsite de cărți ritualistice. În ea se cuprinde tot serviciul bisericesc de preste tot anul, mai prescurtat.

XIV) Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὸν Θεόσεπτον βασιλέα καὶ ἰσαπνοντολὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον ἐκ φωνηθεῖς ἐν τῷ πανσέπτῳ αὐτοῦ ναῶ, τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει Ὀυγκροβλαχίας καὶ ἀφιερικθεῖς τῷ Ὑψηλοτάτῳ καὶ γαλητουτάτῳ Πρίγγιπι καὶ Ἡγεμόνι πάσης, Ουγκροβλαχίας, Κυρίῳ, Κυρίῳ Ἰωάννῃ Μπασαράμπα βοεβόδχ. Τύπωθεῖς δὲ ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν εἰσυδίων τοῦ Συναγώθου, εὐθύνοντος τοὺς ὕιακας τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Ουγκροβλαχίας τοῦ πανιερωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου Κυρίου, Κυρίου Θεοδοσίου, παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχῳ τοῦ ἐξ Ἰβιρίας. ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1697. Βροșură.

«Cuvînt panigiric la de Dumneșu slăvitul Impărat și întocmai cu Apostoli Marele Constantin, pronunțat în întru tot cinstita sa Biserică, în prea sfînta Metropolie a Ungrovlahiei și afierosit prea înalțatului și prea luminatului Principe și Domn a tîtă Ungrovlahia Domnul Domn Ioan Basarab Vovod. Tipărit în respectata monastire a Intrărei Născătoare de Dumneșu Snagovului, pe cînd conducea frânele a acestei prea sfînte Metropoli a Ungrovlahiei Prea Sfîntitul și de Dumneșu alesul Metropolit Domnul Domn Teodosie, de Antim Ieromonahul din Iviria; în anul mîntuirii 1697».

Acest discurs a fost tradus și imprimat în Biserica Ortodoxă. El a fost compus de fiul cel mai mare a lui Constantin Brîncovănu și pronunțat de al doilea fiu Ștefan.

XV) Τόμος Ἀγάπης—κατὰ λατίνων συλλεγεῖς καὶ τυποθεῖς παρὰ Δοσιθέου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἐπὶ τῆς Ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου αὐθέντος καὶ Ἡγεμόνος Κυρίου Ἰωάννου Ἀντιόχου Κωνσταντίνου βοεβόδα, πάσης Μολδοβλαχίας, ἐν ἔτει 1698.

«Tomul dragoste—asupra latinilor—adunat și tipărit de Dosoteșu Patriarhul Ierusalimilor, pe timpul Domniei prea piosului și prea strălucitului Domn și Egemon, Domnul Ioan Antioh Constantin, Voevod a tîtă Moldovlahia, în anul 1698».

În această carte se cuprind 25 de scrieri ale Ortodoxilor din diferite timpuri și de deosebiți scriitori în contra latinilor, mai ales asupra cestiunei Primatului, purcederei sf. Spirit și de la fiul—filioque—cum și sf. Euharistie și Botezul, diferențele ori mai propriu inovările latinilor.

Tot în această carte este și hotărîrea dată de Sinodul din Constantinopol asupra lui Varlaam Achindinul.

La finele cărții se citește nota următoare:

«S'a tipărit tomul present în Iașul Moldovlahiei cu halcotipia și cheltuēla Sfîntului Mormînt, prin Dionisie mona-

hul, fiind îndreptător prea învățatul profesor Ieremia Cavela. Deci deși sînt greșeli la unele litere sau cuvinte, acésta s'a întîmplat pentru că halcograful era de altă limbă și care nu știa carte grecéscă, și dar să avem ertare. In anul mântuirei 1698. Luna Martie».

Cartea este In folio, și cuprinde 589 de pagini. afară de scară. Prefața scrisă de Dosoteiú Patriarhul la 1697 cuprinde 114 pagini și care-î scrisă în Ungrovlahia, pe când stătea aicea.

Parte din acésta introducere este de însemnătate și pentru noi. Eū am publicat în Revista Teologică o parte din ea

XVI) Κριτήριον, ἡ Διάλεξις τοῦ σοφοῦ μέ τὸν κόσμον, ἡ κρίσις τῆς ψυχῆς μέ τὸ σῶμα. Διὰ μόχθου καὶ φιλοπενίας Ἰωάννου Δημητρίου Κωνσταντίνου βοεβόδα. Νεοστὶ συντεθὲν, ἔκτε τῆς παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, εἰς δόξαν καὶ ἔφελος τοῦ τῶν Μολδάβων γένους, εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου τε καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Μολδαβίας Κυρίου, Κυρίου Ἰωάννου Ἀντιώχου Κωνσταντίνου βοεβόδα. Ποιμένοντος τὸ εὐσεβεῖς ποιμνιον τῶν Μολδάβων τοῦ πανιερωτάτου Ἀρχιεπισκόπου καὶ Μητροπολίτου τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Σουτζάβας Κυρίου Σαββα. Διὰ ἐπιμελείας δὲ καὶ ἐπιτροπῆς τοῦ τιμιωτάτου καὶ εὐγενεστάτου Ἀρχοντος Κυρίου Λούπουλου Μπουδάνου, τοῦ καὶ Χατμάνου. Ἐτυπώθη ἐν τῇ περιφήμου πόλει Ἰασίου τοῦ καὶ αὐθεντικοῦ θρόνου. Ἔτος ἀπὸ κτήσεως κόσμου 7206 ἀπὸ Χριστοῦ γονίας 1698. Μὴν Αὐγούστου 30.

Ἐτυπώθη καὶ διὰ μόχθου τῶν ἐλαχίστων Αθανασίου ἱερομονάχου καὶ Διονυσίου μοναχοῦ, τῶν ἐκ τῆς Μολδαβίας.

«Divanul său gîlcéva înțeleptulūi cu lumea, său gîldețul sufletulūi cu trupul, prin de trudă și de ostenință iubirea a lui Ioan Dimitrie Constantin Voevod. Intălū izvodit de iznónă din Vechiul și Noul Testament, în slava și folosința Moldovenesculūi neam. In vremele a Măriei Sale blagocistivulūi, prea luminatulūi Moldovei obladiutorūi Ioan Antioh

Constantin Voevod alcătuit. Turma pravoslavnicului Moldovenescului Nărod de Preasfințitul părintele Savva Arhiepiscopul și Mitropolitul Sucevei otcărmuindu-se. Cu ostrdia și epitropia cinstitului și blagorodnicului Boiar Dumnealui Lupul Bogdan Hatmanul, s'aŭ tipărit în orașul Scaunului Domniei în Iași. Vleat de la Adam 7206, iară de la mântuința lumii 1698 M-ța August 30.

Și s'aŭ tipărit prin ostenéla a celor mai micilor Atanasie Ieromonahul și Dionisie monahul Moldovenii».

Pe contra pagină este marca țării Moldovei, iar dedesupt următoarele versuri:

«Herbul țării, vechiș ș'a fost ales boul,
 Numele vestindu-și ca tunul prin noul,
 Noi mai pe urmă avându-l moșie,
 Tot acel vechiŭ nume, mai vestindu-l șie.
 Intr'acéstă vreme, cinne-l stăpânește,
 O Dumneđeŭ Sfinte, tu îl ocrotește.
 Că mâna ta sfintă, l'aŭ încorunatu-l,
 Și brațul tēŭ tare, l'aŭ întemeatu-l.
 Părințască scară, și scaunul dându-l,
 Cerésca ta armă, Crucea întidēndu-l.
 Spata-l povățește, biruind pre tótă,
 Vēđută, nevēđută, vrăjmășasca glótă.
 Căruntéța vađă, bătrinėța lungă,
 Slăvit fericește-l cu viață delungă.

După aceste stihuri urméză o precuvintare a lui Dimitrie Cantemir cătră cetitori, ș'apoi o dedicație cătră Dimitrie a lui Ieremia Cacavela, prin care laudă arta oratorică a lui Dimitrie Cantemir în scrierea acésta «pe cât a Moldovenescului neam limbă a cuprinde póte». Inainte de a începe textul este o icónă, care represintă două figuri cu supra scrierea: Desfrănata lume saŭ trupul; alta, Omul înțelept
 Cartea acésta-l cunoscută bine literaților Români și s'aŭ

făcut și studii asupra ei de Domnul Petriceicu Hazdeu, și de alții.

Apoi începe textul care cuprinde împreună cu scara 143 de foi.

Cartea este folio mic, hârtia albă, litera grăcă este cicero venețian, iar cea românească cirilică este mai mare, tot cicero.

XVII) Ὁρθόδοξος Ὁμολογία τῆς πίστεως, τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς. Καὶ Εἰσαγωγικὴ ἔκθεσις περὶ τῶν τριῶν μεγίστων ἀρετῶν πίστεως, Ἐλπίδος καὶ Ἀγάπης. Τυπωθεῖσαι προτροπῇ καὶ δαπανῇ τοῦ εὐσαβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ γαληνοτάτου Αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Ουγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα βοεβόδα Μπραχοβάνου. Πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Αρχιερατενόντος τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Ουγγροβλαχίας τοῦ Πανιερωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου Κυρίου Κυρίου Θεοδοσίου. Ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν Εἰσοδιῶν τῆς Θεοτόκου τῇ ἐπονομαζομένῃ τοῦ Συναγώγου. Ἐν ἔτει 1699, κατὰ μῆνα Φεβρουάριον. ἀρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβιρίας.

«Mărturisirea Credinței Ortodoxă a Bisericei Universale și apostolice a Răsăritului. Și Expunerea introductivă despre cele trei mari virtuți: a Credinței, Nădejdei și Dragosteii. Tipărită prin îndemnul și cheltuēla prea piosului, prea strălucitului și prea luminatului Domn și Egemon a tōtă Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarabă Voevod Brâncovēnu, pentru folosul Creștinilor Ortodoxi. Pe când era Arhiereu a prea Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei Prea Sfințitul și de Dumneḃeḃ alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie. In respectata Monastire a Intrărei în Biserică a Născētōrei de Dumneḃeḃ, ce se ḃice a Snagovului. In anul 1699, în Luna Februarie. De cel mai mic între ieromonahii Antim din Ivir».

Pe contra pagină este marca țării și sub ea o poezie de

laudă lui Constantin Brâncovénu de «Dascalul științelor a școlei domnești, din Bucureștiul Ungrovlahiei, Sevastos Trapezundiul Chimenitul». După acesta pe pagina alăturată alte cinci poezii tot de Sevastos, două tot către Domnitor, două către carte și una lui Vlastos Macri din Ioanina. Altă poezie pe întreaga pagină în folio tot spre lauda Domnului de Ioan Comnen și în fine alta tot pe o pagină întreagă și tot lăudând pe Domnitori, compuse de: «Studentii Academiei Domnești din Bucureștiul Ungrovlahiei».

După aceste poezii mai sunt alte trei pe o altă pagină, și ce-l curios sunt compuse de către școlarii «celor două școli din Ioanina».

După aceste poezii urmează o dedicație către Domnitorul Constantin Bassarabă și o alta tot de către Dosoteiū către cititori și cari ambele cuprind material istoric, privitor la istoria compunerii Mărturisirei Ortodoxă. (Fiind prea mari, pentru acum nu le mai traduc).

Mărturisirea Ortodoxă cuprinde 86 de pagini folio, apoi trei foi scara.

După Mărturisirea Ortodoxă urmează cea-l altă scriere:

Εἰσαγωγικὴ Ἐκθεσις—Expunerea Introductivă despre cele trei mari virtuți: Credința, Nădejdea și Dragostea. Tot titlul în colo este acelaș ca și la Mărturisirea Ortodoxă, precum și data imprimării 1699 și tot la Snagov de Antim Ivi-rénu. Pe pagina următoare are marca țării și jos o poezie tot de laudă Domnitorului Constantin Basarabă de «Dascalul științelor școlei Domnești, din Bucureștiul Ungrovlahiei, Sevastos Trapezundiul Chimenitul».

Cartea cuprinde 256 de pagini folio. La urmă se citește: «S'a tipărit în Ungrovlahia în respectata Monastire a Intrărei, la Snagov, cu cheltuēla prea strălucitului, prea piiosului și prea mărețului Domn și Egemon a totă Ungrovlahia Domnul Domn Ioan Constantin Basarabă Voevod, de cel mai mic între ieromonahī Antim din Ivir, prin îngrijirea și

corectarea Domnului Panaghiot de la Sinope din Pontul Euxin. In anul mântuirii 1699. Luna Februarie

Urmază apoi 19 pagini de scară a cărții și de îndreptarea erorilor.

Cartea acésta'i imprimată cu literă garmont și cu multă îngrijire, așa că este cea mai de lux din toate imprimatele grecești din țările noastre făcute pe acele timpuri. Imprimatul este executat pe două colóne și citatele toate indicate pe margini. Cartea acésta ce o om sub ochi, a fost odiniórá proprietate a lui Ioan Bălăcénu.

XVIII) Ψαλτήριον, τοῦ προφήτου καὶ βασιλέως Δαβὶδ ἔχον ἐπὶ τέλος αὐτοῦ προστεθειμένον τὸν ἐξέψαλμον καὶ τὸ μικρὸν ἀπόδειπνον. Εἰς πρῶτον νεωστὶ ἐκτυπωθὲν μήκος διὰ προσταγῆς καὶ δαπάνης, τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ὑψηλοτάτου Αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου, Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασσαραβα βοεβόδα. Ἀρχιερατάνοντος τῆς αὐτῆς Οὐγγροβλαχίας τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου Κυρίου Κυρίου Θεοδοσίου. Εἰς κοινὴν τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ Χρησιν καὶ τῶν Ὀρθοδόξων ὠφέλειαν. Ἐν τῇ ἱερᾷ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου μονῆ τοῦ Συναγώδου. ἐν ἔτει 1700, κατὰ μῆνα Ἰούνιον παρὰ Ἀνθίμου ἱερομονάχου, τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

»Psaltirea Profetului și Impăratului David având la sfârșitul ei adaus cei șase psalmi și apodipnul mic, întâia dată din nou tipărită în acest format prin ordinul și cheltuēla prea piosului și prea înălțatului Domn și Egemon a totă Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarabă Voevod, pe când era Arhiereu al Ungrovlahiei preasfințitul și de Dumneđu alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie, spre obștésca întrebuintare a Bisericii lui Christos și spre folosul Ortodoxilor. In sfinta Monastire a Intrărei în Biserică a Născetőrei de Dumneđu, a Snagovului, în anul 1700, în luna Iunie, de Antim Ieromonahul din Ivir».

Acéstă carte de ritual este un imprimat de lux, Psaltirea

este în folio mic, de jur împrejur ornată cu flori, de sigur făcute ori lucrate de Antim Ivirénul, și care ornamente se mai găsesc și la alte imprimare de ale sale. Figura lui David, ca icónă, este lucrată de un Iω. m. Ia 1694, și care diferă de icónele săpate de Antim Ivirénul.

Jos la pagina I-a se citește: κτήμα Παρθένιος ὑπάρχει Ποζέου.

Observ că acéstă Psaltire nu-i împărțită în catisme, ci la fie-care psalm are numai ὑπόθεσις—subiectul, cuprinde 80 de foi. Litera e frumoasă și cetăță, iar în loc de puncte întrebuințeză steluțe. Este un imprimat de mare lux.

XIX) Προσκυνητάριον τοῦ ἁγίου ὄρους τοῦ Ἁθωνος, συγγραφέν μὲν καὶ τυπωθὲν ἐπὶ τῆς γαλητοτάτης Ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ ὕψηλοτάτου Ἀυθέντου καὶ Ἡγεμόνος πάσης Ουγγροβλαχίας Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασσαράβα βοεβόδα, αφιερωθὲν δὲ τῷ πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Ουγγροβλαχίας Κυρίῳ Θεοδοσίῳ, σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐξοχωτάτου ἱατροῦ Κυρίου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, ἵνα δίδωται χάρισμα τοῖς εὐσεβέσι διὰ ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν. Τύποις Ἀνθίμου τοῦ ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας, ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγόρου. 1701. Iar la sfârșit se citeșie: Ἐπιμελεία καὶ διορθῶσι Ἰγνατίου Ἱερομονάχου τοῦ Φωτιανοῦ.

«Proschinitarul sfintului Munte al Atonului, scris și tipărit pe vremea prea luminatei Domniî a prea piosului, prea strălucitului și prea înalțatului Domn a tótă Ungrovlahia, Domnul Ioan Constantin Bassarabă Voevod, afierosit prea sfințitului Metropolit al Ungrovlahiei Domnul Teodosie, cu îngrijirea și cheltuéla prea escelentului Doctor, Domnul Ioan Comnen, spre a se da în dar pioșilor pentru mântuirea sufletului seŷ. În téscurile lui Antim Ivirénul, în Monastirea Snagovului 1701..... prin ostenéla și corectarea lui Ignatie Fotian ieromonahul».

Acest Proschinitar are o mare însemnătate și valóre pentru noi Români, pentru că-i scris de un trimis a lui Brân-

covénu în sfântul Munte, spre a descrie și enumera, vedând și încredințându-se prin cercetări la fața locului, ce anume daruri au făcut Români, Domnitorii și Boerii țarei la Monastirile de sfântul Munte până la 1701.

Din descrierea Monastirilor de cătră doctorul în medicină Ioan Comnen se constată, că chiar de la început, de la a doua ȝisă descălecare, cum o numesc Cronicarii, a Domnilor Români, au început darurile și lucrările de clădiri de monastiri de cătră Români în sfântul Munte. Pentru a înțelegemăi bine lucrul trebuie să vedem cine a fost acest Ioan Comnen, doctor în medicină, cum a venit aicea în țară și cum s'a alipit și împrietenit cu Domnul Brâncovénu și cu Boerii și Mitropolitul țarei, căruia-i dedică și Proschinitarul.

Ioan Comnen, Constantinopolitan de origină, se trăgea din vechia familie împărătescă a Comnenilor, s'a educat măi întâiu în școla din Constantinopol, unde a studiat cu pricepere limba veche grăcă, apoi cea arabă ori turcă și cea ebraică. După aceea pentru dorul de știință s'a dus în Occident, unde a măi învățat limba latină și italiană ș'a studiat și medicină. Era dar un bărbat luminat, cunoscând și filologia și medicina și teologia. Neputând însă trăi în patria lui în libertate, din cauza Turcilor cari nu primeau nici priveau bine pe medici, a venit în Ungrovlahia la Constantin Brâncovénu, și acesta vedându-i și apreciându-i meritele sale științifice și literare l'a îmbrășat și încurajat în totă viața sa. Constantin Bassarab Brâncovénu tocmai avea nevoie de oameni culți în jurul său, pentru că în acest scop măi adusesese, tot pe aceste timpuri, și pe Sevastos Chimenitul Trapezundianul din Constantinopol cu forțe mari cheltueli spre a-l pune ca profesor în Academia din București; de el a fost adus și Antim Ivirénu, Fotian, Gh. Mațota și mulți alți învățați, pentru că voia a face din Valahia centrul științelor și a artelor pentru Orient. Alt-fel nu'mi pot explica nici clădirea de școli de pe timpul lui, nici chemarea atător

Câte-va notițe asupra arhitecturii creștine.

Veđi Biserica Ortodoxă Română, No. 9, an. XXV.

Înainte de a ajunge imperator Constantin cel Mare, Roma încetase de a mai fi reședința imperatorilor romani și predecesorii lui își aleseră câte un alt oraș ca reședință. Cu toate acestea vechea capitală se bucura încă de o mare însemnătate și imperatorii din secolele următoare continuară a o înfrumuseța cu clădiri mărețe. Nu mai puțin și în alte orașe principale ale marelui imperiū începură să se construescă biserici monumentale. Cu împărțirea în provincii a imperiului roman, autoritatea clerului creștu fôrte mult și ajunsese o putere de care orî ce imperator trebuia să ție socotélă. Episcopii, arhiepiscopii, mitropoliții și patriarhii ocupau ranguri egale cu înalții funcționari ai imperiului și prerogativele lor erau mult mai mari de cât ale acestora. Se știe destul de bine cum crudul și puternicul imperator Teodosiū și-a plecat capul cu umilință înaintea demnului și marelui prelat al Bisericeii, înaintea episcopului Ambrosiū din Milan.

Dintre clădirile mai însemnate cari s'au zidit în timpul succesorilor lui Constantin cel Mare, două sunt mai principale: Sf. Paul din afară de mureii Romei și Sf. Petru cel vechiū. Din ordinul imperatorului Teodosiū începu zidirea Sf. Paul în anul 386 și se termină la 397 sub imperatorul Onoriū. Arhitecții cei mai celebrii fură întrebuițați la construirea acestei biserici și nimic nu a fost cruțat pentru ca clădirea să fie cât se pôte de splendidă. Sf. Paul este

una din cele mai vaste și mai mărețe biserici din lume. Ea avea cinci naosuri, tăete de un transept sau naos transversal, unde se vedea arcul triumfal, iar în părțile de jos mai avea și alte patru arcuri secundare. Transeptul a fost o inovațiune fericită în arhitectura creștină, căci prin această bisericile căpătară forma crucei. Mulțimea de colóne corintice, cari separă naosurile, par în tocmai ca o pădure în vastitatea acestei biserici; toate sunt lucrate în marmura cea mai prețioasă, din cari 24 în marmură violetă, fără rival în lume. Ca ceva deosebit este și altarul cu baldachinul său de argint masiv, cu policantrerele și candelerele de aur. Aici se vede acel imens arc triumfal susținut de două colóne de marmură de câte 13 metri și jumătate înălțime, cu mozaicuri de aur, reprezentând pe apostolii Petru și Paul și pe cei 24 de bătrâni din Apocalips. Proporțiunile colosale ale acestui monument celebru se poate vedea de aici: de la portic până în fundul absidei e o lungime de 143 metri, iar transeptul are 72 metri.

La biserica Sf. Paul sistemul de construcție cu arcuri e cu prisos întrebuințat. Toate colónele din cele patru șiruri, și cari despart naosurile, sunt unite între dînsele prin arcuri. Acest sistem presintă avantajul că colónele puteau fi așezate la o distanță mai depărtată unele de altele și de aici o mai mare armonie a întregului. În adevăr impresiunea pe care o produce colónele de marmură strălucitoare și murii cari se înalță pe acestea, în naosul de mijloc, înfrumusețați toți cu mozaicuri, e destul de puternică, însă nu e nici de cum monumentală. Tavanul de lemn de formă orizontală, ori cât ni l'am inchipui de bogat în ornamentații nu ne face impresia de cât de o sală mare, unde efectul principal nu trebuie căutat în construcție, ci în modul cum pătrunde lumina: căci pe când părțile de sus ale naosurilor de mijloc sunt luminate, părțile de jos și mai cu sémă naosurile laterale, rămân aproape în întuneric. Aceste lipsuri principale sunt înlăturate la biserica Sf. Paul prin marele arc de triumf. Acest arc permite ca privirea să pătrundă liberă în lăuntru. Prin ferestrele naosului transversal sau ale transeptului lumina pătrun le plină până în mijlocul clădirei, astfel că altarul se află înconjurat de lumină

și din naosurile întunecate el se poate vedea destul de bine. În fața arcului de triumf, în mijlocul celei-l-alte părți a transeptului, se află absida cu acoperișul în formă de semi-cupolă, care și ea este fără ferestre și astfel contribuie a scote și mai mult în relief altarul cel plin de lumină. Părțile de jos ale pereților absidei sunt acoperite cu plăci de marmură de diferite culori, iar părțile de sus și semi-cupola sunt împodobite cu figuri mărețe lucrate în mozaic. Forma acestei biserici a fost schimbată într-o dată de Galla Placidia fiica lui Onoriu, iar Symachus o înfrumusețea cu multe mozaicuri și cu statuile în argint a Mântuitorului și ale Apostolilor. Biserica Sf. Paul de și a ars în secolul al XIX, însă a fost reconstruită tot pe același plan.

Aprópe tot așa de mare ca și biserica Sf. Paul e și St. Petru din Vatican. Acastă biserică își conservă până la sfârșitul evului mediu forma în care fusese zidită pe timpul lui Constantin cel Mare. Ea avea cinci naosuri. Naosul central posedă o lărgime de 23 metri și o înălțime de aprópe 30 metri. Colóne corintice de marmură despărțeau naosurile și pe d'asupra lor se înălțau murii la o înălțime considerabilă. Naosurile laterale nu aveau același înălțime ca cea centrală și cele de fie care parte se aflau sub un acoperiș comun, cea mai exterioară mai mică în înălțime ca cea interioară. Deschidături în forme de ferestre și rotunde erau făcute d'asupra arcadelor și naosurile exterioare, pe aici primeau lumina. Așa numitul confesio se conservă și până acum în biserica cea nouă, însă este mai mic. Murii cei înalți ai naosului central purtau pe vremuri podóbe bogate în mozaic, cari acum nu mai există. Lungimea acestei biserici era de 118 metri. În naosurile exterioare ale bisericii colónele sunt unite prin arcuri, aici însă arcurile sunt zidite din cărămiță, însă de sigur, în vremurile vechi, erau înfrumusețate cu mozaicuri.

O a treia biserică aprópe tot așa de însemnată este și Sf. Maria Maggiore sau cea mare, care există la Roma tot din timpurile cele mai anticé ale creștinismului. Acésta este o clădire monumentală și foarte frumos ornamentată. Ea are trei naosuri, despărțite prin două rânduri de colóne ionice. Frisa cea mare e împodobită cu mozaicuri celebre, cari s'au conservat până astăzi. Mai mulți papi au contribuit în decursul timpului pentru ca să-o înfrumusețeze.

Asupra arhitecturii exterioare a bisericilor în primele secole ale creștinismului nu se poate spune nimic cu siguranță, de ore ce nimeni nu poate presupune că vre una dintr'însele să se fi conservat în aceeași formă primitivă până în timpul mai din urmă. Muri clădirilor erau zidiți din cărămidă de dimensiuni mari, din bucăți de piatră, sau din piatră cioplită și simetric lucrată. Unele din biserici sunt zidite numai din cărămidă, însă la acestea se observă că la temelie se află un strat de mortar destul de gros. Acest mod de construcție s'a întrebuintat mai ales în Italia și se întrebuintează chiar și acum. Ca înfrumusețare exterioară se întrebuinta marmura și mosaicul, care împolbeau stâlpii și arcurile și de cele mai multe ori și pereții. Zidurile naosului central erau mult mai înalte și aproape singurile prevădute cu ferestre, la cele ale naosurilor exterioare, cari erau mult mai joase, rar se observa ferestre; transepturile sau naosurile transversale erau asemenea prevădute cu ferestre. La ferestre în exterior nu se observa colone și bolta sau arcul care le încorona se rezema de-a dreptul pe zidărie. Bolta chiar era foarte simplă și rar decorată cu ciubuce; nu se vedea de ordinar de cât un șir de pietre așezate simetric. Porțile, de cele mai multe ori, aveau d'asupra lor arcuri sau bolți, cari de ordinar se rezema pe stâlpi și foarte rar de colone.

În ce privește ciubucăria, care se întrebuinta în exterior, nu se poate spune nimic cu siguranță, căci nu se poate deduce ceva din puținele monumente antice ce ne-au rămas; se crede însă că erau destul de numeroase și variate ¹⁾. Fără îndoială că ciubucăria din interiorul bisericilor, lucrată aproape exclusiv pe bucăți de marmură, trebuie să fi fost mult mai frumoasă și mai interesantă.

În bisericile vechi din Roma, precum și în cele din epoca merovingiană, cari s'au construit în Franca, se găsesc multe fragmente cari probază acesta.

¹⁾ În muzeul de antichități din Lyon se găsesc câte-va specimene de ciubucărie merovingiană foarte variate și plăcute. Aceste ciubucuri sunt sculptate pe bucăți de marmură albă și fără îndoială că fuseseră aplicate pe muri ca decorațiune. Aici se ved trndafiri înfloriți și înconjurați de împletituri, de palmieri și de alte figuri. Figurile așa numite despărțite sunt făcute în relief, întocmai ca și cele lucrate în metal, formând alveole, în cari se așezaau pietrele prețioase colorate din bijuteriile merovingiene.

În secolul al IV și al V numărul bisericilor se înmulți în tot cuprinsul imperiului roman și bisericile din timpul lui Constantin cel Mare și al primilor săi succesori, le-a servit de exemplu pe cât de frumusețe și bogăție, pe atât și de perfecțiune. Aceste clădiri se deosebeau de clădirile profane, printr'un stil alevărat creștinesc și cu tôte că nu se pôte dice că în totul era original, însă era potrivit pentru tôte necesitățile cultului.

În tôte orașele unde imperatoriî își stabileau reședința se clădeau biserici frumoșe. La Roma impulsul îl dau papii, iar în orașele mai principale episcopiî. Bisericile distruse din cauza rășbolului, imediat se rezideau din nou. În timpul acesta mai tôte templele păgâne, cari până acum rămăseseră închise, fură transformate în biserici creștine; tôte acestea însă nu contribuira întru nimic la dezvoltarea arhitecturii.

La începutul secolului al V reședința imperatorilor de Occident era Ravenna. Acest oraș deveni unul din cele mai importante din Italia. Așezat pe malurile Adriaticei, cu episcopi bogăți și puternici, ajunsese repede la o mare înflorire artistică. După Roma și Milan, Ravenna este centrul cel mai însemnat pentru vechea arhitectură creștină. Numeroșe construcțiuni importante se ridicară aici, între cari și biserici. În timpul acesta de înflorire s'a clădit, prin îngrijirea episcopului Ursus, biserica Ursiana, care e și catedrala orașului Ravenna. Ea are cinci naosuri și 56 de colone antice. Biserica San Giovanni Evangelista fu începută de Galla Placidia la 425 și terminată la 440. Ea cuprinde trei naosuri splendide, în cari și până astăzi se ved cele 24 de colone de marmură cu capitelurile corintice, luate de la un vechi monument păgân. Mai sunt și alte clădiri ca San Giovanni Battista, Santa Agata, etc., tôte monumente mărețe, cari contribuira la renumele acestui oraș și îl făcură să devie celebru.

Nu mai puțin însemnată este și biserica de pe mormintul Gallei Placidia¹⁾. Acesta are forma unei cruci, din care un braț e mai lung ca cele l-alte trei. În afară de biserica Sfinților Apostoli, pe care Constantin cel Mare a zidit-o la Constantinopole, spre a-i servi de mormint și care acum nu

¹⁾ Acum pörtă numirea de San Nazaroo Celso.

mai există, acesta e cea mai veche biserică creștină zidită în acest gen. Lărgimea naosului e de 3,77^m. D'asupra centrului crucei se ridică o cupolă în formă de turn. Pereții în interior erau acoperiți cu lespezi de marmură; bolțile conservă până astăzi frumoasele podobe de mosaic de aur.

De o mai mare însemnătate se bucură biserica Sf. Apolinare din suburbia Classe din Ravenna. Celebrul arhitect Iulianus Argentarius, din ordinul episcopului Ursicinus, dete planul și conduse clădirea acestui monument. Întrăga construcție e făcută din cărămidă și în interior pereții sunt acoperiți cu lespezi de marmură. Ea are trei naosuri, 24 colone de marmură și era luminată de 26 ferestre mari și 52 mici. Absida are formă poligonală și în fie-care parte a poligonului câte o ferestă. Zidirea s'a început la 540 și s'a terminat la 549. Cu toate că a fost prădată de Saracini (850), de Sigismund Malatesta (1450), care îi luă lespezile de marmură din interior și le întrebuintă la zidirea bisericii San Francisco din Rimini, totuși a rămas una din bisericile, care s'au conservat mai bine. (Dr. Hübsch, Die altchristlichen Kirchen).

Multă vreme în urmă, chiar pe timpul domniei Goților, Ravenna își conservă un loc de frunte între orașele cu monumente celebre. Arhitectura acestor biserici și ornamentațiunea lor a servit de școală și pentru alte orașe și de aceea în timpul evului mediu se vorbea cu mult entuziasm de școala din Ravenna. La clădirile de aici se introdusesse o inovație, care consta în aceea că între capitelul colonadei și începutul arcului se adăose un postament de o formă particulară, la început primitiv, dar mai pe urmă cât se poate de îngrijit. În forma primitivă se vede acest postament la cripta bisericii Ursiana; la San Giovanni Evangelista are forma de corniș puternic, iar la cele-lalte biserici se observă o dezvoltare din ce în ce mai mare. Scopul urmărit era ca să pară că se ușurează capitelul de greutatea arcului, iar foile cari se păreau că es din trunchiul lui, să se potoa dezvolta în libertate apoi suprafața sa de sus oferea un loc mai mare ca acel al capitelului.

Bisericile din Siria presintă o dezvoltare arhitectonică cu totul deosebită. Siria devenise în secolul al IV un adevă-

rat focar al artelor și renumele ei ajunsesse până în Europa. Acastă țară era de mult timp provincie romană și ocupase un loc însemnat în istoria statului roman. Aprópe tóte monumentele, fie profane fie religioase, aũ resistat operei distructive a timpului și cu tóte că în parte sunt deteriorate, s'aũ conservat însă până astă-zi. Clădirile acestea nu aũ nici dimensiuni așa de mari ca cele romane, nici nu posedă o zidărie așa de puternică. Aprópe tóte sunt lucrate în piatră cioplită și aũ conservat o arhitectură exterioră, care se asemăna cu monumentele ridicate pe morminte¹⁾. Nu numai

¹⁾ Deja mai înainte de întinderea religiunii creștine, Iudeii aveau catacombele lor în Roma, pe cari mai în urmă le-a lăsat creștinilor. Acesta era un vechi sistem semitic de îngropare. Fiind că ei aici nu puteau ca în patria lor să-și sape fie-care pentru sine locașul de vecinicie, de aceea aveau în comun bolțile sub-pămîntene, pe cari le utilizaũ pentru acest scop. În Siria se conservă încă aprópe intacte unele din mormintele poporului care a trăit pe aici în primile timpuri ale creștinismului. Ele nu sunt comune, ci fie-care formeză câte un monument a parte pe un teren anumit având proporțiuni de multe ori foarte mari și asemănându-se cu un oraș mort. Peste tot se observă o cameră patrată de diferite mărimi și în câte trei părți se află nișe pentru unul s'aũ pentru mai multe cadavre, la fel cu cubiculele patrate din catacombe. În față se ridică o hală sau portic și o scară mai largă sau mai îngustă conduce în interior. Un monument mareț în acest gen este mormîntul lui Tiberius Claudius Sofandros din Bechindelayah mort la 134. De și acest mormînt nu are nici o inscripție creștină, totuși se asemăna în totul cu mormintele mai târzii, cari se știu cu siguranță că sunt creștine. Caracteristic pentru aceste morminte este frontonul de la intrare, care se asemăna mai cu sémă cu frontonul unui templu. Un mormînt creștin neîndoios este al unuia Eusebiu în Kokanaya mort la 369, care în interior se asemăna foarte mult cu mormintele din catacombe. Mai tóte aceste morminte sunt în așa mod construite în cât să serve ca loc de odihnă nu numai pentru fostul lor posesor, dar și pentru némuri, prietenii și de multe ori chiar și pentru servitori. Pe unele morminte la suprafață se înalță temple, colonne, clădiri în formă de baldachim etc. cari le înfrumusețeză. Era obiceiul, ca pe mormintele, cari nu erau săpate în stânci, să se înalțe câte un monument frumos și în acestea adesea cadavrul nu se odihnea în interior, ci de cele mai multe ori la suprafață, chiar în lăuntrul monumentului. Ast-fel de morminte erau piramidele Egiptului, acest sistem fusese adoptat și de Romani pe vremea păgânismului, iar mai târziu și de creștini. În Palmira se înalță un monument în formă de turn cu cinci etaje d'asupra pămîntului și fie-care etaj conține mai multe nișe pentru cadavre. Acesta este mormîntul lui Jamlichus mort în anul 83 d. Chr. Tot așa de mareț este și monumentul unui óre-care Diogenes mort la Hâss în

naosurile exterioare, dar chiar și absida sunt prevădute cu ferestre și acesta se observă chiar la cele mai vechi monumente. La bisericile din Siria nu se observă finețea și formele alese ale clădirilor romane și nici că se putea cere acesta de la o provincie așa de depărtată și în afară de contactul artistic. Interiorul bisericilor rar aș numai câte un naos, cele mai multe sunt prevădute cu câte trei.

Dintre clădirile mai însemnate biserica din Sueideh e cea mai cunoscută; ea are cinci naosuri. Din cauza micilor dimensiuni colónele sunt așezate la distanțe mici. Pe colónele centrale se rezimă zidurile naosului principal și spațiul dintre dînsele e prevădut cu arcuri. Numai la biserica din Bertursa, arcurile sunt înlocuite cu arhitrave. Acastă stare înfloritóre a durat până prin secolul al VII, când Musulmanii năvăliră asupra acestei țări și distruseră prosperitatea atât a vieții civile cât și a celei religioase. Orașele și satele rămaseră pustii, căci locuitorii, cari scăpară de sabie, părăsiră patria lor, căutând refugiul în alte părți. Singurătatea și pustiul, care cuprinseseră această țară conservă și monumentele ei. Solid construite ele resistară timpului și sunt o dovadă vie de gradul de dezvoltare la care se ridicase Siria.

Afară de cele două monumente arătate mai sus, mai sunt și altele demne de amintit. Biserica din Chaqqa e zidită cu multă îngrijire. Intréga construcție e făcută din lespezi și peste tot prevădută cu arcuri frumoase; aspectul pe care îl presintă e din cele mai splendide. Tot așa de frumos și bine conservat e și monumentul poligonal din Mondjeleia, care se asemăna cu baptiseriile din secolul al V. O biserică foarte bine conservată de dimensiuni potrivite este cea din Babuda, care ne arată cum se construeau bisericile provin-

secolul al IV. Are un turn cu două etaje, iar partea de sub pămînt cuprinde un spațiu egal, cu nișe pentru coșciuge. Frontonul acestui monument este foarte impunător prin eleganța construcției. Un alt monument tot de la Hâss, presintă asemenea două etaje, iar d'asupra o mare cupolă. Incepând cu secolul al IV și al V sistemul de morminte zidite la exterior se respândește foarte mult în Siria și acest gen de clădiri, în diferite forme, se vîd peste tot împrejurul bisericilor de acolo. Ast-fel de monumente se vîd și până acum împrejurul bisericeii din Roueiha, dintre care mai însemnat este mormîntul lui Bizzos din secolul al V cu cupolă d'asupra. (Dr. A. Essenwein, Die Baustile; Vogüé, M. De. Syrie centrale).

ciale în primele secole ale erei creștine. Această clădire nu posedă de cât un singur naos, o absidă în boltă, un portic cu trei arcade și trei porți separate prin două colóne. D'asupra se află un fel de lojă sau deschizătură în care se înalță două colóne de aceeași înălțime ca și cele inferioare și care dă fațadei un aspect din cele mai plăcute.

Printre cele mai de frunte monumente ale acestei țări, mai este și baptiseriul Sfintului Gheorghe din Ezra. El e format din două octogóne concentrice, cuprinse într'un patrat. În mijlocul zidului oriental se află absida. Opt pilaștri așezați în mijloc suportă cupola, care are zece metri în diametru. La baza acestei cupole se deschid opt ferestre mici pe unde pătrunde lumina. Acest sistem de luminat a fost adoptat mai târziu și arhitecții bisericilor San Vital din Ravenna și Sf. Sofie din Constantinople. Cupola are o formă ovoidală și pare a fi inspirată de arhitectura persană. Tot în acest stil este zidită și biserica din Bosru, însă e cu mult mai mare, iar măréța cupolă centrală este acum prăbușită.

Insemnătatea acestei arhitecturi constă în dezvoltarea de forme noi și părăsirea schemelor antice atât ca întreg cât și ca detaliu. Așa biserica din Behio are trei naosuri și în loc de absidă are un altar dreptunghiular cu două spații închise de o parte și de alta. Ceva mai mare este biserica din Deir-Séta, tot cu trei naosuri, cu absida deși în interior rotundă, totuși în afară e zidită în așa mod că forméază un singur perete cu zidurile cari sunt de o parte și de alta. Absida bisericeii din Baqouza e străbătută de trei ferestre și fie-care din cele două naosuri exterioare are câte două intrări împreună cu porticul lor.

Nu mai puțin mărețe sunt și bisericile din Tourmanin, Qalb-Louzeh și Roueiha. Absida celei dintâi presintă atât în interior cât și în exterior o formă poligonală, iar zidurile naosurilor exterioare se prelungesc până în linia exterioară a poligonului. Porticul are numai lățimea naosului de mijloc și e deschis în afară printr'un arc mare, având de o parte și de alta câte o feréstră rotundă. D'asupra porticului se află o altă hală sau lojă deschisă, cu două spații închise d'asupra cărora se înalță încă câte un etaj în formă de turn. Scara cea mare de la intrare împreună cu frumoasa fațadă dau clădirei un aspect din cele mai minunate. Bi-

serica de la Qalb-Louzeh e ceva mai îngustă și în loc de șapte arcuri are numai câte trei arcuri largi de fie-care parte a naosului central, care nu se sprijină pe colóne, ci pe stâlpi puternici. D'asupra lor, la o înălțime óre-care, sunt așezate console simple. Absida se presintă liberă, largă și spațioasă, decorată cu colóne, pe capitellurile cărora se rezimă un al doilea rând de colóne mai mici. Un frumos ansamblu presintă biserica din Roueiha, împreună cu cimitirul și zidurile care le înconjoară. În interior ea are de asemenea câte trei mari arcuri, d'asupra cărora se află câte patru ferestre, care luminează naosul central. Absida nu pare așa de mare și puternică ca cea de la Qalb-Louzeh din cauză că această biserică e mult mai îngustă și mai lungă. Porticul este de lățimea celor trei naosuri și întocmai ca și naosurile este împărțit în trei părți prin doi stâlpi și trei arcuri.

Din cele spuse până aici se vede că în aceste construcții de și s'aũ conservat principalele caractere ale artei romane, s'aũ introdus însă și combinațiuni și forme noi în dispozițiunea absidelor, colónelor, pilaștrilor, arcadelor, arcurilor duble, ciubucelor, întrebuintate ca elemente de construcție sau ca decorațiuni. Pe câtă vreme toate clădirile romane și cele din Ravenna erau construite în cărămidă, acestea erau în lespezi bine și proporțional lucrate. Acest popor era departe de centrele însemnate culturale ale lumii antice și de aceea formele clasice rar aũ fost întrebuintate, ba chiar le-a simplificat cu totul. În ce privesce profilul ciubucelor, bordurile ușilor, ferestrelor, halele colónelor etc., ei aũ dezvoltat un gen cu totul particular; tot așa și în ornamentație s'aũ arătat cu totul independenți. Spiritul grecesc conduse și aici mâna artiștilor, căci fie-care obiect luat în parte probează finețe și energie. (Die Baustile von Dr. August Essenwein, Histoire de L'Art Chrétien par L'Abbé F. R. Salmon, Vogüé, M. De. Syrie centrale. Architecture civile et religieuse du I-er au VII-a siècle).

M. P.

CRONICA BISERICESCĂ.

I.

Serbarea Anului nou la Sf. Mitropolie din București.

Marți 1 Ianuarie la orele 10 $\frac{1}{2}$ dimineața, M. S. Regele împreună cu A. S. R. Principele Moștenitor au mers la Sf. Mitropolie spre a asista la serviciul divin. După terminarea Sf. Liturghii M. S. Regele cu A. S. Principele urmat de o numeroasă asistență au mers în apartamentele I. P. Sf. Mitropolit Primat. Aci se aflau toate persoanele, cari fuseseră față la ceremonia religioasă spre a aduce Suveranului felicitări de anul nou.

I. P. Sf. Mitropolit primat rosti în numele Clerului următoarea cuvântare:

Sire,

Prețioase sunt zilele când noi românii ne apropiem de Maiestatea Voastră cu gândul și inima spre a Vă ura cu toată căldura anii mulți plini de sănătate și de bucurie pentru fericirea Poporului și a Patriei în de obște.

Clerul Bisericii Române și eu personal, fiind într'o sfântă gândire cu întreaga națiune, pășim cu încredere și ne rugăm lui Dum-

nedeu, în toate împrejurările, pentru sănătatea Maiestății Vostre iubitel nostru Suveran.

Acum, la înnoirea anului, iată-ne iarăși strinși în jurul Maestății Vostre, spre a depune la picioarele Tronului cele mai desevirsite omagii de venerațiune și iubire, cu atât mai mult, cu cât noi toți știm că geniul celui mare al românismului I se cuvin sincere și devotate închinăciuni, pentru tot ceea-ce în Înalta Sa înțelepciune a chibzuit și chibzuește spre fericirea Patriei și a instituțiilor ei.

Sfânta noastră biserică națională în deosebii, având a mulțumi Maiestății Vostre pentru tot binele din trecut și cel care se va adăoga în viitor, aduce, prin mine, prinosul mulțămirei sale în cea mai desevirșită evlavie, rugând pe Cel A-Tot-Puternic, de repetite ori, să înmulțescă anii Maiestății Vostre, ai Maiestății Sale Reginei și să ocrotescă cu brațul Său cel înalt Dinastia Română, spre slava numelui Lui și a iubitei noastre Patrii.

Să trăiți Sire!

Să trăiască Maiestatea Sa Regina!

Să trăiască A.A. L.L. Regale Principele și Principesa României, împreună cu drăgălașii Lor fi!

După acesta a adus felicitări Suveranului D-l D. Sturdza președintele consiliului de miniștri, de Eug. Stătescu, președintele Senatului și D-l Schina președintele Inaltei curți de casațiune. Maj. Sa Regele la aceste felicitări a răspuns ast-fel:

«Pătruns de adâncă recunoștință către Dumnedeu, pentru toate binefacerile pe cari El le-a revărsat asupra noastră, în anul care s'a închis, privesc cel nou cu încredere, rugând pe A-Tot-Puternicul să ocrotescă scumpa noastră Țară și să o păzescă de necazuri. Incercările prin cari am trecut în vremurile din urmă, ne-au dat puterea ca să strângem toate silințele noastre, să ne impunem chiar jertfe simțitoare, spre a preîntâmpina primejdiile de cari Statul era amenințat. Mulțămesc la toți cari au muncit și au arătat atâta bună-voință în aceste împrejurări serioase. Și în anul acesta vom avea încă multe greutăți, însă cu sprijinul tuturor și cu energie le vom învinge și asigura ast-fel României un nou avânt, avuție și propășire.

«Cu viue dorință, că tot ce gândesc și simțesc, tot ce i-

«nima Mea coprinde pentru iubitul meu popor să potă împlini, Vă aduc mulțămirile Mele cele mai sincere, pentru cuvântările patriotice și pentru urările vóstre, așa de calde adresate Mie și familiei Mele, și vă poftesc din tot sufletul anii mulți și fericiți».

Cuvintele M. Sale au făcut o adâncă impresie asupra tuturor asistenților.

II.

De ale Clerului.

De la ministerul Cultelor avem următoarele informațiuni în ceea ce privesce nouile hirotonii, transferările, dimisiunile și decesele în clerul ortodox român din întreaga țară:

N u m i r i .

— Preotul Ion Năsturaș, supranumerar la parohia Galbeni, jud. Roman, este numit pe ziua de 1 Noemvrie a. c. paroh la acea parohie în locul preotului Gheorghe Gheorghiescu care, rămâne supranumerar la acea parohie.

— Preotul supranumerar Petru Tacu, dela parohia Vărsătura, jud. Putna, este numit pe ziua de 1 Octomvrie a. c., paroh la parohia Șindelari, comuna Mera, acelaș județ.

— Preotul Gheorghe Căprescu, fost supranumerar la parohia Valea Sărei jud. Putna, este reintegrat în acel post pe ziua de 1 Octomvrie a. c.

— Preotul supranumerar Drăghicescu Teodor, dela parohia Brănești, jud. Ilfov, este numit pe ziua de 1 Noemvrie a. c., paroh la acea parohie, în locul preotului Marin Căstriș care, rămâne preot supranumerar în acea parohie.

— Nou hirotonitul preot Nicolae Milculescu, este numit pe ziua de 1 Noemvrie a. c., paroh la parohia Poiana-de-sus, jud. Dolj.

— Nou hirotonitul preot Badea G. Popescu, este numit paroh pe ziua de 1 Noemvrie a. c. la parohia Urzicéna, jud. Ilfov.

— Preotul supranumerar Matache Marin dela parohia „Sf. Ión“ din urbea Roșiori-de-Vede, este numit pe ziua de 15 Octomvrie a. c., paroh la parohia „Sf. Apostoli“ din urbea Zimnicea.

— Nou hirotonitul în Diacon Ion V. Raiculescu, licențiat în teologie, este numit pe ziua de 8 Noemvrie a. c. Diacon la biserica parohială Sf. Ión Botezătorul (Grecescu) din urbea T.-Severin.

— Nou hirotonitul Preot Stefan Popescu, este numit pe ziua de 15 Noemvrie a. c., paroh la parohia Ghimpețeni, jud. Teleorman.

Transferări

— Preotul Melhisedec Mîrza, Licențiat în Teologie, paroh la parohia Horjești jud. Bacău, este transferat pe ziua de 1 Noemvrie a. c., în aceeași calitate la biserica parohială „Sf. Nicolae“ din urbea Roman

— Preotul Paroh Ión Corpaciū dela parohia Măscurei, jud. Tutova, este transferat pe ziua de 1 Noemvrie a. c. în aceeași calitate la parohia Borșani, jud. Putna.

— Preotul paroh Ión M. Abramescu dela biserica Mitropolia cu serviciul la biserica filială Sf. Stefan (Stolnicul) și preotul supranumerar Ión Popescu dela biserica filială „Adormirea“ [Lemnul], ambii din urbea Târgoviște, sunt transferați pe ziua de 1 Decemvrie a. c. unul în locul altuia.

— Preotul Stoica Constantinescu, supranumerar la parohia Mărunțiș, jud. Buzău, este transferat pe ziua de 1 Ianuarie 1902, în aceeași calitate la parohia Viperești, acelaș județ.

— Preotul Ión Romcescu, dela Sf. monăstire Arnota, jud. Vâlcea, este transferat pe ziua de 1 Decemvrie a. c. în calitate de preot supranumerar la parohia Rîmești, acelaș județ.

Demisiuni

— Prea Cuviosul Dionisie Nicolayovits, Arhimandrit de scaun al Sf. Episcopii Buzău, a demisionat pe ziua de 1 Noemvrie a. c. din demnitatea de Arhimandrit de Scaun, retrăgându-se la Sf. Monastire Ciolanu.

— Preotul Stan Marinescu, paroh la parohia Pelitlia, jud. Constanța a demisionat din postul său pe ziua de 1 Noemvrie a. c.

— Preotul paroh Ión Corpaci, dela parohia Măscurei, jud. Tutova, a demisionat din postul său pe ziua de 15 Noemvrie a. c. trecînd în altă Eparhie.

— Preotul paroh Ión Andreescu dela biserica parohială „Domnăscă“ din Bârlad, a demisionat din postul de paroh pe ziua de 15 Septemvrie a. c. rămânînd profesor la gimnasiul din Huși.

Decese

— Economul C. Savin, parohul bisericei „Sf. Atanasie și Chiril“ din Iași, decedat în 26 August a. c.

— Preotul paroh Ión Vasiliu, de la parohia Verpolea, jud. Dorohoi, decedat 30 Septemvrie a. c.

— Preotul paroh Zaharia Simionescu, de la parohia Cucuteni, jud. Iași, decedat 29 Septemvrie a. c.

— Preotul Vasile Stamati, supranumerar la parohia Răucesci jud. Némțu, decedat 8 Octomvrie a. c.

— Preotul Gheorghe Avram, supranumerar la biserica filială „Sf. Gheorghe“, pendentă de parohia „Sf. Mina“ din urbea Bârlad, decedat 11 Octomvrie a. c.

— Preotul paroh Ilie Giorocenu, de la parohia Brésta, jud. Dolj, decedat 3 Noemvrie a. c.,

— Preotul paroh Ión Sadovénu de la parohia Sf. Gheorghe (vechîu) din urbea Craiova, decedat în 19 Octombrie.

— Preotul paroh Manole Popescu, de la parohia Caranasuf, jud. Tulcea, decedat 8 Noembrie a. c.

— Preotul supranumerar Anghel Tănase, de la parohia Didesci, jud. Teleorman, decedat 1 Septembrie a. c.

— Preotul paroh Stefan Iosif, de la parohia Slobozia-Móra, jud. Dâmbovița, decedat 20 Noembrie a. c.

III.

Regulamentul Seminarilor.

(Vezi No. 9 1901).

Art. 22. Probele orale pentru clasa I vor consta:

- a). Din întrebări asupra limbei române, citire cu voce tare și analiză;
- b). Din aritmetică, exerciții și probleme ușoare;
- c). Din istoria și geografia țerei;
- d). Întrebări din religie.

Întrebările se vor face după programa analitică a școlii primare.

Probele orale pentru clasa IV vor consta:

Din întrebări asupra limbei române, limbei latine, limbei germane, religiei, matematicilor, istoriei și geografiei după programul primelor 3 clase de gimnaziu.

Art. 23. La notarea și calcularea mediei examenului oral se va observa norma de la examenul în scris (art. 21).

Media examenului în scris, adunată cu a examenului oral și suma împărțită prin 2, va da media generală a candidatului.

Art. 24. După terminarea examenelor fie-care comisiune procedeză la formarea a 2 tablouri respective în cari vor figura candidații examinați.

Ordinea de clasificare a candidaților se face după media generală prevădută la art. 23.

Când mai mulți candidați au aceeași medie generală, atunci la determinarea numărului lor de ordine se va avea în vedere notele obținute la limba română și religia în oral.

Dacă și acestea vor fi egale, vor decide notele la probele în scris, la limba română și matematici. Egale fiind și acestea hotărăsc sorții.

Art. 25. Candidații cari au obținut media generală de cel puțin 7 (șapte) se vor recomanda ministerului spre a fi admiși în ordinea clasificării și în limitele locurilor vacante la fie-care seminar în parte.

Art. 26. Dacă locurile vacante nu se pot ocupa toate în condițiunile articolului precedent, ele vor putea fi completate în ordinea clasificării cu solvenți dintre candidații cari au obținut la concurs media generală între 7 și 6.50 și cari declară că primesc condițiunile prevădute mai jos pentru solvenți.

Art. 27. Președintele comisiunii anunță imediat, după terminarea lucrărilor, rezultatul concursului; iar elevii recomandați vor fi primiți provizorii în internat de către directorul școlii respective până la definitivă aprobare a lucrărilor comisiunii de către minister.

Probele scrise ale candidaților se vor păstra timp de un an în arhiva fie-cărui seminar.

Art. 28. Actele candidaților admiși se păstrează în arhiva școlii pe tot timpul cât ei vor urma în ea studiile lor.

Actele celor neadmiși se înapoiază de directorii seminariilor.

Art. 29. Taxa ce se va percepe de la fie-care solvent este de 400 lei pe an.

În această taxă nu se coprinde nici îmbrăcămintea nici cărțile.

Art. 30. Taxele se vor plăti în două rate, jumătate în luna Septembrie, la intrarea în școală; iar restul la 1 Februarie. Ele se vor depune în comptul ministerului cultelor și instrucțiunii publice, la o casierie generală din țară; iar recipisele de plată se vor înainta direcțiunii școlii respective.

Directorul școlii primind aceste recipise le va înainta ministerului.

Dacă nu se achită rata a doua la termen, după 15 zile oricare solvent se înlătură din școală.

Numai ministerul poate acorda, în anumite cazuri, plățirea taxei și în rate mai mici.

Art. 31. Când un solvent va fi îndepărtat din școală pentru rea purtare sau când se retrage din ea de bună voie, cu 15 zile de la data plățirii unei rate, nu i se va mai restitui nimic.

Art. 32. Directorul va cere tuturor elevilor admiși bursieri și solventi, la intrarea lor în școală, obiectele necesare pentru instalare după o anumită listă aprobată de minister.

Fie-care elev va depune, la intrarea sa în școală, o cauțiune de 10 lei pentru stricăciunile ce eventual ar face în internat. Ea se va reînregistra la începutul fie-cărui an.

La eșirea elevului din școală i se va restitui suma sa și restul ce i se cuvine.

Art. 33. Solvenții cari la finele anului școlar vor avea la studiu media generală cel puțin 8 și vor fi avut în tot timpul anului bună purtare (cel puțin nota medie generală), vor putea fi trecuți printre bursieri, pentru anul școlar următor, în baza unui raport special al directorului școlii.

Solventul, devenit în chipul acesta bursier, își pierde dreptul în anii următori, dacă nu va obține media generală la studiu 7 și la purtare cel puțin 9 media generală.

Art. 34. Bursierii intrați în școală, în baza concursului, își pierd dreptul de bursă și rămân solventi în anii următori, dacă nu au media generală la studiu cel puțin 7, iar la purtare minimum nota medie generală 8.

Ei nu pot redeveni bursieri de cât dacă vor obține în anii următorii la studiū media generală 7 și conduita media generală 8.

Redevenit din nou bursier, elevul nu'și pôte păstra bursa de cât dacă 'și menține acéstă medie.

Art. 35. Un număr de locuri de bursieri se va reserva în fie-care an, pentru absolvenții de școle primare din Dobrogea, cari vor dovedi că s'au născut în acéstă parte a țerei și cari vor fi primiți fără concurs.

Când numărul candidaților ar fi mai mare de cât locurile hotărîte pentru ei, aceste locuri se vor da după mediile celei din urmă clasă de curs primar.

Comisiunea respectivă hotărăște asupra unor asemenea cereri înainte de începerea concursului, însă numi după examinarea medicală și musicală.

Examen de absolvire.

Art. 36. După terminarea cursului integral al seminarului, elevii se supun la un examen general asupra materiilor propuse în școlă

Acest examen constă din probe scrise, cari sunt eliminatorii și din probe orale.

Art. 37. *Probele scrise sunt în număr de 3, și anume:*

a). O versiune din limbă elenă în limba română;

b). O temă din limba română în limba germană;

c). O compozițiune în limba română, cu conținut religios, care va fi apreciată din punctul de vedere atât al formei, cât și al fondului.

Subiectele probelor scrise vor fi aceleași pentru toate seminariile.

Ele vor fi date de minister și trimise sub plic sigilat delegatului însărcinat cu supravegherea.

Ministerul numește câte un delegat din profesorii facultăței de teologie, care să supravegheze aceste probe la reședința fie-cărui seminar.

Art. 38. Zilele și orele în care să se facă probele scrise, se vor fixa în fie-care an de minister.

Fixarea se va face ast-fel, ca fie-care proba să se facă la toate seminariile, în aceiași zi și ore.

Timpul acordat fie-cărei probe va fi de 2 ore.

Hârtia pantru tratarea tezelor va fi cólă albă, ce se va da de minister, purtând, în colțul stîng de sus, un sigiliu uniform. Nu se va adăoga nici o semnătură și nici nu se va nota numele școlei.

Candidatul va scrie numele său și pe acela al școlei în colțul drept de jos al filei a doua, spre a rămâne ascuns sub îndoitura colțului, care se va sigila cu cêră roșie și un sigiliu uniform, dat de minister.

La fie-care probă, delegatul ministerului va deschide plicul, conținând subiectul tezei, în fața candidaților, și va pune să se scrie lămurit pe tablă teza de lucrat.

Toți candidații trebuie să fie prezenți la deschiderea plicului și nu pot părăsi sala, de cât după terminarea lucrărei.

Delegatul nu va fi asistat de nimeni în timpul supravegherii, oprit fiind orî-cui a intra în sala de lucru.

Nici o carte de consultare, nici note sau caete de clasă nu se permit candidaților, sub pedepsă de imediată excludere.

Se exceptează dela această regulă dicționarele.

Direcțiunea școlii va pune la dispozițiunea delegatului, atâtea plicuri câți candidați sunt cu numele și pronumele a câte unui candidat pe fiecare plic.

După terminarea fie-cărei probe, tezele candidaților se pun de delegat în plicurile respective, sigilate și semnate de el.

După ultima probă însă delegatul scote tezele anteriore ale aceluiași candidat din plicurile lor, și împreună cu ultima teză le pune într'un plic dat de minister, și prevăduț cu un sigiliu uniform.

Acest plic, conținând toate tezele ale aceluiași candidat, nu va purta nici numele candidatului, nici al școlii, nici semnătura delegatului. El va fi sigilat cu cêră roșie și sigiliul uniform dat de minister.

După fie care probă, delegatul va încheia un proces-verbal în care va consemna, în detaliu, atât modul procedărei, cât și toate incidentele.

Imediat după terminarea ultimei probe și regularea plicurilor candidaților, cum s'a arătat mai sus, delegatul va pune într'un plic unic, plicurile parțiale cari vor fi atâtea la număr câți candidați au fost la examen și le va expedia ministerului pe adresa personală a directorului învățămîntului secundar, prin direcția școlii, însoțit de un raport special al său.

Directorul învățămîntului secundar desface plicurile ast-fel primite, amestecă toate plicurile primite de la toate seminariile și le dă comisiunei spre cercetare.

Art. 39. Cercetarea probelor scrise ale absolvenților de seminar se face de o singură comisiune compusă din delegați supraveghetori indicați la art. 37 și din alți profesori după trebuință.

Probele scrise se cercetă în localul ministerului.

Pe fie-care lucrare se va trece cu cernelă roșie, în cifre și în litere, nota hotărâtă de comisiune se va semna de toți membrii ei.

Numai după citirea tuturor tezelor și notarea lor se va proceda la desigilarea numelui candidatului și la întocmirea listelor nominale ale candidaților în ordinea alfabetică, pentru fie-care seminar, trecându-li-se pe rubrici corespunzătoare notele dobândite la fie care teză în deosebi.

Vor fi deci atâtea liste nominale sau catalóge câte seminarii sunt. Fie-care listă va fi întocmită în dublu exemplar.

Procedura urmată la cercetarea tezelor, precum și rezultatul definitiv se va consemna într'un anume proces-verbal, căruia i se vor anexa catalógele sus indicate, precum și dosarul tezelor tratate, aședate pe seminarii și în ordinea candidaților din catalóge.

Președintele comisiunei va înainta ministerului cu raport toate aceste lucrări, iar ministerul va trimite direcțiunei fie-căruși seminar un exemplar din catalogul cu notele dobândite de absolvenții săi, păstrându-se cel-alt exemplar la minister, împreună cu procesul-verbal.

Dar veghea lângă noi un Geniū bun—Geniul poporului roman de odinioară—și ne mai venea întru ajutor încă împregiurarea norocósă că ei între ei, vrăjmașii, ca niște lupi, nu se înțelegeau care mai întâi să ne rupă în două. Era, ȳic, norocósă împregiurarea acésta, singura care contracum-pănea óre-cum neajunsurile situației nóstre geografice. Apoi, umbra marelui aceluia Putregaiū fosforescent în care trăem de la Mircea și Bogdan încóce, dacă ne ținuse vegetând cam firavi ne și lăsase în tótă voea să ne desvoltăm după firea, datinile și menirea nóstră, căci eram printr'o Apă mare depărtați de el și nici legături sufletești de veri-un fel cu rostul seū nu puteam avea.

Așa că, césul vârstniciei nóstre când bătu, ne smucirăm ca niște lei din lanțuri ruginite și sărirăm afară la sórele neatárnărei. S'a smuls Norvegia de sora ei bună Danemarca, după patru vécuri de împreună viețuire, necum să nu fi scăpat noi, ca și Grecia, de o mumă vitregă și de cume-trele ei? Ne-a costat multe jertfe în trecut, umiliri și pă-gubī multe am îndurat, cel mai nobil sânge românesc a șiruit prin văile Plevnei, dar am cucerit și risipit cuibul acesta de vultur «prădalnic», cum l-ar mai ȳice Alecsandri, și deapurarea ne-am mântuit de o pacoste istorică.

Străduințele și suferințele nóstre îndelungate fură încu-nunate cu dafinī vitejești; însă tocmai și anume de atunci încóce datoriile nóstre către noi înși-ne și față de streinătate se îngreuiară. Rămăsesem de capul nostru, și trebu-iam să ne arătăm vre înici de sórta ce ne croisem; intram, cu sabie triumfătoare, în rîndul puterilor Europene, și ur-mam să ne ș'im mișca dupe ritmul lor, prea repede încă pentru pașii noștri obicinuiți cu tactul oriental. Mai ales, adică mai înainte de tóte, cirna vasului nostru sub flamura Păcii căuta să fie așa mánuită în cât ea să nu-l ducă în brazda larg spumegătoare a vre unui piroscat uriaș, care saū l'ar fi cufundat saū l'ar fi tîrit cu sine spre țermī streinī, cum aū mai pățit'o și altele... Iar spre înlăturarea deocam-dată a primejdiei acesteia norocul ne-a slujit dându-ne un fórte înțelept Căpitan și mintoși piloți.

Unul dintre aceștia, și nu cel mai puțin ilustru, a spus o vorbă mare: „*Mai avem, acuma, de cucerit Plevna din lăuntru....*“. Ce óre vrut-a să înțelégă puritanul de-

mocrat prin această «Plevnă internă?» Multe stricăciuni de cari pătimim în alcătuirea noastră socială și politică, și locul cărora nu-i aci de cercetat una câte una. Sunt, în adevăr, unele obiceiuri, eram chiar să le numesc mai nemerit «năravuri», hărăzite nouă încă din vremea Fanarioșilor și a Regulamentului Organic. Aș rămas în mentalitatea noastră ca niște urme de vedenii ademenitoare spre un trai răzna de poteca strîmtă a Patriotismului, și cari ne ispitesc într'una, în toate manifestările vieții noastre, și ne stînjinesc, și ne vatămă, și ne țin mereu pe loc, dacă chiar nu ne împing, de multe ori, înapoi... Cu ele însă nu se împacă nevoia ce simțim de a propăși fără preget sub pedepsă de a ne perde. Și dacă ne-am perde numai pe unii dintre noi, poate că paguba nu ar fi jelită amar de Istoria omenirii, dar s'ar nimici o muncă de atâtea generații, și blestemul acestora, din mormintele lor, ar cădea pe capul urmașilor noștri, în puterea unei legi universale. Să avem oare noi dreptul a nesocoti moștenirea virtuților străbune? Să fim oare noi volnici a juca la bursa *Zeflemismului* moștenirea copiilor noștri?

Eu nu sunt pesimist, din protivă, îmi iubesc neamul cu dragostea fiului tremurând la cea mai ușoară durere a mamei sale. Spun, cu dreptul meu de gînditor, aceea ce cuget, și nu cer de cât să fiu înțeles după cugetul meu curat. Cu atât mai ales îmi ia dreptul acesta de a mă arăta nemulțămît de obștesca noastră stare culturală de astăzi, cu cât ved în mijlocul ei, ba pot dice în ciuda ei, clocotind, ici colo, isvóre vii de ale energiei noastre și numai prea puțini Români patrioți, luminați, gata spre orî-ce jertfă, alergând în glurul lor, împrejmuindu-le și pornindu-le, riulețe numeroase, în toate părțile. Dar ostenele lor fi vor de ajuns fără hărnicia noastră a tutulora? Nu cred. Ce ar putea face, de pildă, Șcôla singură pentru creșterea poporului, dacă părinții nu o cinstesc ei înșiși față de copiii lor? Ce ar putea face așisderea, Biserica singură pentru călăuzirea sufletelor creștine, dacă poporeni și însuși clericii adesea o nesocotesc în morala ei evangelică.

Și, cu toate astea, Familia, Șcôla și Cultul sunt cei trei făuritori mai puternici de civilizațiune. S'a căutat, în a doua jumătate a secolului trecut, să se osebéscă Biserica de Șcôla,

Religia ȳicându-se că nu s'ar fi ınvoind cu Știința, după ce, ın ıntala lui jumătate, se ıncercase comuniștii a scote Familia de sub privigherea Statului. S'a ıncredințat ınsa lumea că societatele nici nu merg așaa de repede ca ideile pure, nici așaa de iluzioniste ca ideologii vagi nu pot fi, și s'a oprit, cuminte, la respintia Necunoscutului. ıncercari ındraznețe de acelea făcutu-s'aũ și pe la noi. Ele, firește, n'aũ izbutit, caci Românul sătean știe că pălăria scamatorilor, orı-cum ar preface-o aceștia, remıne tot aceeași; el ıi ȳice: «asta-ı altă căciulă» dar știe bine că nu-ı alta... Totuși, scamatoriũ aũ lăsat pe luciul oglinzii nostre sociale aburela suflării lor, care turbură limpedimea imaginilor din ea și ne face, par'că, să vedem lucrurile cu forme fantastice.

Iar spre curățirea oglinzii de ceață ınceputu-s'a de sus ın jos—până se va putea și de jos ın sus—o gospodaresca sırghința.

Aũ priceput bărbații noștri de Stat că trebuie s-o apuce cu primenirea ınvețamintului public. Ión Brătianu ımı ȳicea, ıntr'o ȳi: «Temeiul culturii nostre sunt ınvețaturile umanoare». Și toți miniștrii, de la Ión Brătianu ıncoce, la reforma ınvețaturilor umanoare șı-aũ pironit gândul. Dintre toți ınsa domnului Haret, un savant și tot-de-odată profesor, ı-a fost dat să ınchipuıasca aevea ıntreaga idee a lui Ión Brătianu, căci numai domnia sa putea să vadă, ca savant profesor, unde și cum să se ımbine știința cosmopolită cu păsurile școlei nostre naționale exclusiv românești. Ast-fel, domnul ministru Haret a căutat echilibrul ıntre cele doue antitese: Religiunea și Știința, și a găsit că antitesele nu sunt așaa de antagoniste, de óre-ce a facut domnia sa Religiunii loc ın cursul superior până ın clasa VI-a. S'ar fi cuvenit, socotesc, a se ınainta cu ea și mai departe, ca ın Germania, dar orı fi fiind motive de ordine superióră vederilor mele personale cari aũ mărginit ınvețamantul religios numai la atata. Faptă pozitivă e că s'aũ recunoscut doue lucruri esențiale: ıntaiũ, de a se ınsoți școlarul până spre capătul ınvețaturilor sale secundare cu povețele moralei creștine ortodoxe, iar al doilea, că adeverat conflict ıntre Știința și Religie nu există alt-fel de cât ıntre abuzul Bisericii de puterea sa teocratică, și presumpțiunea óre-căror cărturari pretindendu-se omniștienti Văi, ınsa, omniștinta e saũ un atribut divin, saũ un har al idioților.

Inarmată, așa dară, școla românească, de acum înainte, cu știință reală, cu învățături profesionale pentru viața practică, și însuflețită de idealul unei credințe în prețuirea valorilor trecute cu vederea sau chiar batjocorite în această lume pământescă, ea putea-va ridica nivelul nostru cultural și sili-va pe dușmanii noștri, atât pe cei din Plevnele din afară cât și pe cel din Plevna lăuntrică, să răcnescă odată, murind, ca Iulian Apostatul: *Biruit-aî Galileene!*

Nu știu câți dintre noi vom trăi ziua triumfului acestuia, dar o vedem toți scăpărând ca zori în viitor, și ni se umple sufletul de o mare mângâere.

Ași dori numai ca cei de atunci, tineretul acesta, să nu uite că noi, povățuitorii lor de astăzi, ne-am gândit la binele lor, adică la al neamului nostru, și să-și aducă aminte că și dacă vom fi șovăit vre-o dată, nu am desne-dăduit nici-odată. Am simțit cu durere lipsurile și am căutat cu iubire leacurile...

Iar cel carele ne-a îmbărbătat și pe noi prin ale Sale pilduitoare virtuți e Același carele nea oțelit brațul spre a cuceri, acum două-șeci și patru de ani, Plevna din afară.

Lui decî I se cuvine mai întâiu de cât tuturor slavă și cinste întru nesfîrșite generații românești...»

Ne bucurăm din suflet, că se vorbește așa tineretului liceilor și gimnasiilor noastre, căci e nevoie de o rechemare a tuturor la viața adevărat creștină.

G...

LEGE

VOTATĂ DE CAMERĂ ȘI SENAT,

SANȚIONATĂ ȘI PROMULGATĂ

PENTRU

Inființarea și Organizarea Casei Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române

Art. 1. Se înființează pe lângă ministerul instrucțiunii publice și al cultelor, și sub autoritatea ministerului, Casa Sf. Biserici autocefale ortodoxe române, menită:

a) A administra toate fondurile create prin prezenta lege sau prin alte legi, în scop de a contribui la înflorirea bisericeii; de a-i asigura bunul mers și întreținerea materială, buna stare și conservarea sfintelor biserici, monastiri, schiturii și locuințe cu toate cele necesare;

b) A asigura conservarea averii mișcătoare și nemișcătoare a bisericilor catedrale și chiriarchice, a monastirilor și schiturilor astăzi în ființă, a bisericilor parohiale și filiale, precum și a tuturor aședemintelor bisericești actuale și viitoare;

c) A controla administrația averilor bisericilor, monastirelor și aședemintelor bisericești, ori-care ar fi proveniența acestor averi, și ori de către cine s'ar administra ele: epitropi, consilii economice, tutori sau executori testamentari. Controlul Casei Bisericeii va avea de obiect de a face ca averile respective să se administreze în conformitate cu legile și regulamentele și cu voința testatorilor, spre cel mai mare bine al bisericilor și monastirilor respective. Prin această încetază controlul primăriilor respective asupra administrației epitropiilor bisericești, așa cum fusese instituit prin diferitele legi anterioare.

Se exceptează de la Dispozițiile acestui alineat fondurile religioase administrate de către Eforia spitalelor civile din București, Epitropia Sf. Spiridon din Iași, Epitropia așezămintelor Brâncovenesci și Epitropia bisericii Madona Dudu din Craiova;

d) A administra toate averile bisericesci și religioase care nu ar intra în competența nici unui alt organ de administrație, precum și fondurile care ar fi puse direct la dispoziția sa prin legi, donațiuni, testamente, sau în alt mod;

e) A administra, conform legilor, toate fondurile acordate prin bugetul anual al Statului pentru administrația bisericască și întreținerea cultului creștin ortodox;

f) A administra toate afacerile bisericesci și religioase care sunt prevădute prin art. 7 al legii de organizare a administrației centrale a ministerului instrucțiunii publice și al cultelor din 9 Iulie 1901.

Toate decisiile Casei Bisericești, care ar privi fețe bisericesci în exercițiul atribuțiilor lor curat spirituale, obiecte bisericesci sau servicii de ordin curat spirituale, se vor executa luându-se și avisul chiriarchului respectiv.

Art. 2. Casa Bisericești are toate drepturile unei persoane juridice, cu dreptul de a primi legate și donațiuni, precum și de a poseda bunuri mișcătoare și nemișcătoare; asemenea având dreptul de a figura în justiție ca defendore sau reclamantă, a intenta acțiuni în revendicare, acestea, însă, cu autorizarea ministerului.

Art. 3. Casa Bisericești este administrată de către un administrator, numit pe cinci ani, și pus sub autoritatea ministrului instrucțiunii publice și al cultelor. El va trebui să fie creștin ortodox și să posedă titlul de licențiat sau doctor în teologie, ori pe acela de profesor la facultatea de teologie, sau la unul din seminariile ortodoxe ale Statului.

Art. 4. Casa bisericești nu va putea întrebuința fondurile puse sub administrația sa de cât conform dispozițiilor legilor, pentru acele cari sunt încredințate prin o lege, sau conform actelor de donațiuni, pentru acele cari provin din fundațiuni particulare.

Bugetul ei va fi supus, în fie-care an, de ministrul instrucțiunii publice și al cultelor, la aprobarea Adunării deputaților, iar compturile de gestiune Curței de compturi.

Art. 5. Fondurile puse direct la dispoziția Casei Bisericeii se compun:

a) Din acele acordate prin bugetul anual al Statului pentru administrația și întreținerea cultului creștin ortodox și pe cari Casa Bisericeii le va întrebuința numai conform cu destinația ce li se va fi dat prin acest buget;

b) Din 10% din veniturile averilor bisericesci și religioase pe cari Casa Bisericeii le are sub administrația sa, în virtutea art. 12 și 16 din această lege;

c) Din fondurile donate sau testate ei de particulari în scopuri pioase, dar fără destinație specială;

d) Din fondurile donate sau testate de particulari cu destinație de a servi pentru construcții sau înzestrări bisericesci;

e) Din fondurile cari, prin legi, se hotărăsc sau se va hotări a fi versate la Casa Bisericeii;

f) Din 10% al prisosului de venit net al bisericilor cari se întrețin din averea lor proprie, scădându-se cheltuelile proprii ale bisericilor, precum și, eventual, acele pentru întreținerea de instituții filantropice, de interes general, întreținute din fondurile bisericilor;

g) Din amendi, suspendări și suprimări de salariu pronunțate contra servitorilor bisericesci;

h) Din arendile pământurilor și vetrelor vechilor monastiri, biserici și schituri desființate, și, cari, eventual, nu ar mai putea exista în viitor.

Art. 6. Avera imobilă a monachilor și monachiilor, aflate în cuprinsul monastirilor, precum și toate obiectele sacre, vor rămâne, dupe mórtea lor, proprietate a monastireii.

Art. 7. Din pământurile acordate bisericilor prin diversele legi de improprietărire, preoții parochi și supranumerari și cântăreții unei biserici vor avea dreptul la usufructul a 17 pogóne în județele de dincóce de Milcov, a 8 fálci și jumătate în județele de dincolo de Milcov, și a 10 hectare în județele de peste Dunăre, însă numai din pământurile bisericesci aflate în cuprinsul comunei respective. Repartisarea se va face conform art 33 din legea clerului mi-rean și a seminariilor.

Dacă întinderea pământurilor bisericesci din o comună nu va fi suficientă pentru a asigura tuturor preoților și cântăreților din acea comună întinderile prevădute la aliniatul

precedent, va beneficia de usufructul acelor pământuri numai personalul atâtor biserici din comună câte se vor putea, dupe prevederile aceluî aliniat, rămânând ca personalul celor-alte să beneficieze de sporul de léfă de 25%, conform art. 28, alin. V din legea clerului mirean și a seminariilor.

Dacă întinderea pământurilor bisericesci dintr'o comună va fi mai mare de cât aceea cerută de alin. I din acest articol, dupe numărul bisericelor din comună, partea din usufructul lor, cât va trece peste cea afectată bisericelor din comună, va reveni Casei Bisericeî.

Casa Bisericeî va putea arenda pământurile bisericesci despre cari se vorbesce în acest articol, sau să lase personalului fie-cărei biserici dreptul de a exploata însuși porțiunea de pe pământ la care are drept.

Pământurile pe cari le posedă bisericile, provenind din donațiuni, legate sau cumpărări din propria lor avere, nu intră în prevederile acestui articol, ci vor fi administrate de epitropiile bisericelor, conform testamentelor, actelor de donațiune, sau dupe propria lor chibzuială, și având în vedere art. 5, alin. *b* și *f* din această lege.

Art. 8. Fondurile cari vor rămâne la libera dispoziție a Casei Bisericeî, în virtutea art. 5, 6 și 7 ale acestei legi, se vor întrebuința pentru următoarele scopuri:

a) Pentru a ajuta la clădirea, repararea, restaurarea și dotarea cu mobilierul religios, cu cărți, vestminte și vase sacre a bisericilor și monastirilor;

b) Pentru clădirea, repararea și mobilarea de palate metropolitane și episcopale, și a localelor administrative respective;

c) Pentru clădirea de protopresbiterii, pentru locuința protoiereilor și pentru cancelaria lor;

d) Pentru clădirea de case parochiale pe lângă bisericile parochiale;

e) Pentru ajutorarea preoților atinși de infirmități incurabile, a preoteselor văduve și a orfanilor preoților lipsiți de orî-ce alt mijloc de trai.

Prin regulamente se vor fixa regulele pentru executarea acestor lucrări.

Art. 9. Casa Bisericeî va avea însărcinarea de a prive-

ghia întrebuințarea sumelor cu cari comunele sunt obligate a contribui pentru întreținerea bisericilor și a personalului lor, conform legii clerului.

Art. 10. Proiectul de budget anual al fie-cărei biserici, monastiri sau schit, va fi supus în fie-care an, înainte de 15 Noemvrie, la cercetarea și aprobarea Casei Bisericei, de către epitropiile sau consiliile economice respective. Casa Bisericei va putea introduce în acest proiect orî-ce modificări va crede de cuviință, în limita legilor și a fondurilor de cari se va dispune, ținându-se sémă și de dorințele exprimate de chiriarchi.

Epitropiile bisericilor și consiliile economice ale monastirilor sunt de asemenea datóre să înainteze Casei Bisericei, până în termen de o lună de la închiderea fie-cărui exercițiu, compturile de gestiune pe acel exercițiu, spre verificare.

În cas când s'ar constata că epitropia unei biserici, sau consiliul economic al unei monastiri ori schit, nu administreză bine interesele ce'i sunt încredințate, Casa Bisericei va putea pronunța destituirea epitropiei sau consiliului economic respectiv; pentru acest din urmă dupe ce va lua și avisul chiriarchului. Membrii unei asemenea epitropii sau consiliu economic nu vor mai putea fi numiți de cât dupe trecere de cel puțin trei ani din ziua destituirei. În timpul acesta, președinția epitropiei bisericei o va încredința Casa Bisericei unuia din preoții supranumerari respectivi, sau altei persóne alésă de dînsa, în înțelegere cu chiriarchul.

Casa Bisericei va putea de asemenea să'i dea în judecată și să'i urmărească în averea lor pentru acoperirea lipsurilor ce ar fi rezultat din vina lor în averea bisericei, a monastirei sau a schitului.

Art. 11. Casa Bisericei va putea acorda din fondurile sale proprii ajutóre bisericilor sárace din țară, când se va constata că mijlócele lor nu le permit să facă față cheltuelilor cerute pentru întreținerea lor și pentru buna îngrijire a cultului. În acest cas, se va cere și avisul chiriarchului respectiv.

Art. 12. Tóte fundațiile religioase existente cari, prin actele lor de înființare, nu sunt puse sub o administrație specială, vor trece sub administrația Casei Bisericei, care le va

administra prin epitropii speciale, ce se vor institui de dînsa prin regulamente anume.

Pentru a realiza dispoziția acésta, Casa Bisericeii are dreptul a urmări existența acestor fundații, a le cere actele în virtutea cărora aũ fost înființate și a le chema înaintea justiției.

Art. 13. Casa Bisericeii are dreptul de priveghere și control asupra fondurilor tuturor instituțiilor religioase cari, prin actele de fundațiune, sunt puse sub o administrație specială sau ctitoricéscă.

Se exceptéază de la dispozițiile acestui articol cele patru instituții prevédute la art. 1, alin. c.

Art. 14. Tóte administrațiile fundațiilor arătate în art. 12 și 13 sunt datóre să înainteze Casei Bisericeii, în termen de șése luni de la promulgarea acestei legi, copie autentică de pe actele lor de fundațiune și un inventar de averea ce posedă, însoțit de bilanțul și comptul de gestiune al anului precedent.

Aceleași obligațiuni le aũ și tóte epitropiile bisericilor sau aședemintelor bisericéști cari aũ administrat avuturi bisericéști fără a avea acte de fundațiune.

Administrațiunile, prevédute la art. 12 și 13 și la alin. II din acest articol, vor forma câte un proiect de regulament de administrație și de gestiune în conformitate cu legile și cu actele de fundațiune.

Aceste proiecte de regulament vor fi înaintate Casei Bisericeii în termen de un an de la promulgarea acestei legi.

Dacă proiectele de regulament, ast fel elaborate, nu sunt în conformitate cu legile și cu actele de fundațiune, Casa Bisericeii este în drept să le modifice în acest sens.

Dacă proiectele de regulament nu aũ fost înaintate în termenul prescris aci. ele vor fi făcute de Casa Bisericeii.

Art. 15. Tóte administrațiile fundațiilor prevédute la art. 13 sunt datóre:

a) Să trimită Casei Bisericeii bugetele lor cel mai târziu cu trei luni înainte de începerea anului bugetar;

b) Să trimită aceleeași Case, cel mult cu trei luni după închiderea exercițiului, un compt de gestiune, precum și o situațiune amănunțită (bilanț) despre starea întregii lor averi.

Art. 17. Dacă administrațiile fundațiilor bisericéști nu se

vor conforma dispozițiilor acestei legi, sau dacă se va constata că averile ce le sunt încredințate se risipesc, se delapidază sau se întrebuintează în alte scopuri de cât acele prevădute prin actele de fundațiune, Casa Bisericeii este în drept a trage la răspundere înaintea justiției pe administratori. Aceștia pot fi condamnați, pe lângă cele-alte penalități prevădute de legile ordinare, și la destituire.

În cas când nu se poate institui o nouă administrație, justiția poate hotărî ca administrația să treacă la Casa Bisericeii.

Art. 17. Cu ocaziunea deschiderii verii-unui testament, prin care se institue ver-o fundațiune sau se lasă verii-un legat pentru Casa Bisericeii, pentru verii-o biserică sau monastire, sau pentru orii-ce alt aședemint pios, președinții tribunalelor sunt obligați a încunoștiința din oficiu pe ministerul instrucțiunei publice și al cultelor, sau pe administratorul Casei Bisericeii.

Tôte fundațiile de acest fel, ce se vor înființa în viitor, vor fi supuse regimului prezentei legi.

Termenele prevădute la art. 14 vor începe a curge pentru acestea de la data înființării lor.

Art. 18. Acastă lege se va pune în aplicare cu începere de la 1 Aprilie 1902.

Din ziua aceea, serviciul cultelor din ministerul instrucțiunei publice și al cultelor se va desființa; iar personalul lui, împreună cu toate atribuțiile lui și cu arhiva respectivă, vor trece la administrația Casei Bisericeii.

Art. 19. Tôte legile, regulamentele și dispozițiile contrarii legii de față sunt și rămân abrogate.

BIBLIOGRAFIE.

Prof. Dr. E. Voiutschi, Proverbele lui Solomon. Cernăuți 1901.—O aparițiune nouă pe acest teren, până acum de tot vitreg tratat în literatura bisericăscă Română. Înainte de câți-va ani apăru «*Cartea psalmilor*» tradusă și explicată de *I. cav. de Onciul* și edată după mórtea autorului de traducătorul Proverbelor lui Solomon. Apoi iarăși cât-va timp nu apăru nimic pe acest teren până ce Dr. Voiutschi inaugură iarăși prin edarea Proverbelor lui Solomon curentul început de neuitatul Onciul. Acest pas este de o însemnătate incalculabilă pentru biserica ortodoxă română, de óre ce ne face să sperăm, că biserica noastră va dobândi odată aceea, de care are cea mai mare lipsă, adică o traducere corectă și esactă a sfintei Scripturii. Sperăm că exemplul Doctorului Voiutschi îi va entusiasma și pe alții, ca să conlucre la împlinirea astei prodante mari și grele.—Ce privesce scrierea Doctorului Voiutschi în sine avem următoarele de observat: Înainte de a începe autorul a trata însași materia, ne dă el sub titlul: *Cuprinsul și autorul cărții* în câte-va trăsături marcante o icónă scurtă a cărții Proverbelor lui Solomon și a istoriei nascerii ei, după cum se unesc cercetările învățaților celor mai însemnați. Apoi urmăză traducerea însași cu explicări scurte, dar temeinice. Întréga carte o împărțește autorul în trei părți și două anexe, precum o cere firea cuprinsului însuși. Atât înaintea fie-cărei părți cât și înaintea anexelor se indică pe

scurt cuprinsul. Ce privește traducerea, trebuie să conținem spre lauda autorului că este de tot exactă și reproduce cât se poate de acurat și corect textul evraic — masoretic. În note subliniare este fie-care vers însoțit de o explicație scurtă și laconică, însă foarte cuprinzătoare, așa că opusul este folositor nu numai teologului erudit, ci și omului din popor, în cât se poate lăși fără teamă, de a nu fi înțeles și de a produce rătăciră, ca bibliile protestantice a societății biblice anglicane, care durere s'au lăsat peste măsură în țările noastre Românești și le bântue fără cruțare. În fine mai adăog Dr. Voiutschî afară de anexele proprii proverbelor lui Solomon încă două anexe de mare însemnătate, și anume sub litera A. *Consignațiunea proverbelor, ce se află numai în traducerea alexandrină* și sub litera B. *Primele nouă capitule din cele mai vechi traduceri românești*, adică a bibliei *Bucureștene* din anul 1688 și a bibliei *Blajene* din anul 1795. Anexul al doilea are de scop, să arate, cât de lipsiciose sunt traduceriile mai vechi Române și că este deja timpul suprem să grijim, ca biserica noastră să posede o traducere corectă. În aceste puține trăsături credem că am făcut plausibilă publicului ortodox Român însemnătatea lucrării Doctorului Voiutschî și așteptăm deci să fie această apreciată după meritul ei.

Prof. Emil Kaluzniacki, Zur älteren Paraskevalitteratur der Griechen, Slaven und Rumänen, Wien 1899. Un opuscul de și mic, cuprinzând numai 95 de pagini, scrise în limba germană, însă de o însemnătate foarte mare pentru literatura bisericeii Române. Credem a împlini o datorie față de biserica noastră, dacă facem publicul ortodox Român cunoscut cu această lucrare. Prof. Kaluzniacki are scopul prin ea ca se corije unele păreri greșite, cari s'au strecurat prin secolii în literatura despre viața Sf. Pa-

rascheve din Epivat, ale cărei mōște zac astă dī în Iași. Spre a-și ajunge ținta procede autorul în următorul mod: întâi la în privire literatura grécă despre Sf. Parascheva, induce aici isvōrele cele mai vechi și anume: știrea la *Balsamon* (coment., la can. 63 al sinodului Trulan), în urma cărei exista deja sub Patriarchul *Niculaŭ V. Muzalon* (1147—1151) o biografie a acestei Sfinte, care biografie o nimici numitul patriarch din cauza greșelilor ei și demandă să se scrie aita corectă de către Diaconul *Basilicos*, Apoi tratéză autorul biografia scrisă de către grecul *Mateiŭ*, metropolit din Mira (între 1605 și 1620), o paraphrasă după biografia compusă de *Eutimiu*, patriarchul Bulgariei (1375—1393). Decī atinge și acele biografii, ale căror autori sunt *Antim*, metropolitul Ungro-Vlachiei (1692) și *Melietiu Sirig* (1586 — 1664). În fine se mai tratéză și biografiile cele mai nouē grecești și anume: cea de *Rafael Curiotes*, monach în monastirea Sf. Ana pe Sf. Munte, și cea de *Nicodemos Hagiorites* († 1809), culegătorul de vieți ale sfinților. Partea a doua a scrierii Profesorului Kaluzniacki tratéză literatura despre Sf. Parascheva la Români. Întâi se aduce înainte textul întreg a biografiei compuse de fericitul Metropolit *Varlaam* (1643) în comparare cu biografia slavă compusă de Eutimiŭ patriarchul Bulgariei, care i-a servit lui Varlaam ca isvor. Biografia compusă de Eutimiŭ o scōte Kaluzniacki dintr'un manuscript al monastirei Bisericanī. Al doilea capitol al părții acesteia tratéză pe larg biografia compusă de Metropolitul *Dositeiŭ*. Partea a treia tratéză literatura despre Sf. Parascheva la Slavi, luându-se mai cu sēmă în considerare *biografia din anul 1359*, aflată în Monastirea *Voronețului din Bucovina*. Partea a patra conține forme deduse ale literaturii Slave despre Sf. Parascheva precum e scrierea Patriarhului *Eutimiŭ*, a lui *Gavrilo Stefanovici*, a *duoi anonimi* și a. m. În fine conține partea a cincea rezultatul cercetărilor

profesorului Kaluzniaki. Din aceste câte-va trăsături principale, ce le oferim aici, va înțelege orî și care interesat, ce preț are lucrarea profesorului Kaluzniacki, de ore ce ea pôte servi fôrte bine ca bază și la edarea unui op în limba Română despre Sf. Parascheva, fiind-că conține întréga literatură până acum cunoscută, privitoare la Sf. Parascheva.

De același autor: *Werke des Patriarchen von Bulgarien Euthymius Wien 1901*. Este destul de bine cunoscut din istorie, în ce relațiuni stătură Bulgariii evului mediū cu poporul Român. Istoria acestor două popóre forma în decursul unui timp îndelungat al evului mediū o unitate, însă-și după ce își luă mai departe fie-care popor cursul său, propriū totuși se pôte observa și de aici înainte, că bărbații cei distinși ai acestor două popóre întreținură și mai departe relații reciproce de însemnătate mare pentru amândoué popórele. Așa un bărbat distins, era și Eutimiū, patriarchul Bulgar din Têrnova, care viețui în secolul al XIV. Până acum s'aū edat numeroase scrieri de ale sale, nu avurăm însă norocul de a vedea o edițiune completă, până ce Prof. E. Kaluzniacki luă asupra sa osteneła, de a culege tóte operile acestui mare și fericit bărbat. Acum zac tóte întrunite înaintea nóstră! Aici putem vedea unele de o însemnătate deosebită pentru noi Români. Opul ni se presintă în următorul mod: întâiū vine o introducere, care conține biografia lui Eutimiū, decî se vorbește despre scrierile lui Eutimiū și starea lor actuală, urméză consemnarea manuscriptelor și tipăriturilor întrebuințate de Prof. Kaluzniacki la edarea opului și o supraprivire asupra opului însuși. După acéstă introducere ne aduce înainte autorul pe rînd după textul lor întreg tóte operile lui Eutimiū păstrate până astă-đi. N'avem de scop se le enumerăm aici pe tóte, ci le vom induce numai pe acele, cari sunt de o însemnătate mare pentru noi Români. Așa vedem aici *viéța Sf. Parascheva (pag. 59—77)*, *Epis-*

tola primă către călugărul Nicodim din Tismana (205—220), *Epistola a doua către aceeași persoană* (221—224), *Epistola către Antim, Metropolitul Ungro-Vlachiei* (240—251).

Nu e lipsă, ca să perdem multe cuvinte asupra acestor patru opuri ale lui Eutimiū, căci fie-care Român cunoște prea bine însemnătatea lor. Scopul nostru este, ca să facem cunoscut publicului ortodox Român, că ele sunt deja publicate și pot fi la mâna fie-cărui interesat. Ca un fel de apendice la opul până acum descris a edat Prof. Kaluzniachi și broșura *Aus der panegyrischen Litteratur der Südslaven*. Acésta conține două cuvîntări de laudă asupra unor persoane distinse și anume: 1). *Cuvîntarea de laudă a lui Grigore Ţamblac asupra lui Eutimiū* și 2). *Cuvîntarea de laudă a Metropolitului Ioasaî din Bdyn asupra sfintei Filotea*. Mai cu sémă cuvîntarea primă este de mare interes în referință cu operele lui Eutimiū sus citate. Atragem atențiunea publicului ortodox Român cu tot dinadinsul asupra scrierilor numite ale Profesorului de Universitate Kaluzniacki, care în multe rinduri a vedit un interes destul de mare față de istoria poporului nostru.

Dr. O. I.

DONAȚIUNI.

Se aduc mulțămiri publice D-lui General Fotino, care a bine voit a dărui bisericii Albe (Calea Victoriei), două rînduri de vestminte complete și un acoperemînt pentru Sf. vase, tóte în val. de 800 l.

Parohul bis. Precupeții-Vechi împreună cu D-nii: Păun Rădulescu, Ioniță Niculescu, M. Codreanu și D-na Th. Radivon, bine voind a dărui bisericii amintite un rînd de sf. Vase în valóre de 70 lei, li se aduc mulțămiri publice.

Se aduc mulțămiri publice pioșilor creștini mai jos notați, cari aũ bine-voit a contribui cu bani pentru reparația învelișului bisericeii parohiale „Sf. Nicolae“, din com. Talea, plaiul și jud. Prahova și anume: Pr. Iosif Popescu, Pr. Ioachim Georgescu și D-l Ion Comănescu cu câte 5 l. Arsenie Ropotam cu 3 l. Ion B. Neguțescu, B. Oprescu, Gg. R.Ghiță, Dumitru Gluguș, Nițu Cârstea, Anghel Raci, I. Iliescu, Vlad S. Tóder, Nică Duță, Ion Spătaru, Ion Baci, Ion R. Nedelcu, Anghel Voicu, Ghiță G. Duță, Ion Gluguș, Anca Cârstea, Ion I. Butufei, Ion Aldescu, Stanciu D. Banu și G. Neagoe cu câte 2 l. Vlad Stoica 1 l. 30 b. Stanciu Moja, Vasile Vóiu, G. Cojocar, Radu Neguțescu, Ghiță Nedelcu, Maria G. Cojocar, Ion B. Rotilă, Voicu Păunescu, Gg. Stăniucă, Gg. B. Barbu, Ion D. Pascu, Diu Căpraru, Neculae S. Moja, Dobra B. Barbu, Ion D. Aldea, Anghel Nedelcu. Oprea D. Banu, Salomia Oprea, Niță G. Voicu, Ilinca I. Voiu, Stan Ghiță, Ghiță Cârstea, Mihai Vasile, Ion Vóiu, Stoica D. Banu, Ion Tóder. Miță V. Bărbulescu, Ion I. Neagu, Vasile Vlăscenu, Ion I. Sorea, Vasile Gh. Tóder, Ion St. Neguțescu, Ion Burlacu, Zmaranda I. Comărniceanu, Maria Iosif Bănescu, Coman St. Dragomir, Ion Stoican, Ion I. N. Stoica, Ion I. Grigore și Gh. G. Bulgărea cu câte 1 l. Paraschiva G. G. Vlad, Voica Neguțescu și Voica I. Bănescu cu câte 40 b.

Voica B. Pascu, Anca G. Voinescu, Maria Bordea, Maria Oprea D. Banu și Dobra B. Vasile cu câte 30 b.

Principesa Raluca Gr. Sturza bine-voind a dăruii bisericeii Cișmeaua Magroghene două rînduri de odăjdii, unul de stofă de mătase, altul de pluș, acopereminte pentru sf. vase și o cruce de argint, pentru această faptă laudabilă și demnă de imitat se aduc publice mulțămiri pioșei donatôre.

Se aduc mulțămiri publice D-nei Caliopi D. Ionescu, care a bine-voit a dăruii bisericeii „Popa-Tatu“, o icônă mare a „Prea Cuvioșei Parascheva“ și una mică îmbrăcată în argint cu tocurile poleite și o icônă a Maici Domnului îmbrăcată în argint pentru care a cheltuit 150 l.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Radu Filip, din com. Moțăței, jud. Doljiu, care cu spesele sale a legat mai multe cărți de ritual ale bisricei din acea comună.

Se aduc mulțămiri publice persónelor pioșe mai jos notate pentru darurile făcute sfintei monastire Cozia, din jud. Vâlcea și anume: D-l Neagu Ionescu, profesor, din orașul Buzeu, a dăruit un „Bucchet Muzical“; D-l Ion Marinescu, comerciant din com. Bechet, jud. Doljiu, un Apostol și un Catavasier ediția Sf. Sinod, ambele legate în piele. D-l Petrică N. Bobeș, a legat cu spesele sale un Liturgier și un Evloghion. D-l Inginer Șef A. Ionescu, mai multe obiecte de gospodărie, asemenea D-na Parascheva Zarnescu, din Ploesti și D-na Olga V. Păslaru, din R.-Vâlcea, au dăruit un rînd de sf. Acopereminte procovețe pentru sf. Taine.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Manea Ionescu, din com. Cio-roiașu, jud. Doljiu, care a bine-voit a dăruii bisericeii din comuna Moțăței, o cruce de argint de kina, în valôre de 25 l.

Se aduc mulțămiri publice persónelor mai jos notate și anume: D-l Grigore Mardoloescu cu soția sa Păuna, proprietari din cătunul Mardale din com. Gropșani, pl. Oltețul oltul-de-sus, jud. Romanați care a avut buna voință de a construi din nou de zid biserica parohială cu hramul „Cuvioșa Parascheva“ din căt. Hurez, aceeași comună, înzestrând'o cu toate odôrele necesare serviciului; cu totă cheltuiala D-sale, iar D-l Andrei Smărăndescu cu soția sa Iona de asemenea proprietari în cătunul Hurez, aceeași comună, au oferit gratuit terenul necesar bisericeii și curții prin îndemnul și stăruința preotului paroh Const. Marinescu. Cu ocazia sfințirei ce a avut loc la 1 Decembrie anul 1901, D-l George I. Gheroiu cu soția sa Ecaterina au oferit numitei biserice un Octoic mare, o liturghie, o cazanie, un triod și orînduiala proscomidiei. D-l Dumitru Rădulescu notar cu soția sa Elena un catavasier și Ștefan Stamate cu soția

tor, Vasile Robea, din Urbea Galați, care a donat (5) cinci lei pentru a se face o bară de fer la icóna Sfântului M. M. Mina de la biserica parochială Cuvioasa Paraschiva (Sf. Vineri), din Țisa Urbă.

Chiriarchia Dunărei de jos exprimă mulțămiri persónelor mai jos notate, cari au bine voit a dona bisericii parochiale Sf. M. M. Gheorghe din parochia Mihalău-Bravul, județul Brăila, obiecte și bani rotate în dreptul numelui fie-căruia: D-a Mihail Polihroniade arendașul moșiei împreună cu soția sa Zoia și ficia lor Cleopatra, au donat la icónele și ușile împărătești și laterale perdele de rețea. D-l Ión V. Perianu cu soția, un Penticostar în valóre de 11 l. și 80 bani. D-l Ión Popa cu soția sa Cristina, un Triod în valóre de 24 l. și 50 bani. D-l Gheorghe Crăciun cu soția sa Tinca, un Mineiú în valóre de 12 l. și 85 bani. Dómna Anastasia Presbitera din Insurăței, 2 sfeșnice de nichel pentru Sf. masă în valóre de 10 l. și D-l Zaharia Epuraș cu soția sa Antina din Viđir o cristelniță de aramă în valóre de 25 l.

Din partea Chiriarchiei Sf. Episcopii a Hușilor, se aduc căldurose mulțămiri D-lui Ión Agarici ctitor la biserica parochială din Curteni, județul Fălciú, care a bine voit a dărui numitei biserici: un rând complet de vestminte preotești; un procovăț la Sfintele vase, în valóre de 100 lei; una cădelniță de alamă în valóre 36 l. și un sfeșnic de alamă în valóre de 48 l.

Comitetul Redactor al acestei Reviste rógă cu tot dinadinsul pe Domnií abonați directi din țară și streinătate a înainta D-lui Casier al Revistei, Str. Muselor No. 24, costul abonamentului pe anii neachitați, făcându-se cunoscut că nu li se va mai trimite Revista, celor care nu vor achita abonamentul.